

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS

TALLINN 2016

SISUKORD

EESSÕNA.....	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2015. AASTAL.....	5
1.1 Arengud elektriturul	5
1.2 Arengud maagaasiturul	7
1.3 Peamised muudatused seadusandluses.....	9
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	11
2.1 Elektrivõrgu regulatsioon	11
2.1.1 Omandiline eraldamine	11
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	13
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	21
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	28
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	32
2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul	35
2.2.1 Elektri hulgiturg	35
2.2.2 Elektri jaeturg	39
2.2.3 Efektivse konkurentsi edendamine	42
2.3 Elektrienergia varustuskindlus	42
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	42
2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks	46
2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	48
3. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON.....	54
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	54
3.1.1 Omandiline eraldamine	54
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	55
3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	60
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	63
3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine....	65
3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul	66
3.2.1 Maagaasi hulgiturg	66
3.2.2 Maagaasi jaeturg	69
3.2.3 Efektivse konkurentsi edendamine maagaasiturul	72
3.3 Maagaasi varustuskindlus	72
3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	74

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saadaolev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	76
3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	77
3.4 Regionaalne koostöö	80
4. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASI SEKTORIS.....	82
4.1 Tarbijate kaitse.....	82
4.1.1 Elektrienergia sektoris	82
4.1.2 Maagaasi sektoris	87
4.2 Vaidluste lahendamine.....	91
4.2.1 Elektrienergia sektoris	91
4.2.2 Maagaasi sektoris	92

Eessõna

Käesolev aruanne annab ülevaate Eesti elektrienergia ja maagaasi turgudest. Konkurentsiamet esitab informatsiooni elektrienergia ja maagaasi turgude arengutest 2015. aastal ja muutustest varustuskindluse tagamisel¹.

2015. aastal toimus oluline energiahindade langus. Kui jätta kõrvale 2008. aasta toornafta hinnašokk, sellele järgnenud kiire langus ja uus tõus 2009. aastal, siis saime nüüd esimest korda viimase 10 aasta jooksul ka tarbijatena tunda madalast toornafta hinnast tulenevaid soodsaid energiahindu. Seda on näha nii tanklates mootorikütust tankides, kui ka elektri- ja gaasiarvetel. Nii nagu mujal Euroopa Liidu riikides, on ka Eestis arutletud, kas vaba elektri- ja gaasiturgu tagab ikka tarbijale parimad hinnad või peaks jätkama pigem konservatiivsema turumudeliga, kus otsust lõpuni kontrollib monopol seda, kes tarbijale elektrit ja gaasi müüb. Tänapäevase seisuga võib küll väita, et Euroopa Liit on vabaturu printsiipide rakendamisel õige suuna valinud ning Eesti on koos teiste Balti riikidega täna hea näide sellest, kus vaba elektri- ja gaasituruga ning integreeritud ühendustega teistele eeskujuna näidatakse. On ju selle selgeks näideteks nii Eesti-Soome elektriühendused, kui ka eelmisel aastal käivitunud Leedu-Rootsi elektri ühendus. Samuti peaks 2020. aastal käivituma Eesti-Läti täiendav ühendus.

Gaasiühenduste osas on kogu regioonis tehtud edusamme. Leedus valmis gaasivõrgu tugevdamine, mille tulemusena saavad nüüd ka Eesti ja Läti Klaipeda terminaalist maagaasi osta. Samuti on olulised Leedu-Poola ning Eesti-Soome gaasiühenduste rajamine, mille tulemusel lõpeb aastakümneid kestnud gaasivarustuse isolatsioon nii Soomes kui ka Balti riikides. See on väga tähtis nii vabaturu kui ka energiajulgeoleku printsiipide järgimisel. Seejuures oleme Eesti-Soome gaasiühenduse projektis Eurooplased suure algustähega ehk tänu Eesti initsiatiivile saab see projekt ellu viidud. Muidugi on projektil palju kritiseerijaid ning ka majandusliku tasuvuse üle võib lõpmatuseni arutleda, kuid Euroopa kaardile vaadates on selge, et ilma selle ühenduseta ei tuleks ühtset ja toimivat gaasiturgu.

2015. aastal koostas Konkurentsiamet ülevaate pikaajalise hinnaregulatsiooni tulemustest Eestis, milles analüüsiti regulatsiooni alla kuuluvate ettevõtjate kapitali tootlikkust, hindade dünaamikat, tarbijale müüdava teenuse kvaliteeti (teeninduse ja elektri varustuskindluse näitajaid) ning eelpoolnimetatud tulemuste kontekstis ka energia kasutamise efektiivsust (elektrikaod, soojuskaod). Kokkuvõtteks on hinnaregulatsioon viimase 15-aasta jooksul olnud edukas. Regulatsiooni üks peamisi eesmärgi – tagada tarbijatele hinnastabiilsus ja vältida monopolsetel ettevõtjatel liigse kasumi teenimist on üldjoontes täidetud. Kõige suuremat edu on saavutatud energiasäätu alal. Nii elektrikaod kui ka kaod kaugküttetrassides on vaadeldaval perioodil oluliselt langenud. Eesti elektrivõrkude töökindlus on küll tõusnud, kuid samas ei ole need väga ilmastikukindlad ning ekstreemsetes ilmastiku tingimustes kannatab võrkude töökindlus.

Parimate soovidega,

Märt Ots

Konkurentsiameti peadirektor

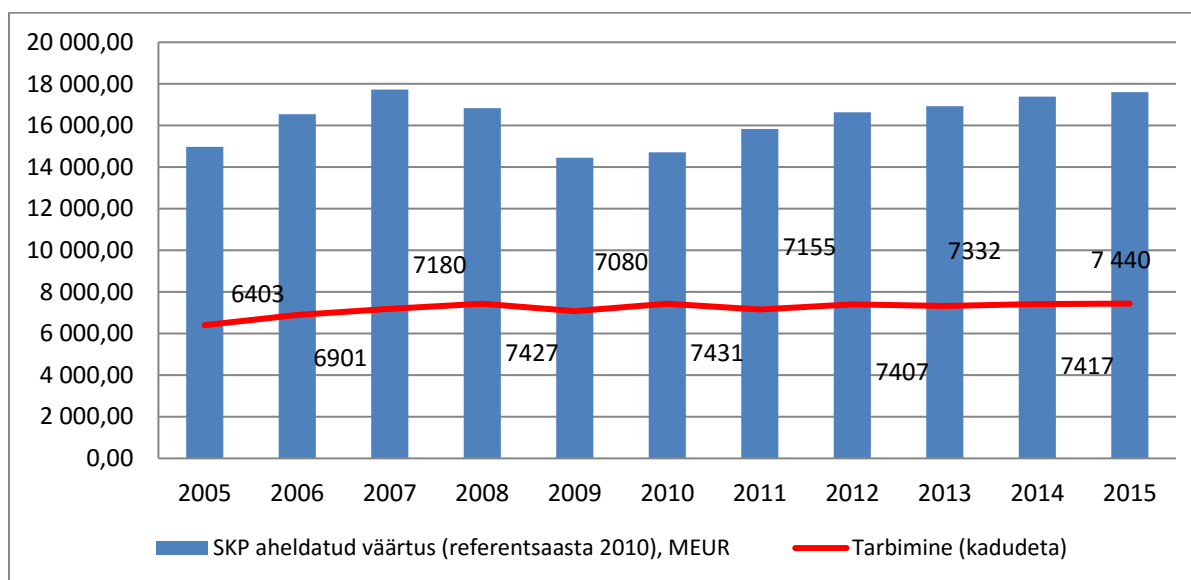
¹ Käesoleva aruande koostamisel lähtub Konkurentsiamet CEER juhendist „Advice on the structure of future national reports and relevant indicators“ ja täidab Konkurentsiametile elektrituruseaduses ja maagaasiseaduses seatud kohustust koostada, avaldada ja esitada Euroopa Komisjonile seaduses sätestatud käsitlev aruanne

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2015. aastal

1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

Eesti elektrisüsteemis toodeti elektrienergiat 2015. aastal 9 062 GWh, imporditi 5 452 GWh ja eksporditi 6 377 GWh. 2015. aastal oli Eesti siseriiklik elektrienergia netotarbimine 7 440 GWh (ilma võrgukadudeta). Joonisel 1 on võrreldud sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vahelist seost, mis iseloomustab hästi nii ettevõtjate kui ka elanike tarbimisharjumusi. Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas: Statistikaamet

Suurimad arengud elektriturul on toimunud seoses elektrituru avanemisega 2013. aastal. 2014. aasta alguse seisuga oli elektrileping olemas 553 282 tarbimiskohal, mis oli ligi 90 000 võrra rohkem võrreldes 2013. aasta algusega. 2014. aasta lõpuseisuga oli elektrilepingu sõlminud 83% tarbimiskohtadest ja üldteenust kasutas 17% ning 2015. aasta lõpuseisuga oli elektrilepingu sõlminud 81% ja üldteenust kasutas 19%. (allikas: AS Elering). **Seega iseloomustab turu avamist tarbijate väga kõrge aktiivsus ning võrreldes teiste Euroopa riikidega on üldteenuse tarbijate arv suhteliselt väike.**

2015. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool (NP) Eesti hinnapiirkonnas 31,08 €/MWh, mis oli 2014. aasta hinnast 21% võrra madalam. 2015. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuvenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 11,73 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2015. aastal elektriturul toimunut käesoleva aruande peatükis 2.2.

Elektrivõrgud

Eesti elektrisüsteem töötab sünkroonselt Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühenduse IPS/UPS koosseisus ja on vahelduvvooluliinide kaudu ühendatud Läti ja Venemaaga ning alalisvoolu ühenduste kaudu Soome ja Rootsiga. Valgevene, Venemaa, Eesti, Läti ja Leedu riikidevaheliste vahelduvvoolu ühenduste läbilaskevõimsused on üldiselt suured. See eeldab tihedat koostööd süsteemihaldurite vahel ühise sünkroonse paralleeltöö planeerimisel ja juhtimisel.

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi süsteemihaldur, ja 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekanделиine (110 kV-330 kV) on kokku 5 539 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat turuosa (86%) Elektrilevi OÜ.

2015. aastal ülekande- ja jaotusteenuse hinnad ei muutunud ning keskmiseks ülekande tariifiks kujunes 1,18 €senti/kWh (ilma käibemaksuta) ja jaotusteenuse hinnaks 5,13 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Põhjalikumalt on elektrivõrkude regulatsiooni käsitletud punktis 2.1.

Piiriüleused küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektri kaubanduse ja ülekanделиinide võimsuste jaotamise reeglite osas on toimunud mõningaid muudatusi. 11.09.2015 sõlmiti Balti süsteemihaldurite poolt ühised reeglid ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise kohta Balti riikides ja Balti riikide piiril. 08.10.2015 Balti regulaatorid kiitsid heaks Balti süsteemihaldurite poolt väljatöötatud uued ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise reeglid ning Konkurentsiamet kooskõlastas uued reeglid 14.10.2015. Uued reeglid hakkasid kehtima alates 01.01.2016.

10.07.2015 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks, mis sätestab pikaajalise ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de (inglise keeles *physical transmission rights*) jaotamise reeglid Eesti ja Läti piiril alates 01.01.2016. Eesti süsteemihaldur ja Läti süsteemihaldur vaatasid Euroopa elektri võrgueeskirjade arenguid järgides PTR reeglid üle ning otsustasid asendada need EU HAR-i (inglise keeles *Allocation Rules for Forward Capacity Allocation*) ja Regionaalse Lisaga. Konkurentsiamet kooskõlastas forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks 15.09.2015.

Jätakuvalt tegeleb Elering AS tegevustega, mis on seotud Venemaa ülekande süsteemi mõju vähendamisega Eesti elektrisüsteemi talitusele. Elering AS koostas „Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande 2015“. Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne sisaldab energiasüsteemide ühendamist ning nii siseriiklikke kui ka välisühenduste investeeringuid aastani 2030.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud punktis 2.1.4.

Elektrienergia varustuskindlus

2015. aastal oli Eestis energiabilanss jätkuvalt positiivne ja tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus 2015. aasta talvel oli 1 404 MW (07.01.2015) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis kasutatavaid installeeritud võimsusi ligi 1600 MW. Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aasta lõpuni.

Jätkatakse ulatuslike investeeringutega elektri põhivõrgu ühenduste rajamiseks naaberriikide elektrisüsteemidega Tallinn-Riia liin (kolmas Läti liin), mis sai ühishuviprojekti raames ka Euroopa Liidu toetust. Tallinna ja Riia vaheline liin suurendab Balti riikide elektrienergia varustuskindlust, vähendab Euroopa Liidu liikmesriikide sõltuvust kolmandatest riikidest ning võimaldab tarbijal valida soodsaim elektrienergia tarnija ja tootjal pakkuda elektrienergiat suuremal avatud turul, mis motiveerib ka uute tootmisvõimsuste rajamist Balti riikidesse. Euroopa Komisjoni initsiatiivil uuritakse, milline oleks kõige mõistlikum stsenaarium Baltimaade eraldumiseks Venemaa elektrisüsteemist.

Süsteemihalduri Elering AS poolt koostatud „*Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne 2016*“ kohaselt on varustuskindlus aastani 2031 tagatud tootmis- ning ülekandevõimsuste koosmõjus.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 2.3.

1.2 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

2015. aasta märgilise tähtsusega sündmuseks oli hulgituru sisuline käivitumine. Lisaks Eesti Gaas AS-le (turuosa 2015. aastal oli 80%) impordivad gaasi veel kolm aktiivset ettevõtjat, kellest suurima, Baltic Energy Partners OÜ, turuosa oli 13%.

Eesti maagaasiturul toimus 2015. aastal maagaasi aastase tarbitud koguse oluline langus 11% (2013 – 689 mln m³ aastas, 2014 – 538 mln m³ aastas, 2015 – 478 mln m³ aastas). Põhjuseks oli soe talv ja kaugküttes puiduhakke laialdasem kasutamine.

2012. aasta veebruar oli gaasi tiputarbimise poolest viimase viie aasta suurim (5,7 mln m³ ööpäevas). 2015. aasta talve tiputarbimine oli 3,2 mln m³ ööpäevas. Eesti sai kogu 2015. aasta talvekuudel vajamineva gaasi Inčukalnsi (Läti) gaasihoidlast (ka Leedust imporditud gaas tarniti füüsiliselt vahetustehinguga gaasihoidlast). Maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Gaasi peamiseks päritolumaaks oli 2015. aastal Venemaa. Käesoleval ajal on võimalik osta ka Leedust taasgaasistatud veeldatud maagaasi (LNG), mille päritolumaaks on Norra. Võimaluse kasutamine sõltub gaasi hindadest GET Baltic börsil, mis asub Leedus.

Käesoleval hetkel tegutseb turul viis hulгимүүjat (Eesti Gaas AS, Baltic Energy Partners OÜ, Alexela Energia AS (varasem ärinimi Reola Gaas AS), Eesti Energia AS ja UAB Litgas). Neist suurima turuosaga hulгимүүja on Eesti Gaas AS.

Maagaasiseaduse kohaselt peab ettevõtjal olema gaasi importimiseks tegevusluba. Väljastatud on viis gaasi impordi tegevusluba (Eesti Gaas AS, Nitrofert AS, Baltic Energy Partners OÜ, Alexela Energia AS (varasem ärinimi Reola Gaas AS) ja Nordic Power Management OÜ). Euroopa Liidu reeglite kohaselt võib UAB Litgas müüa Eestis gaasi Leedu tegevusloa alusel.

Nitrofert AS on oma tegevuse (väetisetootmine) lõpetanud ja 2015. aastal gaasi ei importinud. Nordic Power Management OÜ pole käesolevaks ajaks gaasi impordi alustanud. Ka UAB Litgas 2015. aastal gaasi Eestisse ei importinud.

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas Eesti Gaas AS oluline turu osakaal 2015. aastal oli 77,7%, mis võrreldes 2014. aastaga on langenud (2014. aastal 93,4%), seoses uute importijate turule tulekuga. Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 23 gaasi jaemüüjat.

Täpsemalt on iseloomustatud gaasi hulgi- ja jaeturgu punktides 3.2.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Riigikogu võttis 06.06.2012 vastu maagaasiseaduse muutmise seaduse, mis jõustus 20.06.2012. Seadusemuudatusega loobus Eesti rakendamast maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus Eestile taotletud erandi rakendamisest ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte osas ja valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob perspektiivis eeldused reaalse maagaasituru tekkimiseks Eestis.

26.09.2014 esitas Elering Gaas AS (kuni 10.04.2015 ärinimega EG Võrguteenus AS) Konkurentsiametile esialgse tegevusloa taotluse, kuna talle väljastatud senine gaasi ülekande teenuse tegevusluba kaotas kehtivuse alates 01.01.2015. 30.01.2015 andis Konkurentsiamet Elering Gaas AS-le esialgse tegevusloa, mis kehtib kuni Elering Gaas AS-le gaasi ülekandeteenuse põhitegevusloa väljastamiseni või selle väljastamisest keeldumiseni.

2015. aasta jooksul Elering Gaas AS tegeles omanikeringi vastavusse viimisega maagaasiseaduse nõuetega, mis on eelduseks süsteemihalduri sertifitseerimisele. Elering AS ostis Gazpromi kontsernile kuuluva 37% osaluse, SIA-le ITERA Latvija kuulunud 10% osaluse ja väikeaktsionäridele kuuluva 0,86% osaluse.

15.12.2015 sõlmis Elering AS ühinemislepingu oma tütarfirmaga AS Võrguteenus Valdus ning sellele kuuluva Elering Gaas AS-iga. Ühinemine jõustus pärast ühinevate ettevõtete üldkoosolekute otsuseid ning vastavate kannete tegemist äriregistris 01.03.2016.

Seega on alates 01.03.2016 Eesti süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS. Aktsiaseltsi sertifitseerimismenetlus on Konkurentsiametis pooleli.

Alates 01.03.2016 on Eestis nii elektrienergia kui ka gaasi põhivõrguettevõtjaks üks äriühing – Elering AS.

Täpsemalt on gaasi süsteemihalduri omandilist eraldamist käsitletud punktis 3.1.1.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindluse osas 2015. aastal muutusi ei toimunud. Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega (regionaalne veeldatud gaasi terminal (LNG) Eestisse ja Soome vahelise ühenduse (Balticconnector) rajamine) uute tarnijate turule meelitamine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Täpsemalt on maagaasi varustuskindlust käsitletud punktis 3.3.

1.3 Peamised muudatused seadusandluses

Konkurentsiamet käsitles ning esitas põhjaliku seisukoha elektrituruseaduse muutmise eelnõu kohta, mis puudutas taastuvatest allikatest ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia tootmise toetamiseks ettenähtuid aluseid. Samas 2015. aastal elektrituruseaduses muudatusi vastu veel ei võetud. Vastu võeti Energiamaajanduse korralduse seadus, millega sätestatakse abinõud energiatõhususe ja energiasäästu saavutamiseks nimetab kohustatud osapooled nii avalikus- kui ka erasektoris. Seaduse vastuvõtmise protsessi käigus avaldati arvamust, et seaduse vastuvõtmisega kaasnev võrgutasude maksimaalne võimalik hinnatõus kuni 27% lõpptarbijale on liiga suur ja energiatõhususmaks määramise volitused on eelnõus liiga laiad. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium lubas analüüsida, kas on võimalik energiatõhususkohustuse regulatsiooni täpsustada, et kaasnev hinnatõus oleks väiksem ja valmistada ette vastav muudatusettepanek.

Maagaasiseadust muudeti/täiendati 2015. aastal ühel korral. Muudatus tulenes sotsiaalhoolekande seaduse muudatusest, mille kohaselt muudeti viidet sotsiaalhoolekande seadusele kaitsetu tarbija osas. Sisuliselt kaitsetu tarbija mõiste ei muutunud.

Suuremad muudatused mõlemas seaduses on plaanitud teha 2016. aastal.

Üle-euroopalised võrgueeskirjad

Kolmanda energiapaketiga on ette nähtud ühtlustatud õigusraamistiku välja töötamine Euroopa tasandil. Üle-Euroopalised võrgueeskirjad töötatakse välja ja võetakse vastu ning neid rakendatakse üha enam gaasi ja elektri hulgimüügituru igapäevase praktilise toimimise käigus. Turu toimima hakkamiseks tuleb kõigepealt tagada, et kõik turuosalisel saavad kasutada olemasolevat gaasi- ja elektritaristut mittediskrimineerival viisil ja õiglase hinnaga. Prioriteediks on seega seatud võimsuse jaotamine ja võrkude ülekoormuse juhtimine ning eelkõige võrkude ühendamine, mis peaks soodustama gaasi ja elektriga piiriülest kauplemist. Samuti tuleb keskenduda lühiajalise kauplemise hõlbustamisele ja kõrvalteenuste turgude väljatöötamisele, et võimaldada osalemist uutele tulijatele, sealhulgas taastuvenergia tootjatele. Oluline on välja töötada tooted, millega kaubeldakse nn lühiajalisel turul ning et uued tooted võimaldaksid ostjatel ja müüjatel kohandada reaajas gaasi ja elektri ostukoguseid, osta lühikese etteteatamise ajaga või müüa kavandamata jääki. Eeltoodu on seotud ka sellega, et peame oma energiasüsteeme muutma paindlikumaks, ennekõike aina laiema tuule- ja päikeseenergia kasutuselevõttuga.

Sellega seoses tuleb arvesse võtta põhi- ja jaotusvõrguettevõtjate vahelise vastasmõju muutumist, mis on tingitud võrkude arukamaks muutumisest. Piiriülesed tasakaalustamisturud on samuti olulised, et tasakaalustavaid ressursse saaks riikide vahel tõhusalt jaotada, mis omakorda suurendaks varustuskindlust ja vähendaks süsteemi tasakaalustamise kulusid.

Tänaseks on jõutud niikaugemale, et vastu on võetud ning ootel on mitmed võrgueeskirjad nii elektri kui ka gaasivaldkonnas. Järgnevalt on toodud võrgueeskirjadega seotud määrused:

Elektrienergia

- 14.08.2015 jõustus EL määrus 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised (*Capacity Allocation and Congestion Management, CACM*);
- 17.05.2016 jõustus EL määrus 2016/631, millega kehtestatakse võrgueeskiri elektritootmisüksuste võrku ühendamise nõuete kohta (*Requirements for Generators, RfG*).

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu positiivset otsust ootavad järgmised võrgueeskirjad:

- võrgueeskiri tarbimise ühendamise kohta (*Demand Connection*);
- võrgueeskiri kõrgepingealalisvoolusüsteemide ja alalisvooluühendusega energiapargimoodulite võrguühenduse nõuete kohta (*High Voltage Direct Current, HVDC*);
- võrgueeskiri võimsuse jaotamise forvardturu eeskirjade kohta (*Forward Capacity Allocation, FCA*);
- võrgueeskiri ülekandesüsteemi juhtimise suuniste kohta (*System Operations, SO*).

Liikmesriikide poolset kinnitust ootavad järgmised võrgueeskirjad:

- võrgueeskiri elektrisüsteemi tasakaalustamise kohta (*Electricity Balancing*);
- võrgueeskiri avariitalituse ja elektrisüsteemide taastamise kohta (*Emergency and Restoration*).

Maagaas

- 04.11.2013 jõustus EL määrus 984/2013, millega kehtestatakse gaasi ülekandesüsteemide võimsuse jaotamise mehhanismide võrgueeskirjad (*Capacity Allocation and Congestion Management, CAM*);
- 17.05.2016 jõustus EL määrus 312/2014, millega kehtestatakse ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri (*Network Code on Gas Balancing of Transmission Networks*).

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu positiivset otsust ootavad järgmised võrgueeskirjad:

- raamsuunised harmoneeritud ülekandetariffide struktuuride kohta (*Framework Guidelines on Harmonised Transmission Tariff Structures*);
- võrgueeskiri koostalitus- ja andmevahetuseeskirjade kohta (*Network Code on Interoperability and Data Exchange Rules*);
- võrgueeskiri ülekoormuse juhtimise kohta.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1 Elektrivõrgu regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i poolt esitatud taotluse põhjal läbi tema, kui põhivõrguettevõtja, nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektrituruseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris tehtud otsuses.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Elektrituru avanemisega on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk jääb monopoolsesse seisusesse. Seega peavad kõik võrguettevõtja tarbijad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

Vastavalt elektrituruseadusele on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) olema läbipaistvad ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel <https://www.elektrilevi.ee/vordse-kohtlemise-pohimotted>

Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (elektrituruseadus § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellele kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jm täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügiga seotud küsimusi.

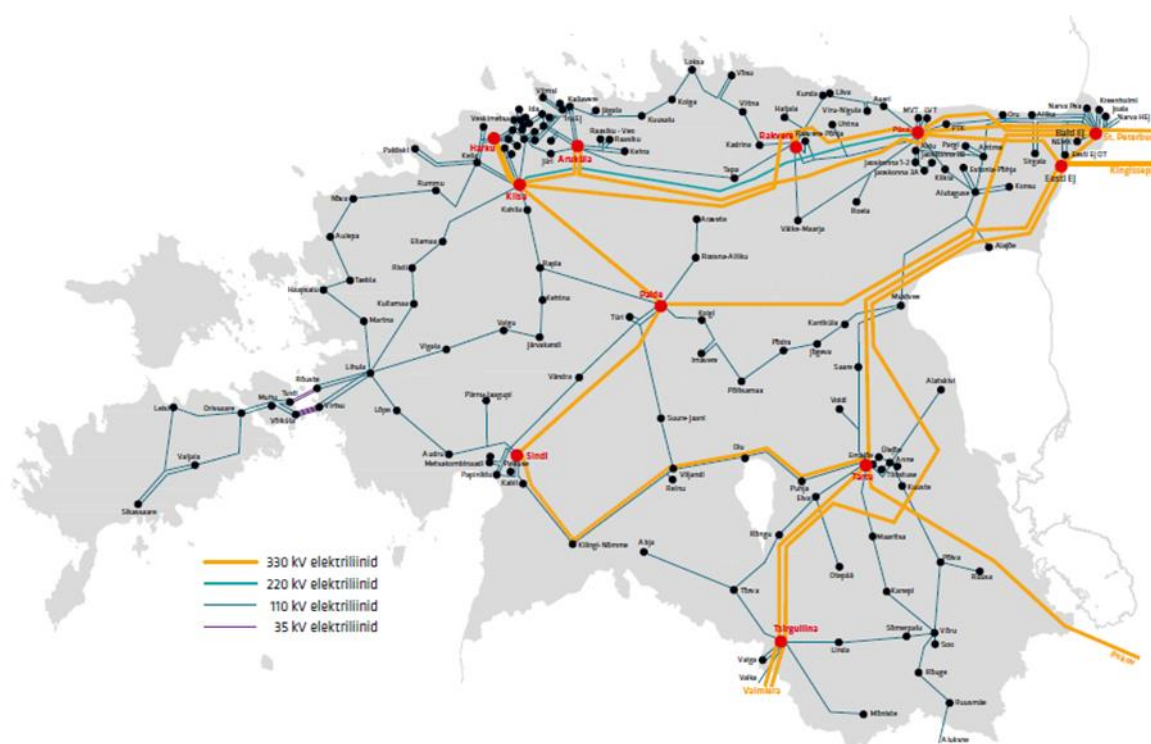
Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud elektrituruseaduse (ELTS) § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosaliste andmete saamine õigeaegselt ja võrdsetel alustel.

Elektrituru avanemisega tõstatunud ühtse arve teema. Täna saavad need tarbijad, kes ei kasuta üldteenust või võrguettevõtjaga samasse kontserni kuuluva elektrimüüja teenust, kaks eraldi arvet – ühe võrguteenuse ja teise elektrienergia eest. Konkurentsiamet kiitis 29.12.2015 otsusega heaks Elektrilevi OÜ kohustuse arendada 2017. aasta alguseks välja infotehnoloogiline lahendus ja tüüptingimused, mille kohaselt avaneb kõigile elektrimüüjatele Elektrilevi OÜ võrgupiirkonnas võimalus esitada tarbijatele nii elektrienergia kui ka võrguteenuse eest ühtne arve. Konkurentsiameti otsusega on võimalik tutvuda veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=27992>

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteem kuulub suurde sünkroonselt töötavasse ühendussüsteemi BRELL, mille moodustavad Eestiga vahelduvvooluline pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Venemaaga on Eesti ühendatud kolme 330 kV liiniga (kaks liini läheb Narvast St. Peterburgi ja Kingiseppa ning üks liin Tartust Pihkvasse), Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kaks 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmiera vahel). Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2)

Eestis on üks põhivõrguteenust osutav ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi ka süsteemihaldur, ning 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekanaliine (110 kV-330 kV) kokku 5 539 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingseliine kokku ligi 65 722 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on ettevõtjate turuosad aastast aastasse enam-vähem samad. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügiimaht oli 2015. aastal 6 520 GWh, ettevõtja turuosad oli müügiimahu alusel 87,2%. Järgnesid Imatra Elekter AS, müügiimaht 205 GWh ja turuosad 2,7% ning VKG Elektrivõrgud OÜ, müügiimaht 204 GWh ja turuosad 2,7%. Ülejäänud 31 jaotusvõrgu müügiimaht on 550 GWh turuosadega 7,4%. Neist suurimad on TS Energia OÜ, AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter.

Bilansiteenused **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)**

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimsus ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate, kellel veel puudub kauglugemisseade, kasutatakse bilansiselgitamiseks tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine. Kaugloetavatele arvestitele üleminek toimub järk-järguliselt aastani 2017. Alates 01.01.2017 peavad kõik tarbimiskohad olema varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus hakkab toimuma *on-line* põhimõttel.

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdud elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Seoses elektrituru avamisega on olukord konkurentsi mõttes paranenud ja turule on tulnud uusi bilansihaldureid. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel seitse bilansihaldurit. Bilansihaldurite nimed on avalikustatud Elering AS veebilehel.

Elektrivarustuse kvaliteet **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)**

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkeliste ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad esitavad Konkurentsiametile andmed teenuse kvaliteedinõuete täitmise kohta. Esitatud informatsiooni alusel on võimalik arvutada, millise protsendi ulatuses on teenuse kvaliteedinõuded täidetud. Samuti on võimalik analüüsida, kas kvaliteedinõuete täitmise protsent on suurenenud või vähenenud.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada

rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks (tabel 1).

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedinõuded.

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused: * Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

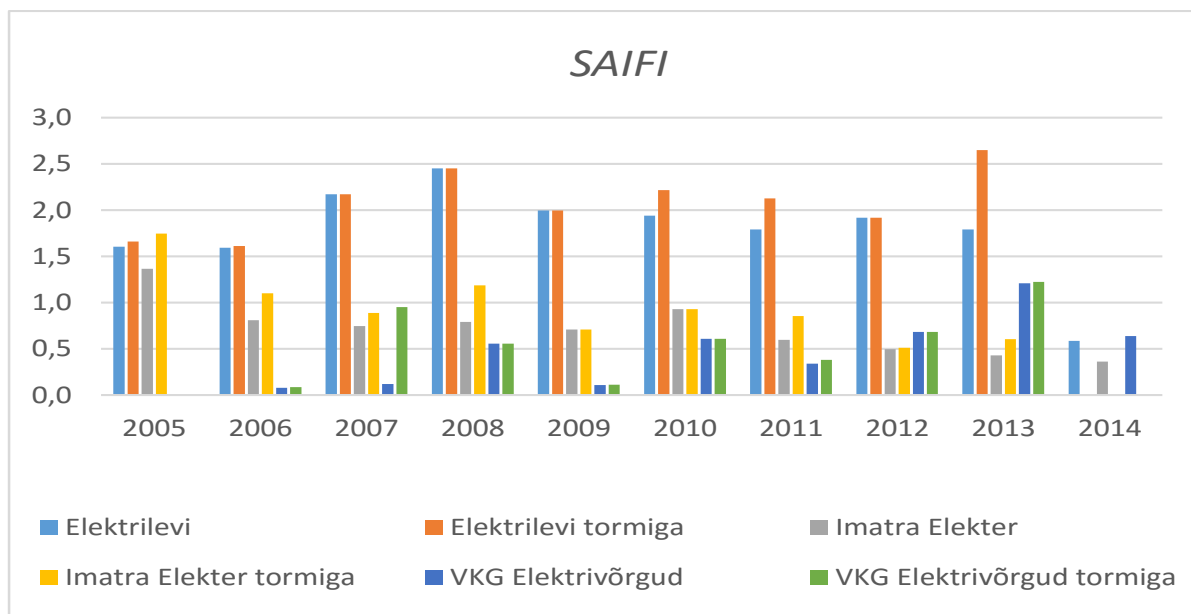
Kui ettevõtjad ei täida tabelis 1 nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud maksma tarbijatele rahalist kompensatsiooni.

Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18300>. Konkurentsiamet analüüsib ning võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Konkurentsiamet analüüsis üle 100 GWh müügimahuga jaotusvõrguettevõtjate ja põhivõrguettevõtja kvaliteedinäitajaid perioodil 2005-2014.

Joonisel 3 on võrreldud kolme suurema jaotusvõrguettevõtja rikest põhjustatud katkestuste keskmist sagedust tarbimiskoha kohta aastas (*SAIFI*) näitajaid koos tormi ning ilma tormi mõjudeta.

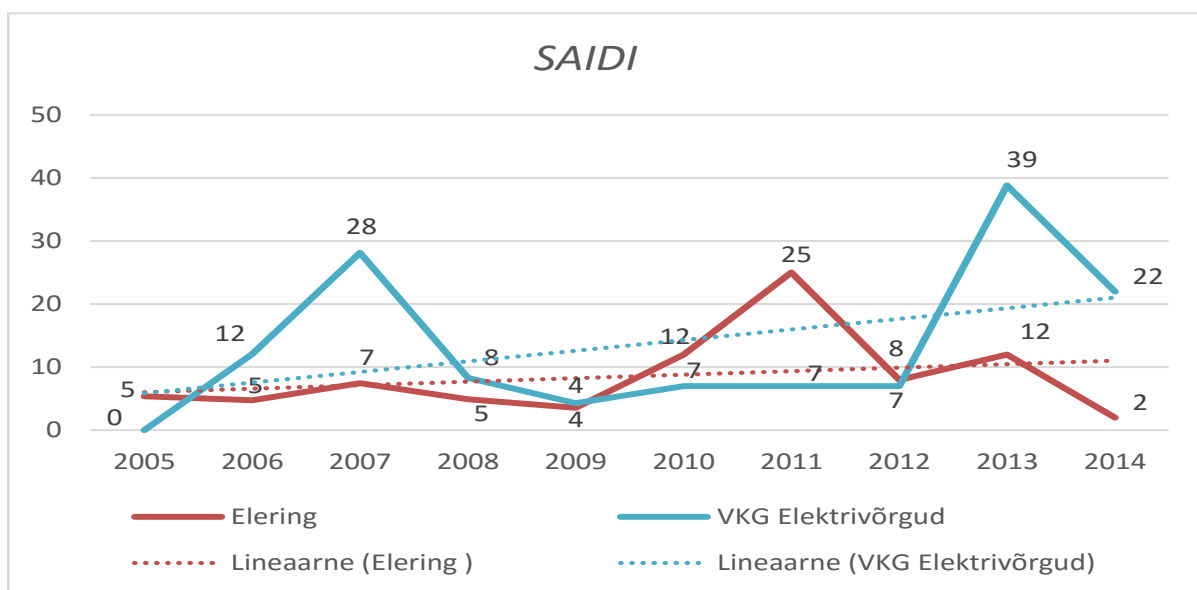

Joonis 3. SAIFI elektri jaotusvõrkudes, katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas, tükikides.

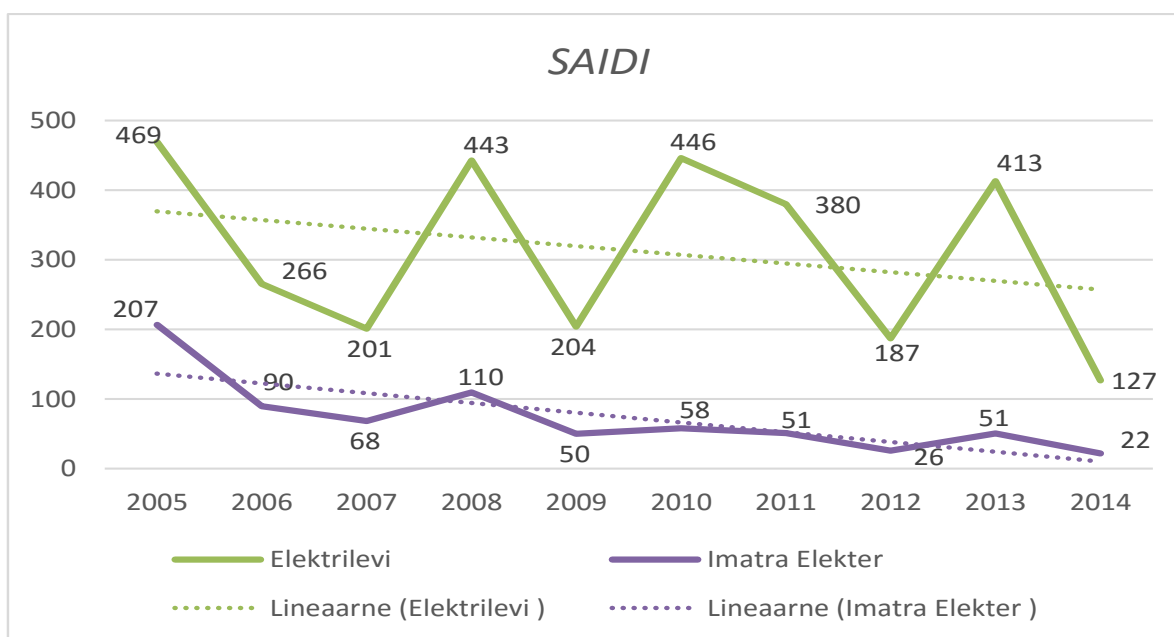
Joonisel 3 nähtub, et nii Elektrilevi OÜ kui ka Imatra Elekter AS võrgud on tundlikud ilmastikule ning tormide korral katkestuste arv suureneb. Elektrilevi OÜ rikete koguarv on olnud aastatel 2006-2010 pidevalt tõusu suunas, kasvades viie aasta jooksul 12 874 (42%) võrra.

SAIDI näitab riketest põhjustatud katkestuse keskmist aega tarbimiskoha kohta aastas ning on peamine võrguteenuse osutamise kvaliteeti kirjeldav näitaja. Selle vähenemine viitab otseselt töökindluse ning teenuse kvaliteedi tõusule.

Joonistel 4 ja 5 on kajastatud ülekande- ja kolme suurema jaotusvõrguettevõtja SAIDI näitajad.

Joonis 4. SAIDI näitajad perioodil 2005-2014, katkestuste kestus tarbimiskoha kohta aastas, minutites.

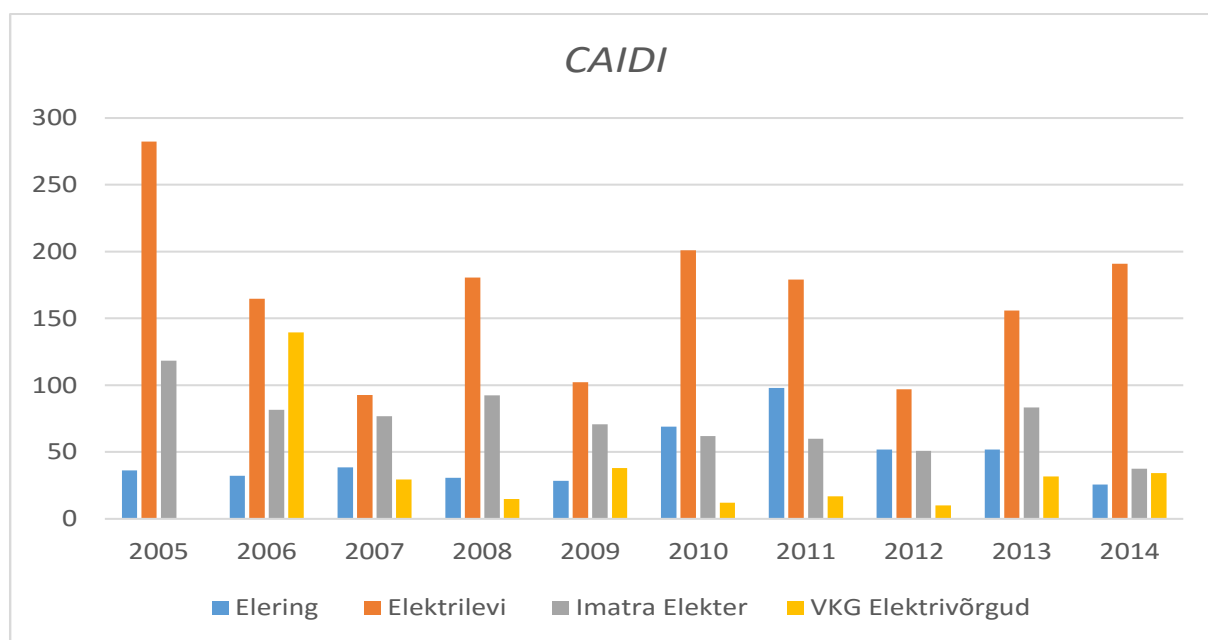

Joonis 5. SAIDI näitajad perioodil 2005-2014, katkestuste kestus tarbimiskoha kohta aastas, minutites

Joonistel 4 ja 5 toodud andmetest järeldub, et üldiselt on SAIDI näitajad paranenud ehk elektrivõrkude töökindlus on tõusnud, kuid samas ei ole elektrivõrgud ilmastikukindlad, mistõttu kulub rikete kõrvaldamiseks palju ajalist ressursi. Imatra Elekter AS puhul on SAIDI iga-aastaselt vähenenud. Sama trend on ka Elektrilevi OÜ osas, kuid tegemist on andmete tugeva kõikumisega aastate lõikes. Näiteks oli aastal 2013 suur osakaal ilmastiku mõjul. Kui sellest tulenev rikete kasv elimineerida, oleks Elektrilevi OÜ osas tegemist pikaajalisemas perspektiivis veelgi positiivsema suunaga. Tulenevalt läbi viidud Elektrilevi OÜ investeeringute analüüsist², on ettevõtja võrk liiga tundlik tormide suhtes, tormid mõjutavad SAIFI-t ja eriti oluliselt SAIDI-t, st tormist põhjustatud rikete likvideerimiseks kulub palju ajalist ressursi. Tulemuste parandamiseks tuleks tõhustada ennetavat tööd ja rikete likvideerimise operatiivsust.

CAIDI ehk rikestest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas on ühe rikestest tingitud katkestuse keskmise kestuse mõõt ning iseloomustab keskmist aega tarbija elektritoite taastamiseks.

² Hevac töö "Elektrilevi OÜ investeeringute vajalikkuse ja efektiivsuse hindamine", 2014.

Joonis 6. *CAIDI* näitajad perioodil 2005-2014, keskmine aeg võrguettevõtja kohta aastas, minutites

Jooniselt 6 selgub, et võrreldes 2005. aastaga on *CAIDI* näitaja kõikidel vaadeldavatel ettevõtjatel vähenenud, samas muutused aastate lõikes on olnud erinevad. 2012. aastal, mil tormi oli vähem, olid ka võrguettevõtjate näitajad oluliselt paremad.

Eesti elektrivõrkude töökindlus on küll tõusnud, kuid samas ei ole need väga ilmastikukindlad ning ekstreemsetes ilmastiku tingimustes kannatab võrkude töökindlus. Samas on oluline fakt, et Eestis pole toimunud kordagi täielikku süsteemi kustumist. Elektri jaotusvõrkude osas on võimalik saavutada töökindluse tõus oluliselt suuremate investeeringute kaudu, kuid selle tulemuseks oleks ka võrgutasude märkimisväärne kasv.

Tabelis 2 on esitatud põhivõrguettevõtja Elering AS ja suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteedinäitajad aastatel 2013-2015.

Tabel 2. Elering AS ja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteet.

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	Elering AS			Elektrilevi OÜ		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
Tarbimiskohtade koguarv	tk	233	233	233	660 009	700 751	660 595
Rikkest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	2719	410	484	172 583 717	88 820 300	121 293 779
Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	17403	119376	55641	61 111 547	48 682 388	49 258 331
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,223	0,069	0,107	2,65	0,664	1,344
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	12	1,8	2,1	413	126,8	183,6

Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	52	25,6	19,4	155,8	190,8	136,6
Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,043	0,176	0,116	0,601	0,5	0,502
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	74,5	512,3	238,6	92,6	69,5	148,6
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	1740,3	2911,6	2060,8	154,2	138,9	138,9

Eeltoodud tabelist nähtub, et 2014. aastal peaaegu kõik riketest põhjustatud elektrienergia kvaliteedinäitajad olid oluliselt paremad eelnevatest aastatest. 2015. aastal riketest põhjustatud elektrienergia kvaliteedinäitajad küll veidi suurenesid, kuid tänu soodsatele ilmastikutingimustele mitte oluliselt.

EstLink 1 ja EstLink 2 katkestused

12.09.2014 alustas Konkurentsiamet ELTS-i alusel järelevalvemenetluse Elering AS-i suhtes seoses Eesti ja Soome vahelise elektrienergia ülekandevõimsuse katkemisega (*EstLink 1* ja *EstLink 2* ühendused katkesid vastavalt 10.09.2014 ja 09.09.2014). *EstLink 1* ja *2* katkestuste tõttu kannatasid lisaks Eesti tarbijatele ka Läti ja Leedu elektritarbijad, sest Eesti elektrihind tõstis kõrgemale ka Läti ja Leedu elektrituru hinnad. Konkurentsiamet jõudis oma analüüsis seisukohale, et hetkel kehtiv seadusandlus ei reguleeri piisavalt piiriüleste alalisvoolu ühenduste toimimist. Olukorra parandamiseks tegi Konkurentsiamet 2015. aastal ettepaneku, et täiendada seadusandlust piiriüleste alalisvooluühendusi *EstLink 1* ja *EstLink 2* puudutavate kvaliteedinõuetega.

Ohutusnõuete täitmise jälgimine ei kuulu Konkurentsiameti pädevusse, mistõttu käesolevas aruandes ei ole kajastatud elektrivõrguettevõtjate ohutusnõudeid ning nende vältimiseks kasutusele võetud meetmeid ja nende täitmist.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetega vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalised omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud

seisakute ja remonttöödega. Tabelis 3 on toodud Elering AS poolt esitatud andmed aastatel 2012-2015 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 3. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg.

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2012	Katkestuse kestus (tunnid), 2013	Katkestuse kestus (tunnid), 2014	Katkestuse kestus (tunnid), 2015
L301 Tartu - Valmiera	58,2	10,9	504,4	253,88
L354 Tsirguliina - Valmiera	0	507,68	608,03	856,27
L358 Tartu - Pihkva	657,7	314,52	206,62	366,53
L373 Eesti EJ - Kingissepp	265,3	349,82	2076,83	1260,48
L374 Balti AJ - Leningradskaja	1194,3	1556,58	1883,32	4629,65
L677 Tsirguliina - Valka	444,7	92,45	999,05	309,12
L683 Ruusmäe - Aluksne	1307	855,55	2449,92	959,47
LN3	2080,1	0	0	0
Kokku	6007,3	3676,6	8728,17	8635,40
S.h. naabersüsteemide tellimus	2730	3442,75	7613,15	7561,75

Tabelist 3 selgub, et 2012. aastal esines võrkudevahelistes ühendustes katkestusi põhivõrgus 6 007,3 tunnil, 2013. aastal 3 676,6 tunnil, 2014. aastal 8 728,17 tunnil ja 2015. aastal 8 635,4 tunnil. 2015. aastal oli võrgukatkestusi peaaegu sama palju, kui 2014. aastal. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu rikestest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

Taastuenergiast ja tõhusal koostootmisel baseeruvate tootjatele turule pääsu tagamine (Määrus EÜ 713/2009 art 11)

Vastavalt Eestis kehtivale seadusandlusele on kõigil tootjatel võrdne pääs elektriturule. Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad, kes on taotlenud toetust, võivad kogu toodetud elektrienergia müüa turule ilma igasuguste piiranguteta. Elektrituruseaduse § 59, 59¹, 59² ja 108 sätestavad toetuse saamise tingimused ja määrad. Tuuleenergia osas on seatud piirang, mille kohaselt tuult energiaallikana kasutatav tootja saab toetust, kuni kalendriaastas on toetust makstud Eestis kokku 600 GWh tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest.

Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil töötavate tootmiseadmete ühendamisel võrku ei ole ette nähtud erisusi, mis tuleneksid toetuskeemist. Siinkohal selgitame, et nimetatud tootjatele ei ole elektrituruseaduses ka eelisjärjekorda võrku ühendamisel või erisusi bilansi tagamisel. Võrgueeskirja § 32¹ kohaselt tagatakse väikekoostootjate (elektriline võimsus kuni 5 MW) jaoks uue liitumise rajamine läbi põhivõrguettevõtja kohustuse mitte arvestada liitumispakkumist koostades teistele tootjatele väljastatud liitumispakkumisi ega tootmisvõimsusi, mille kohta on sõlmitud liitumisleping, kuid mille teadaolev elektrivõrku lülitamine on kavandatud hilisemaks ajaks, kui on märgitud väikekoostootja tootmiseadmel. Lisaks on võrgueeskirjas sätestatud erisused erinevate tehnoloogiate kasutamisel (sh tuulegeneraatorid), et tagada süsteemi tehniline toimimine ja stabiilsus. Seejuures on Konkurentsiamet seisukohal, et taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad on saanud küllaldaselt taastuenergiat toetusi. Käesoleval hetkel on uus elektrituruseaduse eelnõu taastuenergiat toetuste muutmiseks väljatöötatud ja uus eelnõu on menetluses.

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2015. aastal 34 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teise võrguettevõtja asjakohase taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja on kohustatud põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada ka Konkurentsiametit. Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud, et tagada seaduse õiguspärane rakendamine ja turuosaliste võrdne kohtlemine.

Lisaks eeltoodule kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks (inglise keeles *Guidelines on Transmission Tarification*) lubab ka tootjalt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust senini rakendatud.

Elektri võrgutasud

Elektrituruseadus sätestab järgnevad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;

- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

ELTS § 72 lõike 4 kohaselt on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Võrgutasude kooskõlastamiseks vajalike algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Tabelid on mahukad, sisaldades tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid soetatud põhivara, planeeritavate investeeringute ja võrguteenuste müügikoguste kohta. Tabelite mahukuse tõttu on nende täitmine nõutav vaid võrgutasude kooskõlastamisaotluse esitamisel. Tabelites esitatud andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust ELTS § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus pikaajaliselt seada eesmäärke, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, on Konkurentsiamet ette näinud võrguettevõtja investeeringute ülevaatamise hinnamenetluse käigus.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel meetodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne meetodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrgutasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid niivõrd, kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla

diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest ITC fondist. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka ITC fondi kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid. Ülekoormusetulusid kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn. vastukaubandus) ja ülejäänud osa võetakse arvesse Määruse artikkel 16 punkt 6 lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel. Alates 01.07.2014 alustas põhivõrguettevõtja ülekandevõimsuste tulude kogumist võimsuste säilitamiseks ja suurendamiseks.

Elering AS-i investeeringute mõjust võrgutasudele

Konkurentsiamet teostas 2015. aastal analüüsi³ elektripõhivõrgu erinevate investeeringute mahtude mõjust võrgutasudele, kuna neil on väga oluline osakaal võrgutasude kujunemisel. Vastavalt ELTS-ile peab võrgutasude suurus võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt⁴. Vastavalt Konkurentsiameti välja töötatud metoodikale⁵ koosnevad võrgutasud alljärgnevatest komponentidest:

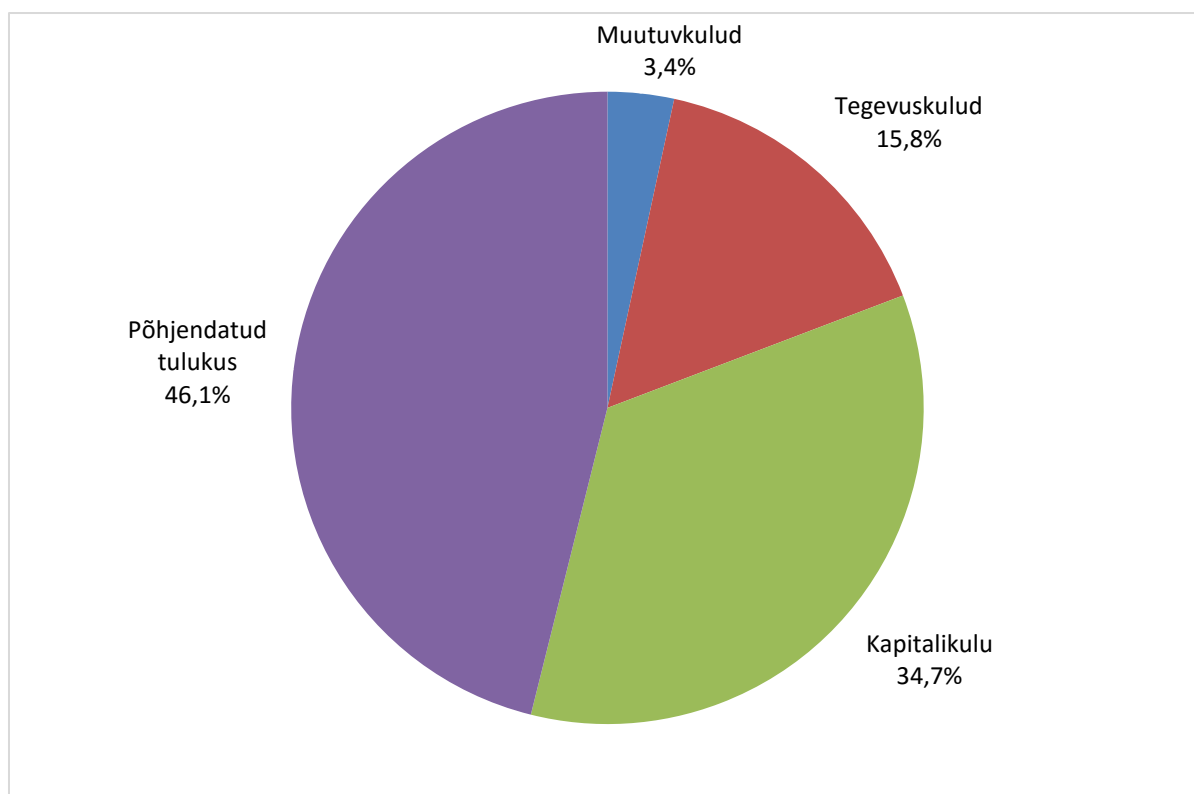
- muutuvkulud;
- tegevuskulud;
- kapitalikulu (põhivara kulum);
- põhjendatud tulukus.

Joonisel 7 on toodud Elering AS-i võrgutasude koosseis kulukomponentide kaupa.

³ Avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=10836>

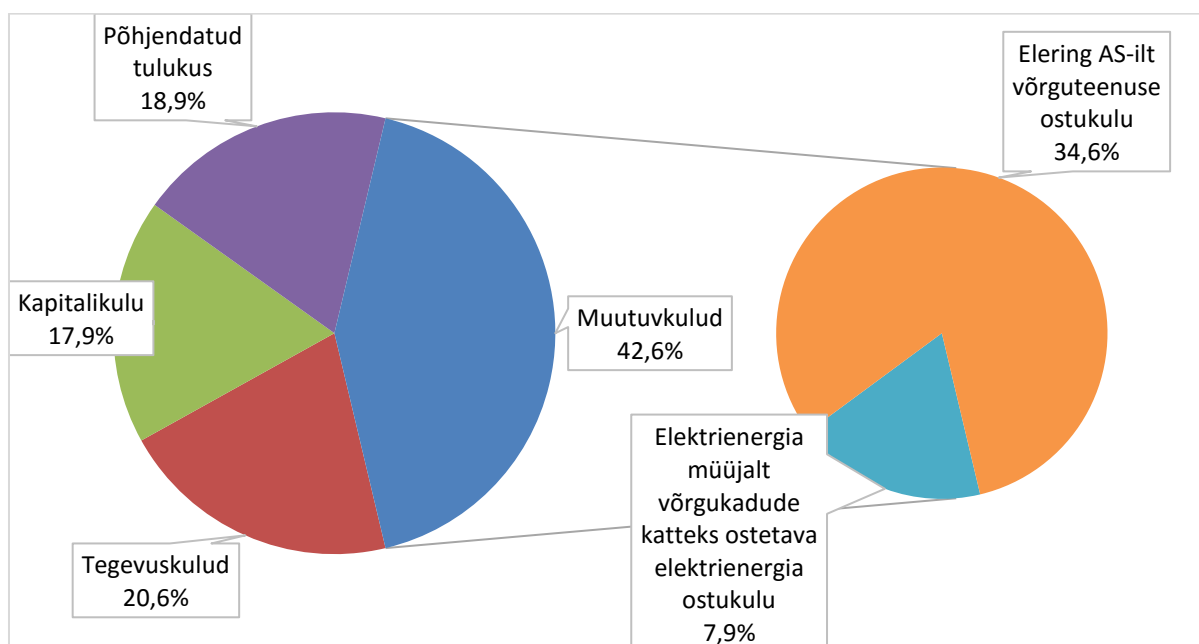
⁴ Elektriturseadus § 71 lõige 5

⁵ Elektriturseadus § 72 lõige 4

Joonis 7. Elering AS-i võrgutasudes kulude ja tulukuse osakaalud.

Ülaltoodud jooniselt 7 selgub, et Elering AS-i võrgutasud sisaldavad enamuses ehk 80,8% ettevõtte elektripõhivõrku investeerimisega seotud kulu ja tulukust. Samas enamuses elektrienergia tarbijaid ei maksa põhivõrgu tasusid otse, s.t ei ole sõlminud võrguteenuste osutamiseks lepingut Elering AS-iga, vaid läbi jaotusvõrguteenuse, s.t võrguteenuste osutamiseks on sõlmitud leping elektrienergia jaotusvõrguettevõtjaga. Eesti suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ võrgutasude koosseis on kujutatud joonisel 8.

Joonis 8. Elektrilevi OÜ võrgutasudes kulude ja tulukuse osakaalud.

Ülaltoodud jooniselt 8 selgub, et Elering AS-i võrgutasude osakaal on Elektrilevi OÜ võrguteenuse hindadest 34,6%. Kuna põhivõrgu investeeringutel on Elering AS-i võrgutasudes osakaaluks 80,8%, siis on Elektrilevi OÜ võrguteenuse hindades põhivõrgu investeeringute osakaal 28%⁶. Seega võib väita, et Elering AS-i investeeringutel on väga oluline mõju enamuse elektrienergia tarbijate võrgutasudele.

2003. aastal oli Elering AS-i elektripõhivõrgu põhivarade jääkväärtus 255,2 mln €, siis tänase seisuga on ettevõtte teostanud olulises mahus investeeringuid ning põhivarade regulatiivne jääkväärtus (*seisuga 01.01.2015*) on kasvanud 644,1 mln €-i. Seejuures märkimisväärne osa regulatiivsetest investeeringutest (*summas 288 mln € ehk 45% kogu aastast 2003 võrgutasudesse arvestatud investeeringute mahust*) on seotud Soomega integreerumiseks (*EstLink 1 ja 2 ning avariireservelektrijaamad*). Tänu nimetatud investeeringutele on Eesti täna majanduslikult ühendatud Põhjamaade elektrituruga ning on toimunud edukas turgude integreerumine, kus elektrienergia hind kujuneb vaba konkurentsi tingimustes.

Elering AS-i võrgutasudesse arvestatud põhivara kapitalikulu summas 30,6 mln € koosneb kahest komponendist – vana põhivara ehk enne 2003. aastat soetatud põhivara jääkmaksumuselt arvestatud kapitalikulust summas 15,6 mln € ja uue põhivara ehk 2003. aastast (*k.a.*) soetatud põhivara soetusmaksumuselt arvestatud kapitalikulust summas 15,0 mln €. Kuna vana põhivara kapitalikulu on lineaarne, siis toimub aastal 2019 kapitalikulu komponendi langus ja Elering AS-i võrgutasudesse lülitatakse edaspidi ainult uue põhivara kapitalikulu.

Konkurentsiamet analüüsis erinevaid stsenaariumeid ning nende mõju ettevõtte võrgutasudele. Analüüsi tulemusena jõuti järeldusteni, et mida suuremad on Elering AS-i investeeringud, seda suuremaks kujunevad ettevõtte võrgutasud. Näiteks aastaks 2025 oleks investeeringute taseme 33 mln € aastas korral ettevõtte reaalkäärtuses võrgutasud 12,2% suuremad võrreldes investeeringute taseme 20 mln € aastas juures. Võrreldes tänaste, 2016. aastal kehtivate võrgutasudega oleksid 2025. aastal Elering AS-i reaalkäärtuses võrgutasud investeeringute taseme 33 mln € aastas korral 23,8% suuremad. Investeeringute taseme 20 mln € aastas juures oleks aga ettevõtte 2025. aasta reaalkäärtuses võrgutasude erinevus võrreldes tänaste, 2016. aastal kehtivate võrgutasudega väiksem ehk 10,3%.

Mida suuremad on Elering AS-i investeeringud, seda suurem on ka WACC-i mõju võrgutasudele. Näiteks eelmainitud investeeringute mõju analüüsimisel kasutatud andmete korral kujunes WACC-i erinevus kõige suuremaks (kaks protsendipunkti) 2019. aastal ning see mõjutas reaalkäärtuses võrgutasusid investeeringute taseme 33 mln € aastas korral 16,0% ja investeeringute taseme 20 mln € aastas juures 15,4%.

Alates aastast 2019, pärast vana põhivara ehk enne 2003. aastat soetatud põhivara täielikku amortiseerumist, kujunevad Elering AS-i võrgutasud ainult alates 2003. aastast (*k.a.*) soetatud elektripõhivõrgu põhivara soetusmaksumuselt arvestatud kapitalikulu ja jääkmaksumuselt arvutatud põhjendatud tulukuse alusel. Eeltoodu tähendab seda, et kuni aastani 2044 on oodata vaid survet võrgutasude kasvuks. Võrgutasude stabiliseerumist võib eeldada alles 2044. aastast, mis ajaks on amortiseerunud 2003. aastal soetatud põhivara (*teostatud investeeringud*) ning edaspidi hakkavad amortiseeruma 2003. aastale järgnevatel aastatel soetatud põhivarad (*teostatud investeeringud*).

⁶ $34,6\% \times 80,8\% / 100\% = 28\%$

Tulenevalt eeltoodust tuleb Elering AS-il oma investeeringute kavade koostamisel väga hoolikalt analüüsida investeeringute tegelikku vajalikkust ja põhjendatust ning leida võimalusi investeeringute eelarvete vähendamiseks eesmärgiga vähendada võrgutasude suurust ja suurenemise kiirust.

Põhjalikuma analüüsiga on võimalik tutvuda Konkurentsiameti veebilehel.

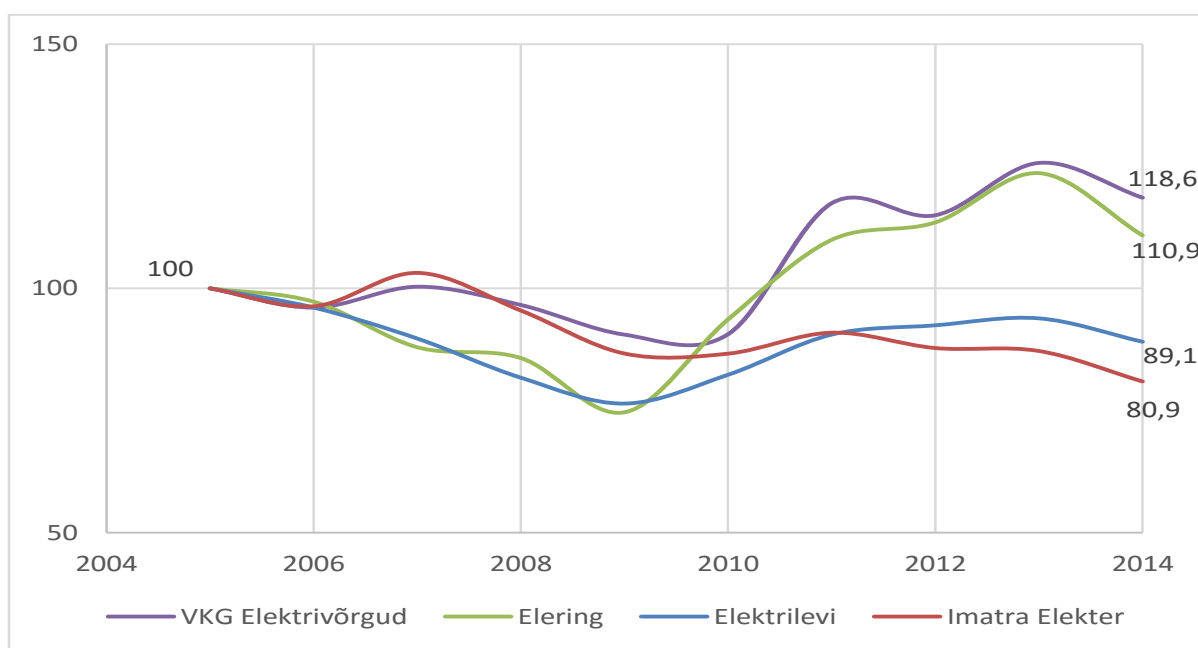
Elektri võrguteenuste hinnad

Konkurentsiamet analüüsis elektri võrguettevõtjate pikaajalisi võrguettevõtja hindade muutusi suurema võrguettevõtete andmete alusel (vt Tabel 4)⁷.

Tabel 4. Elektrienergia võrgutasude 10-aastane dünaamika reaalses hindades, €/MWh.

Ettevõtjad	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
THI	4,1	4,4	6,6	10,4	-0,1	3	5	3,9	2,8	-0,1
Elektrilevi OÜ	40,81	39,21	36,62	33,35	31,18	33,59	36,95	37,72	38,31	36,35
AS Elering	10,66	10,37	9,37	9,14	7,95	9,98	11,72	12,10	13,18	11,82
Imatra Elekter AS	44,23	42,60	45,63	42,22	38,32	38,31	40,21	38,82	38,55	35,79
VKG Elektrivõrgud OÜ	32,44	31,16	32,55	31,33	29,36	29,39	38,09	37,29	40,77	38,46

Regulatsioonitulemuste analüüsimisel on otstarbekas vaadelda eelkõige hindade dünaamikat reaalses hindades, mis näitab, kuidas on hinnad muutunud võrreldes üldise inflatsiooni tasemega. Elektrivõrkude võrgutasude reaalses hindades protsentuaalsed muutused on toodud alljärgneval joonisel 9.

Joonis 9. Elektrivõrkude võrgutasude reaalses hindades protsentuaalsed muutused.

Jooniselt 9 selgub, et suurimat turuosa omava Elektrilevi OÜ võrgutasud on reaalses väärtuses langenud, sama on ka Imatra Elekter AS võrgutasude puhul. Samas Elering AS ja VKG Elektrivõrgud OÜ võrgutasud on reaalses väärtuses tõusnud. Elering AS hinnatõusu põhjuseks

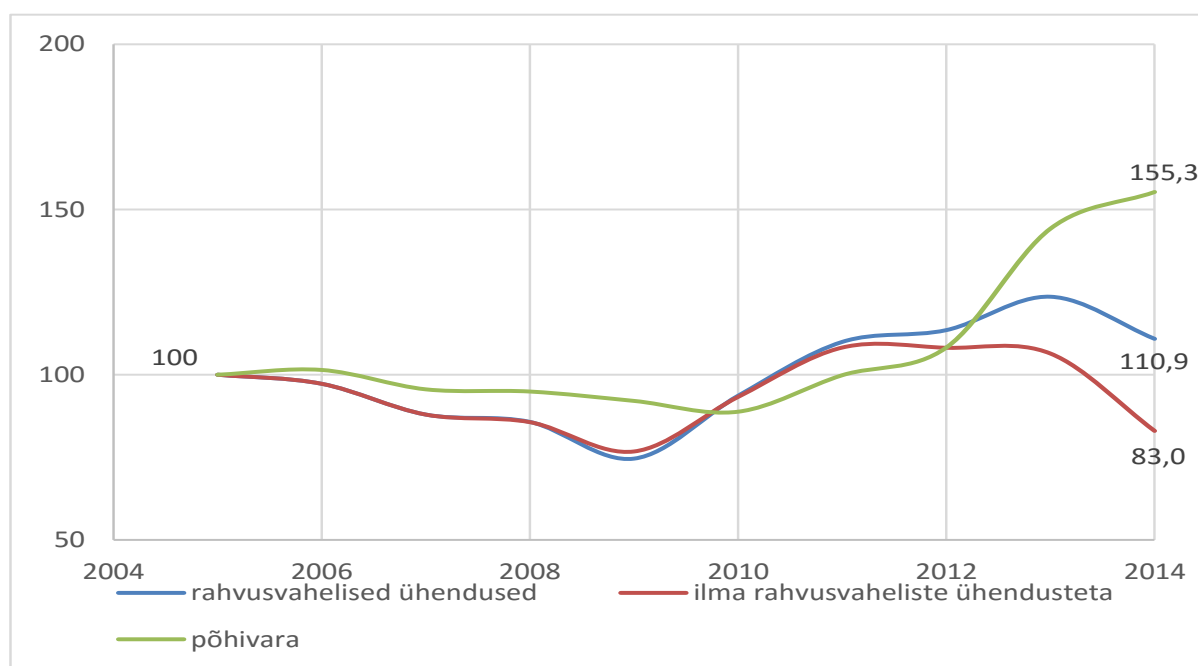
⁷ Hinnaregulatsiooni tulemuste hindamine reguleeritud sektorites

http://www.konkurentsiamet.ee/public/Hinnaregulatsiooni_tulemuste_hindamine_reguleeritud_sektorites.pdf

on olulised investeeringud rahvusvaheliste (piiriülesed) ühenduste ja avariireservjaamade väljaehitamiseks ning nimetatud objektidega seotud hoolduskulude lisandumine. Seoses rahvusvaheliste ühendustega on ka paratamatult suurenenud elektrikaod. See kõik on olnud Elering AS võrgutasude tõusu põhjuseks. VKG Elektrivõrgud OÜ puhul on võrgutasu tõusu põhjuseks olnud oluline müügikoguse langus vaadeldaval perioodil, samas kui sarnase suurusega Imatra Elekter AS puhul on võrgutasud märkimisväärselt langenud.

Eleringi võrgutasude dünaamika analüüsimisel on oluline vaadelda hindade kujunemist koos ja ilma rahvusvaheliste ühenduste ja avariireservjaamadeta. Hinnaregulatsiooni tulemuste vaatlemisel ei anna tegelik hind (koos ühenduste ja avariireservjaamadega) adekvaatset pilti, sest regulaator peab nendega seotud kulud põhjendatult hinda lülitama.

Alljärgneval joonisel 10 on vaadeldud Elering AS võrgutasude reaalses väärtustes dünaamikat koos ja ilma rahvusvaheliste ühendusteta.

Joonis 10. Elering AS võrgutasud reaalses väärtustes koos ja ilma rahvusvaheliste ühendusteta.

Jooniselt 10 selgub, et Elering AS võrgutasud on tõusnud kümne aasta jooksul reaalses väärtustes 11%, seejuures on hinnatõusu põhjuseks just rahvusvaheliste ühenduste rajamine, ilma nendeta oleks vastupidiselt tegemist 17%-lise hinnalangusega. Täna kooskõlastatud võrgutasudes moodustab välisühenduste osakaal ligi 25%. Selle alusel võib väita, et ka Elering AS osas on hinnaregulatsioon olnud edukas ning ilma rahvusvaheliste ühenduste lisandumiseta oleks teenuse hind reaalses hindades langenud.

Võrguteenuse keskmised hinnad 2015. aastal on samad mis 2014. aastal ja on esitatud tabelis 5. Kõik kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Tabel 5. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse keskmised hinnad 2015. aastal.

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,18
Jaotusvõrgud	34	5,13

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel meetodilise juhendi *Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks*. Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika“ 26.06.2015. aastal ja Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimused 10.03.2015. aastal.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on eelnevalt toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 11. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega IPS/UPS, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 11. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm 330 kV vahelduvvoolu õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga, kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning kaks alalisvooluühendust Soomega (350 MW ja 650 MW)). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutamperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2 946 MW.

2015. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse läbilaskevõime 790 MVA (kui Eesti ja Läti vahel ei toimu elektriennergiaga kauplemist), Lõuna -Eestist Venemaa-suunalise ühenduse läbilaskevõime 285 MVA, Läti-suunalise ühenduse läbilaskevõime 838 MVA ning Soome-suunalise ühenduse läbilaskevõime 999 MVA.

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reeglid (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

15.03.2013 sõlmisid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid uue kokkuleppe piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise reeglite osas (*Baltic internal cross-border trading capacity calculation rules*). Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid oma 31.05.2013 otsusega. Samad 31.05.2013 kooskõlastatud reeglid kehtisid ka 2015. aastal. Süsteemihaldurite poolt arvutatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile nädalate kaupa, asuvad

NP veebileheküljel. Lisaks leiab NP veebileheküljel informatsiooni ülekandesüsteemide tegelike katkestuste kohta.

Läti ja Eesti ning Venemaa ja Eesti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglite osas on toimunud viimastel aastatel mitu muudatust. Muudatuse peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjoni võetud suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeerimisotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus. Järgnevalt anname ülevaade Eesti ja Läti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglitest.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NP Eesti hinnapiirkonnas alates 03.06.2013

03.06.2013 kaotati NP ELE hinnapiirkond ja loodi elektribörsi NP poolt uus Läti hinnapiirkond. Samas olid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid jõudnud 15.03.2013 kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise ja jaotamise osas nii Balti riikide omavahelistel piiridel kui piiril Venemaa ja Valgevenega. Kokkuleppe kohaselt moodustati Balti riikide elektrisüsteemide ja kolmandate riikide vahel pakkumiste piirkonnad (Eesti-Venemaa, Läti-Venemaa, Leedu-Valgevene ja Leedu-Kaliningrad) ning ülekandevõimsus arvutatakse ühiselt kokkulepitud arvutusmudelit ja metoodikat järgides. Uued reeglid jõustusid 03.06.2013, mil käivitus NP hinnapiirkond Lätis. Need tegevused on esimeseks sammuks protsessis, mille lõppeesmärk on luua üks virtuaalne Balti riikide ühine hinnapiirkond elektrienergia ekspordiks ja impordiks kolmandate riikidega.

- Eesti, Läti ja Leedu hinnapiirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik tegutsevad turuosalised. Piiriüleste võimsused jaotatakse NP poolt kaudset oksjoni (inglise keeles *implicit auction*) meetodit kasutades;
- Kogu kolmandatest riikidest pärit elektri suunab NP vastavalt Balti süsteemihaldurite kokkulepitud metoodikale NP hinnapiirkonda Leedu-Valgevene piiril. Eesti-Venemaa ja Läti-Venemaa piirile kaubanduslikku võimsust ei anta.

Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid 31.05.2013. aasta otsusega. Samas otsuses märkis Konkurentsiamet, et TSO-de poolt sõlmitud võimsuste jaotamise reeglid aitavad kaasa Balti elektrituru integreerumisele, kuid turu paremaks toimimiseks peab Elering AS koostöös Balti riikide süsteemihalduritega kujundama regioonis hästi arenenud ja oma tõhusust tõendanud (likviidse) finantsturu.

06.12.2013 allkirjastati Elering AS ja Läti süsteemihalduri poolt „Ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril limiteeritud PTR (inglise keeles *physical transmission rights*) oksjonitega“ kokkulepe, millega Elering AS ja Läti süsteemihaldur leppisid kokku ülekoormuse juhtimise finantsinstrumendi PTR-i juurutamises Eesti ja Läti piiril. Elering AS ja Läti süsteemihalduri vahel sõlmitud kokkulepe sätestab PTR-ide juurutamise ja kasutamise reeglid turuosalistele. PTR-oksjoneid pakutakse alates jaanuar 2014 Eesti ja Läti piiril. Turuosalistele korraldatakse kuulisi oksjoneid ja aastaoksjon. PTR-oksjonite läbiviija on Elering AS. PTR-oksjonil osalemiseks peavad turuosalised, kellel on sõlmitud Elering AS-ga vastav leping, esitama oma pakkumised igal määratud oksjonipäeval oksjoniperioodiks. Omandatud PTR-de hinna ja tagasiostetud PTR-de hinna vahe makstakse PTR-de omanikele kord kalendrikuus tehtava kirjaliku selgituse alusel.

Konkurentsiamet kooskõlastas PTR-oksjonite reeglid 13.12.2013 otsusega. Konkurentsiamet tõi otsuses välja, et PTR-oksjoni reeglid võtavad arvesse nii põhivõrguettevõtjatele pandud kohustusi ja õigusi, samuti regionaalseid tingimusi, et soodustada tegelikku ja tõhusat konkurentsi elektriturul. Samuti tõi Konkurentsiamet välja, et Elering AS ja Läti süsteemihalduri poolt sõlmitud kokkulepe seoses ülekoormuse juhtimisega Eesti ja Läti piiril aitab kaasa Balti elektrituru integreerumisele ja väldib elektriturul turuosaliste ebavõrdset kohtlemist ning tagab kõigile turuosalistele võrdse juurdepääsu elektrivõrgule. 2013. aastal kooskõlastatud PTR oksjoni reeglid kehtisid ka 2015.aastal.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 01.01.2015

06.11.2014 sõlmiti Balti süsteemihaldurite poolt ühine Memorandum. Memorandum võimaldab rakendada Eesti-Läti piiril 15.03.2013 lepingu põhimõtet, et planeerimise faasis jagatakse kogu Eesti-Läti-Venemaa ristlõike kaubanduslik võimsus Eesti ja Läti vahele. Muudatusena on välja toodud asjaolu, mis puudutab kolmandatest riikidest lubatud impordikoguse arvutamist. Kui kolmepoolse lepingu (15.03.2013 leping) kehtimise ajal võis arvutus anda Leedu-Valgevene piirile tulemuse 0 MW, siis 06.11.2014 sõlmitud Memorandumi puhul on minimaalse kaubandusliku võimsuse piir 200 MW, mille tagab Leedu süsteemihaldur, hoides täiendavalt 100 MW reservvõimsusi. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise Memorandumi 13.11.2014 otsusega.

05.11.2014 sõlmiti uued ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril Eesti ja Läti süsteemihalduri poolt. Uutes ülekoormuse juhtimise reeglites oli tõstetud oksjonite mahtu ja oli lisandunud kuulistele ja aastaoksjonile juurde veel kvartalioksjonid. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekoormuse juhtimise reeglid 07.11.2014 otsusega.

Ülekandevõimsuste jaotamine ja arvutamine ning ülekoormuse juhtimine Balti riikides alates 01.01.2016

11.09.2015 sõlmiti Balti süsteemihaldurite poolt ühised reeglid ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise kohta Balti riikides ja Balti riikide piiril. Uutes reeglites on võetud arvesse uutest Leedu ja Poola ning Leedu ja Rootsi ühendustest tulenevaid muutusi elektrisüsteemi funktsioneerimises. 08.10.2015 Balti regulaatorid kiitsid heaks Balti süsteemihaldurite poolt väljatöötatud uued ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise reeglid ning Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud reeglid 14.10.2015. Uued reeglid hakkasid kehtima alates 01.01.2016.

10.07.2015 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks *forward* võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks, mis sätestab pikaajalise ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de (inglise keeles *physical transmission rights*) jaotamise reeglid Eesti ja Läti piiril alates 01.01.2016. Eesti süsteemihaldur ja Läti süsteemihaldur vaatasid Euroopa elektri võrgueeskirjade arenguid järgides PTR reeglid üle ning otsustasid asendada need EU HAR-i (inglise keeles *Allocation Rules for Forward Capacity Allocation*) ja Regionaalse Lisaga. Konkurentsiamet kooskõlastas *forward* võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks 15.09.2015.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma veebileheküljel (<http://www.elering.ee>) avaldanud

eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on veebileheküljel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma veebileheküljel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus (*Dashboard*), kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.07.2015 kuni 30.06.2016 (Määrus EÜ 714/2009 I lisa punkt 6.5)

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 16 punkt 6 alusel kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- b) ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- c) juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Perioodil 1.07.2015 – 30.06.2016 teenis Elering ülekoormustulu kokku 24 112 468 eurot. Sellest 142 983 eurot kasutati Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn. vastukaubandus) ning ülejäänud osa 22 688 483 eurot kasutatakse sama määruse artikli 16 punkt 6b kohaselt ülekandevõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige võrkudevaheliste ühenduste kaudu.

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga

(Direktiiv 2009/714/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Elektrituruseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/72/EÜ ja määrustest (EÜ) 714/2009 tulenevad reguleeriva asutuse õigused ja kohustused, mille alusel Konkurentsiamet teostab elektrituruseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (*Agency for the Cooperation of Energy Regulators, ACER*) ja teiste regulaatoritega on elektrituruseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- teha koostööd ACER-i ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;
- teha koostööd, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;

- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- kaasata vajaduse korral järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teha koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- kontrollida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;
- jälgida tootmisvõimsustesse investeerimist ning teeb varustuskindlust arvestades süsteemihaldurile vajaduse korral kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ nimetatud konkurss;
- jälgida ja kontrollida elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ sätestatud konkursi läbiviimist;
- lahendada turuosaliste vahelisi vaidlusi elektrituruseaduse sätestatud korras;
- avalikustada oma veebilehel võrguettevõtjate võrgutasud, mis ta on kooskõlastanud elektrituruseaduse alusel;
- väljastada elektrituruseaduse sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid;
- kontrollida jaotusvõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduse § 18 nõuetele;
- kontrollida elektrituruseaduse § 59² lõikes 4 nimetatud toetuste haldamiseks põhivõrguettevõtja tehtavate kulutuste põhjendatust;
- kontrollida, kas elektrituruseaduse § 44 lõikes 4² nimetatud avatud tarne raames müüdava elektrienergia hind on põhjendatud;
- kontrollida müüja poolt tarbijale esitatud elektrituruseaduse §-s 75¹ nimetatud andmeid
- kontrollida, kas üldteenuse korras müüdava elektrienergia hind on kooskõlas elektrituruseaduse §-ga 76³;
- kontrollida elektrituruseaduse §-s 58¹ nimetatud päritolutunnistuste väljaandmist, üleandmist ja kehtivust;
- kontrollida süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu;
- kontrollida võrguettevõtja võetavat edastamistasu elektrienergia transiidi eest ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu, lähtudes elektrituruseaduse §-dest 71–73;
- anda elektrituruseaduse § 39 lõikes 7 nimetatud süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;
- jälgida Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- jälgida turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta;
- jälgida, kui palju aega kulub võrguettevõtjatel ühenduste rajamiseks ning remonditöödeks;

- jälgida elektrituru läbipaistvuse taset, sealhulgas elektrituru hulgihindade läbipaistvust;
- kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist ülekande-, jaotus- ja müügitgevuse vahel;
- kontrollida, et ei esineks lepingulist piiravat tegevust, sealhulgas keeldu osta määratud tarnet mitme müüja käest samal ajal;
- kontrollida, et tarbijatele on tagatud kiire juurdepääs nende tarbimisandmetele ilma lisatasu nõudmata;
- teha, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks koostööd põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- esitada Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist, omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise meetmeid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile;
- teavitada Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas;
- koostada, avaldab oma veebilehel ja esitab igal aastal Euroopa Komisjonile, liikmesriikide energeetikasektorit reguleerivatele asutustele ning koostööametile aruande, mis käsitleb Konkurentsiameti ülesannete täitmiseks võetud meetmeid ja saavutatud tulemusi;
- edastada elektrituruseaduse § 19 lõikes 5 nimetatud teabe Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 256/2014 artikli 3 kohaselt Euroopa Komisjonile;
- avaldada oma veebilehel teabe, mis käsitleb tarbija õigusi, asjaomaseid õigusakte ja vaidluse lahendamise võimalusi;
- koostada ja avaldada iga aasta 31. juuliks oma veebilehel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
 - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reeglid;
 - süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid;
 - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg;
 - võrguettevõtja avaldatav teave võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades ärisaladuse hoidmise vajadust;
 - ELTS §-s 16 nimetatud tegevusalade eristamine;
 - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimused;
 - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmine;
 - konkurentsi olukord elektriturul.

Lisaks eeltoodule võib Konkurentsiamet kehtestada ajutised võrgutasud või tasu arvutamise meetodika olukorras, kus võrgutasu ei ole põhjendatud või ei ole määratud ning võrguettevõtja ei järgi Konkurentsiameti ettekirjutust. Konkurentsiameti poolt kehtestatu kehtib seni, kuni võrguettevõtja kooskõlastab, lähtudes ELTS §-st 73, uue võrgutasu. Enam teenitud tulu, mida võrguettevõtja põhjendamata võrgutasu kasutamise ajal teenis, arvestatakse põhjendatud müügitulust maha, võttes arvesse võrguettevõtja jätkusuutlikkust, kas järgmisel või vajaduse korral järgmistel võrgutasude kooskõlastamistel.

Konkurentsiametil on kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja nõuetele vastavust seaduses sätestatud nõuetele. Konkurentsiameti jälgib, et põhivõrguettevõtja vastaks seaduse sätestatud nõuetele ning algatab seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle.

Konkurentsiamet võib elektrituruseaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Elektrituruseaduse põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa mln eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat mln eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel, nii ettevõtetal kui ka tarbijatel, on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjekorda. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvidest sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust Põhjamaade elektribörs NP. Aastal 2010 oli elektriturg avatud 28,4%. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik elektritarbijad, kellel on kehtiv võrguleping, võivad endale valida sobiva elektrimüüja.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele *EstLink 1* ja *EstLink 2* on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega, millega Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerus veel rohkem Põhjamaade elektribörsi NP-ga.

2015. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 9 062 GWh, võrreldes 2014. aastaga elektritootmine vähenes 17,7%. 2015. aastal olid võrgukaod Eesti elektrisüsteemis 697 GWh võrreldes 2014. aastaga võrgukaod vähenesid 17,2%. Eestisse imporditi 2015. aastal elektrienergiat 5 452 GWh, võrreldes 2014. aastaga import suurenes 46,2%. Elektrienergiat tarbiti 2015. aastal 7 440 GWh, tarbimine tõusis 0,3% võrreldes 2014. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2015. aastal 6 377 GWh, mis vähenes 1,7% võrreldes 2014. aastaga. Tabelis 6 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2014 ja 2015. aastal.

Tabel 6. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet

Elektrienergia bilanss, GWh	2014	2015	Muutus, %
Toodang (neto)	11 013	9 062	-17,7
Import	3 730	5 452	46,2
Tarbimine	7 417	7 440	0,3
Kadu	842	697	-17,2
Ekspord	6 484	6 377	-1,7

Märkus: * v.a elektrijaamade omatarve.

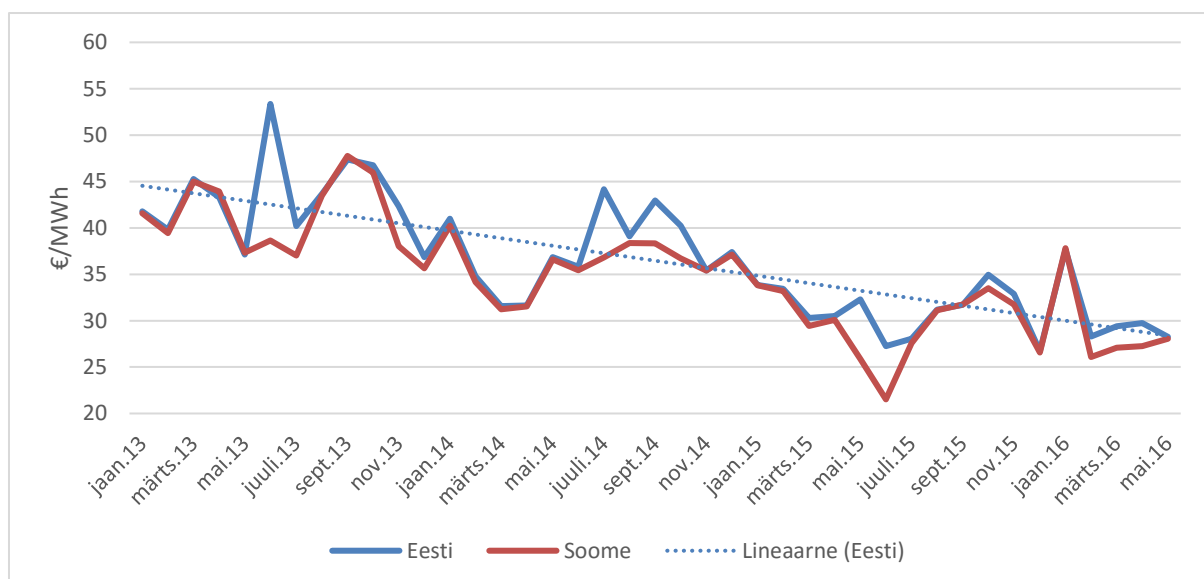
Tabelis 7 on toodud andmed piiriülese elektrikaubanduse kohta.

Tabel 7. Piiriülene elektrikaubandus, GWh. Allikas: Statistikaamet

Piiriülene elektrikaubandus, GWh	2014	2015	Muutus, %
Import kokku	3 730	5 452	46,2
sh Lätist	108	175	62,0
sh Leedust	0	0	0,0
sh Soomest	3 622	5 277	45,7
sh Venemaalt	0	0	0,0
Ekspord kokku	6 484	6 377	-1,7
sh Lätisse	6 390	6 079	-4,9
sh Leedusse	0	0	0,0
sh Soome	94	298	217,0
sh Venemaale	0	0	0,0

Tabelist 7 selgub, et Eestist eksporditi 2015. aastal naaberriikidesse elektrienergiat 6 377 GWh. 2015. aastal imporditi elektrienergiat kokku 5 452 GWh, mis on 2014. aasta kogusest 46,2% suurem. Kõige rohkem imporditi elektrienergiat Soomest koguses 5 277 GWh ehk ligi 99% kogu imporditud mahust. 2015. aastal eksporditi elektrienergiat kokku 6 377 GWh, mis on ligi 1,7% võrra vähem kui 2014. aastal. Kõige rohkem eksporditi elektrienergiat Lähti koguses 6 079 GWh, mis on 4,9% väiksem võrreldes 2014. aasta mahuga.

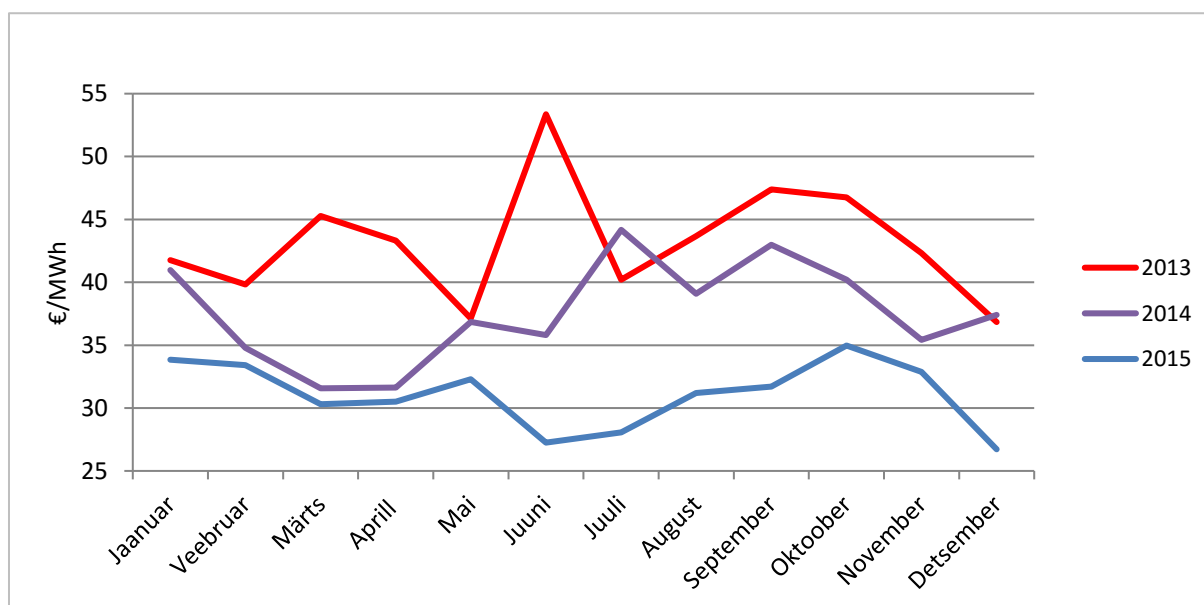
Allpoololeval joonisel 12 on toodud elektri börsihindade võrdlus NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade vahel alates 01.01.2013.

Joonis 12. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2013. Allikas: Nord Pool

Jooniselt 12 selgub, et Eesti ja Soome elektri hinnad on küllaltki sarnased pärast *EstLink 2* käivitumist 2013. aasta detsembrikuus. Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on põhjustatud enamasti *EstLink 1* ja *EstLink 2* katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud.

Võrdlusena on joonisel 13 toodud NP Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2013-2015.

Joonis 13. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2013-2015. Allikas: Nord Pool

Jooniselt 13 selgub, et NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad väga volatiilsed. Kui 2013. aasta juunikuus oli elektrienergia keskmine hind kõige kõrgemal tasemel, olles üle 50 €/MWh, siis 2015. aasta juunikuus oli elektrienergia hind kõige madalamal tasemel, olles pisut alla 25 €/MWh.

Alljärgnevas tabelis 8 on toodud NP hindade võrdlused aastatel 2014 ja 2015.

Tabel 8. NP Süsteemi, Soome, Eesti, Leedu ja Läti hindade võrdlus. Allikas: Nord Pool

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind 2014	Keskmine hind 2015	Maksimaalne hind 2014	Minimaalne hind 2014	Muutus, %
NPS Süsteem	€/MWh	29,61	20,98	69,94	1,14	-41,1
NPS Soome	€/MWh	36,02	29,66	150,06	0,32	-21,5
NPS Eesti	€/MWh	37,61	31,08	150,06	0,32	-21,0
NPS Läti	€/MWh	50,12	41,92	200,11	4,05	-19,6
NPS Leedu	€/MWh	50,13	41,85	200,11	4,05	-19,8

Tabelist 8 selgub, et NP Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2015. aastal 31,08 €/MWh, mis on 41,1% madalam võrreldes 2014. aasta hinnaga. Samamoodi langesid ka keskmised hinnad NP Süsteemis, NP Soome hinnapiirkonnas ja NP Leedu hinnapiirkonnas. Peamiselt mõjutas elektrienergia hinda Põhjamaade hüdroreservuaaride täituvus ja Läti ja Leedu elektridefitsiit. 2015. aastal oli NP Eesti piirkonnas kõrgemaiks tunnihinnaks 150,06 €/MWh ja madalamaiks tunnihinnaks 0,32 €/MWh.

Alljärgnevates tabelis 9 ja 10 on toodud päev-ette ja päevasisesel turul kaubeldud elektrikogused.

Tabel 9. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2014	2015	Muutus, %
Päev-ette (Elspot) müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	9,78	7,80	-20,2
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,03	6,99	-0,6

Tabelist 9 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdud elektrikogused olid 2015. aastal kokku 7,80 TWh, mis on 2014. aasta müüdud kogusest 20,2% võrra madalam ning ostetud elektrikogused olid kokku 6,99 TWh.

Tabel 10. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2014	2015	Muutus, %
Päevasisene (Elbas) müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	37,85	44	16,2
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	110,82	109	-1,6

Tabelist 10 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdud elektrikogused olid 2015. aastal kokku 44 GWh, mis olid 2014. aasta mahust 16,2% võrra suurem ja ostetud elektrikogused olid kokku 109 GWh.

Elektribörsikorraldaja NP ja süsteemihaldur Elering AS veebilehekülgedel on avalikustatud info tootmisandmete ja ülekandevõimsuste osas (sh katkestused) ning andmed kõigi NP

süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi tööle asumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti-Soome vahele kõrgepinge alalisvooluühendus *EstLink 2*. Lisaks alustas 2016. aastal tööd Leedu ja Rootsi vaheline ühendus *NordBalt* ning Leedu ja Poola vaheline ühendus *LitPol Link*. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad ning madalamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

2.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik tarbijad kellel on kehtiv võrguleping saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul suurima turuosaga ettevõtja on Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 11.

Tabel 11. Üldised andmed jaeturu kohta.

Aasta	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektrimüüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosa			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstusettevõtted	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtted	Väikeettevõtted ja kodutarbijad	Suured ja väga suured tööstusettevõtted	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtted	Väikeettevõtted ja kodutarbijad
2001	5 607	1	0	100	93	93	0	0	0
2002	5 686	1	0	100	93	93	0	0	0
2003	6 013	1	0	100	93	93	1	0	0
2004	6 326	1	0	100	93	93	1	0	0
2005	6 403	1	0	100	93	93	1	0	0
2006	6 902	1	3	100	92	92	1	0	0
2007	7 180	1	3	100	92	92	0	0	0
2008	7 427	1	3	100	92	92	n/a	n/a	n/a
2009	7 080	1	4	100	93	93	n/a	n/a	n/a
2010	7431	1	4	100	94	94	80	n/a	n/a
2011	6845	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2012	7407	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2013	7332	2	15	100	90	85	n/a	n/a	n/a
2014	7 417	2	16	100	90	85	n/a	n/a	n/a
2014	7 440	5	16	100	90	85	n/a	n/a	n/a

*Märkus: Ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 11 nähtub, et 2015. aasta lõpuks oli sõltumatute elektrienergia müüjate arv kasvanud 16-ni. Neist 10 ettevõtjat on aktiivsed turul tegutsejad. Konkurentsiametil puuduvad andmed elektrienergia müüjate vahetamise kohta erinevate tarbijagruppide vahel (suured ja väikesed

tööstusettevõtjad ning kodutarbijad). 2015. aastal oli elektrimüüja vahetamise määr väikestel tarbijatel 3%.

Andmed kodutarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 12.

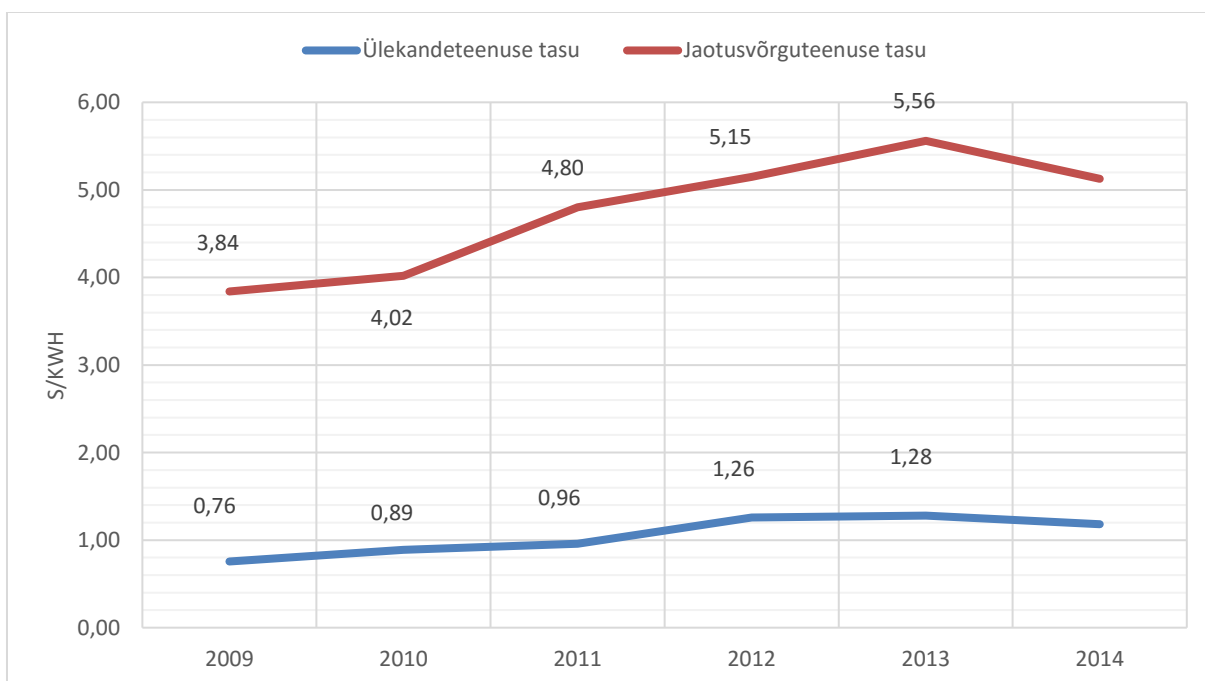
Tabel 12. Elektrienergia hind kodutarbijale 2015. aastal (põhitariifi alusel).

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,13
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	3,31
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	0,89
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	9,78
Käibemaks 20%	€senti/kWh	1,96
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	11,73

Märkused. Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2015. aasta keskmine hind + 220 Energia OÜ muutuvapaketi marginaal

Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri

Allpoololeval joonisel 14 on väljatoodud ülekandeteenuse ja jaotusvõrguteenuse tasude kujunemine alates 2009. aastast.

Joonis 14. Võrgutasude kujunemine alates 2009. aastast.

Jooniselt 14 selgub, et alates 2009. aastast on ülekandeteenuse ja jaotusvõrguteenuse tasud aasta-aastalt kasvanud kuni 2013. aastani. Võrgutasude peamiseks tõusu põhjuseks on

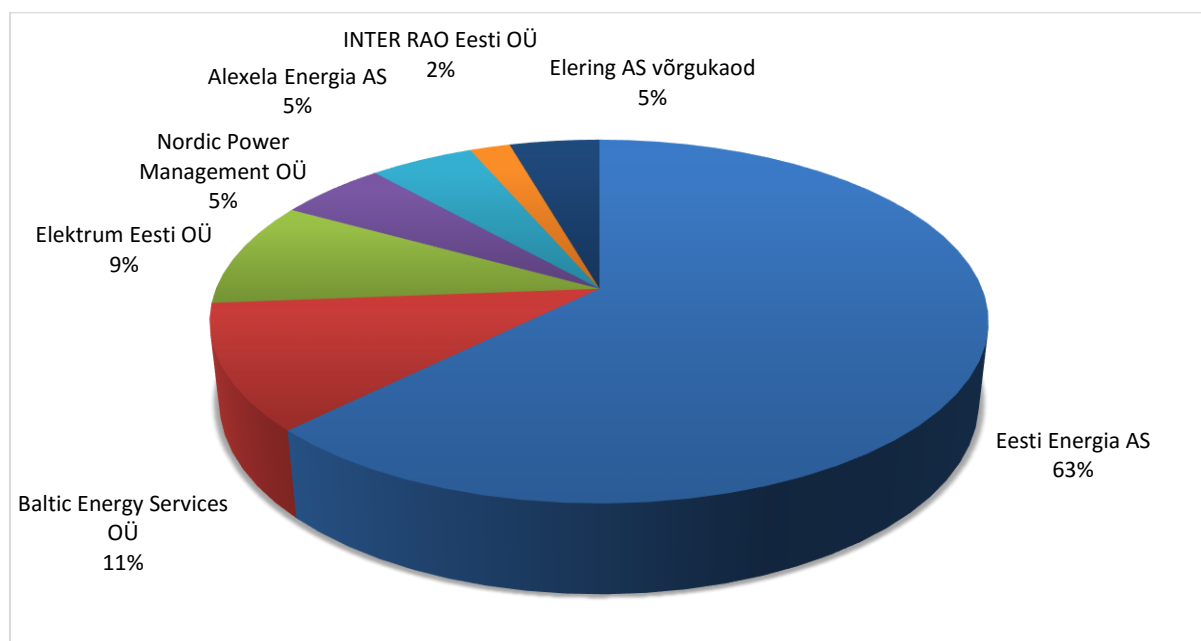
investeeringud avariireervijaamadesse, naaberriikidega ühendustesse kui ka kaugloetavatesse arvestitesse. Alates 2013. aastast on märgata võrguteenuse tasude mõningast vähenemist.

Konkurentsiameti hinnang elektriturule peale turu avanemist

ELTS § 93 lõike 4 punkti 18 kohaselt, Konkurentsiamet jälgib turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta.

01.01.2013 avanes elektriturg kõigile tarbijatele Eestis. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on ta sõlminud võrguteenuse lepingu. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel rohkem pingutada. Elektrihind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergia (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasumimarginaal.

16 elektrimüüjat pakuvad avatud turul erinevaid elektri hinnapakette. Elering AS-i andmetel oli 2015. aasta lõpuseisuga elektrileping olemas 578 000 tarbimiskohal, mis moodustab 81% tarbimiskohtadest ja 19% tarbimiskohtadest kasutas üldteenust. Väikeste elektritarbijate elektrimüüjate vahetamise määr oli 2015. aastal 3%.

Joonis 15. Hulgiturg Eestis 2015. aastal. Allikas: Elering AS

Jooniselt 15 selgub, et suurima hulgituru elektrimüüja 2015. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 63%, järgnesid Baltic Energy Services OÜ 11%, Elektrum Eesti AS 9%, jt. 2013. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 71,9%, kui võrrelda 2015. aastaga siis selgub, et Eesti suurima elektrimüüja (Eesti Energia AS) turuosa on vähenenud. Seega, saab järeldada, et elektriturul elektrimüüjate konkurents on suurenenud.

Ühtlasi, väikesed tarbijad vahetavad elektrimüüjaid, mis ilmestab elektritarbijate aktiivsust elektriturul.

Konkurentsiameti hinnangul oli 2015. aastal elektriturul suures osas tagatud elektrienergia hindade, hinnamuutustest etteteatamise ja lepingu tüüptingimuste nõuetekohane avalikustamine.

2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid. Tehnoloogia arenedes on hakanud tulema turule päikeseenergiatootjaid. Hoogustunud on elektri- ja soojuste koostootmisjaamade turule tulek, kus tootmisallikaks on nii biomass kui ka biogaas (prügilagaas). 2014. aastal rajati jäätmetest elektrienergiat tootev elektri- ja soojuste koostootmisjaam. 2015. aastal oli Eestis 16 sõltumatut elektrienergia müüjat. Turule tuleku huvi on üles näidanud mitmed suured Euroopa Liidus tegutsevad elektrienergia müüjad (Taani). 2014. aastal taotles Konkurentsiametilt elektrienergia müügiloo Norra ettevõtja. Samas on kõigil võrguettevõtjatel õigus ja kohustus elektrienergiat müüa (alates turu avanemisest vaid väiketarbijatele üldteenuse raames).

Info liikumiseks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille üldeesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektriturul täielikult avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks. Samuti on aktuaalne teema elektrikaubanduse põhimõtete sätestamine kolmandatele riikidele, kes ei kuulu EL-i.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. 2014. aastal tuli turule kaks uut elektrienergia müüjat, üks on Norra ettevõtja ja teine on Leedu kapitalil põhinev ettevõtja. 2015. aastal uusi elektrimüüjaid Eesti turule ei tulnud. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevusluba, mida annab välja Konkurentsiamet vastavalt ELTS-ile.

2.3 Elektrienergia varustuskindlus

2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

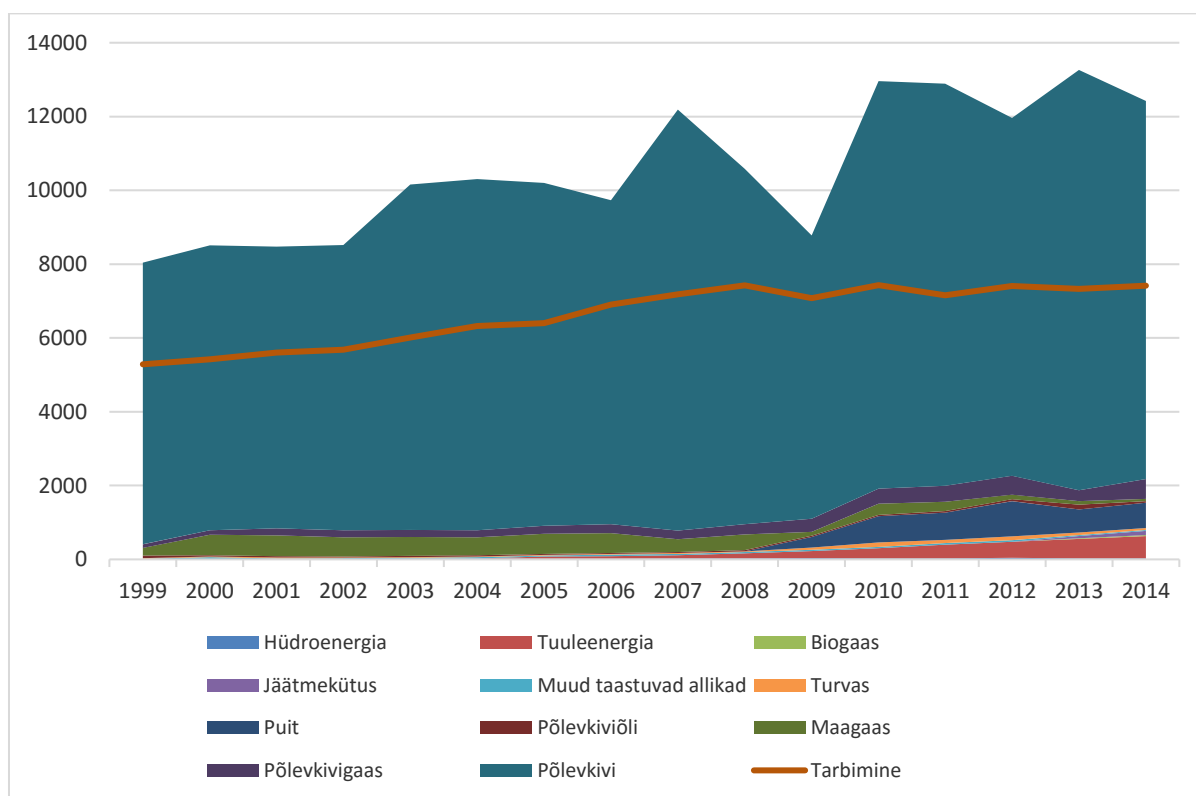
Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi, suutes katta oma siseriikliku elektritarbimise vajaduse ning eksportides elektrienergiat peamiselt Lähti ja Leetu. 2015. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 9 062 GWh ja imporditi elektrienergiat 5 452 GWh. 2015. aastal tarbiti elektrienergiat siseriiklikult 7 440 GWh, võrgukaod olid 697 GWh ning elektrienergiat

eksportiti 6 377 GWh. Tabelis 13 on toodud elektrienergia bilanss 2002. aastast kuni 2015. aastani.

Tabel 13. Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas: Statistikaamet

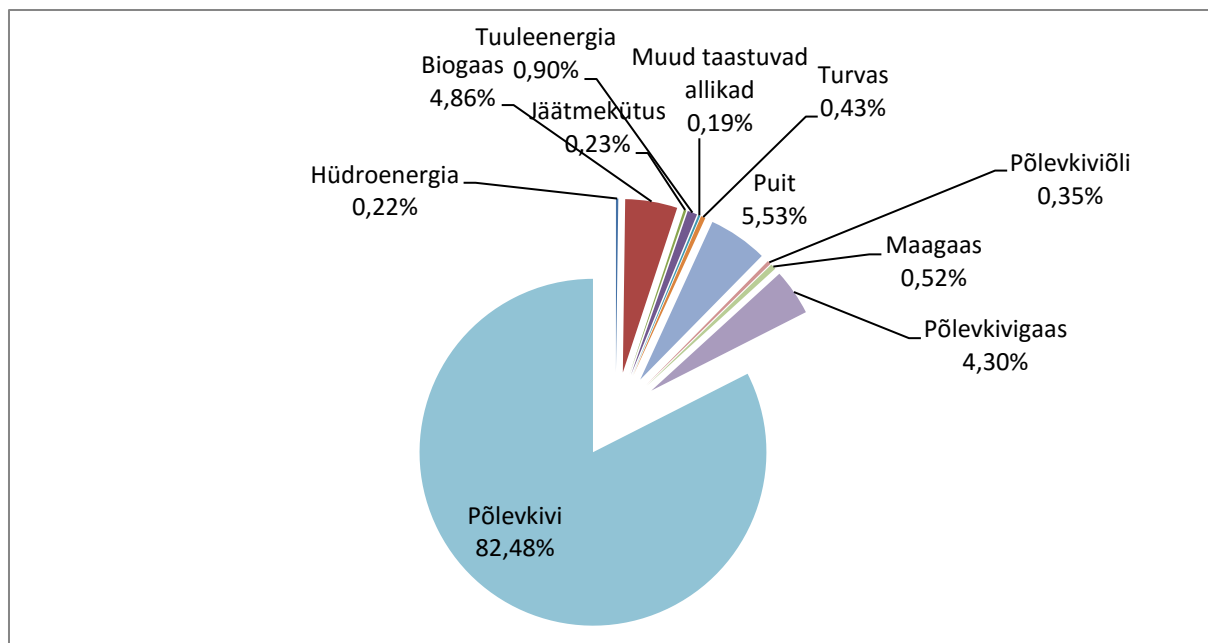
Elektrienergia bilanss, GWh	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toodang (neto)	9 101	9 232	9 114	8 728	10 954	9 498	7 884	11 732	11 356	10 526	11 823	11 013	9 062
Import	93	347	345	251	345	1 369	3 025	1 100	1 690	2 710	2 712	3 730	5 452
Tarbimine	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431	6 845	7 407	7 332	7 417	7 440
Kadu	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130	886	1 047	949	879	903	842	697
Eksport	1 989	2 141	1 953	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252	4 950	6 300	6 484	6 377

Eesti elektrienergiaportfell on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (joonis 16). Alates 2010. aastast elektritootmine suurenes seoses majanduse stabiliseerumisega. Kuigi jätkuvalt on elektrienergia tootmisel põlevkivi osakaal Eesti üldises elektrienergia portfellis kõige suurem, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest. Joonisel 16 on toodud elektrienergia tootmine erinevate kütuse liikide lõikes 1999. aastast kuni 2014. aastani (2015. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2016. aasta suve lõpus).

Joonis 16. Elektrienergia tootang Eestis kütuseliikide lõikes 2000 – 2014, GWh. Allikas: Statistikaamet

Joonisel 16 on toodud detailsemalt elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2014. aastal (2015. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2016. aasta suve lõpus).

Joonis 17. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2014. aastal. Allikas: Statistikaamet

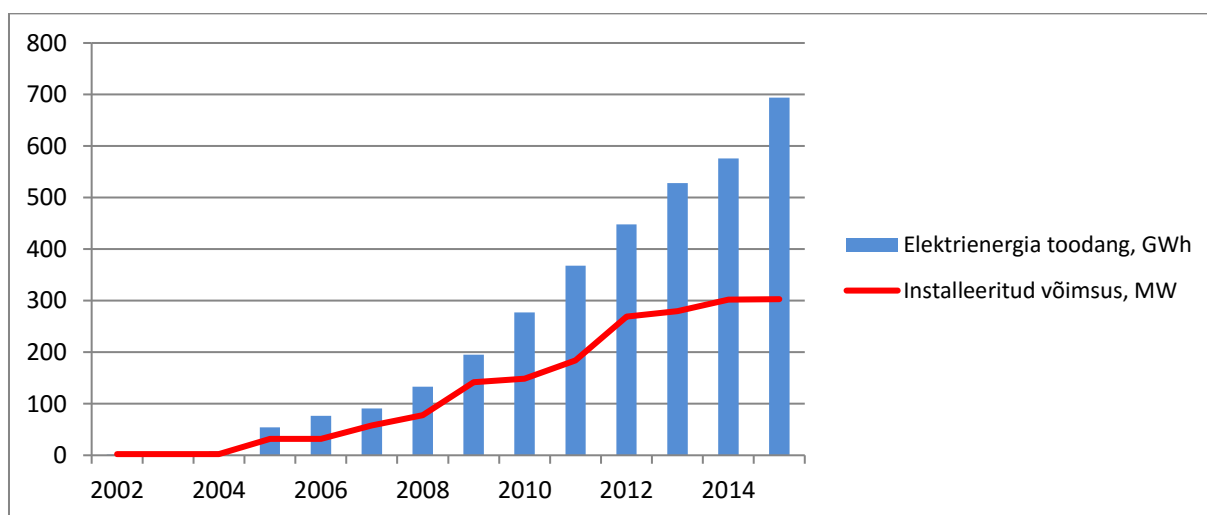
Jooniselt 17 selgub, et 2014. aastal toodeti elektrienergiat põlevkivist 85,9% ning muudest mittetaastuvatest allikatest 9,2% ning taastuvatest allikatest 5,0%. Taastuvatest energiaallikatest kõige rohkem toodeti elektrit biomassist.

Joonistelt 18 ja 19 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuenergia toetuste määrasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise (tuuleelektrijaamad, koostootmisjaamad). Taastuenergia kogus tõusis 2015. aastal võrreldes 2014. aastaga. Suurenesis biomassi ja tuuleenergia osakaalud elektrienergia tootmises. Tuuleenergia kasvu (joonis 18) põhjustas uute tuuleelektrijaamade lisandumine elektrienergia bilanssi.

Joonis 18. Taastuvenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine aastatel 2000 – 2015. Allikas: Elering AS

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassil ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2015. aastal 784 GWh. Väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, tuuleelektrijaamade koguvõimsus oli 2015. aasta lõpu seisuga 302,91 MW ja elektrienergia toodang oli kokku 694 GWh (joonis 19). Kõige väiksema osa taastuvenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede toodang oli kokku 27 GWh.

Joonis 19. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine aastatel 2002 – 2015. Allikas: Elering AS, Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks oli:

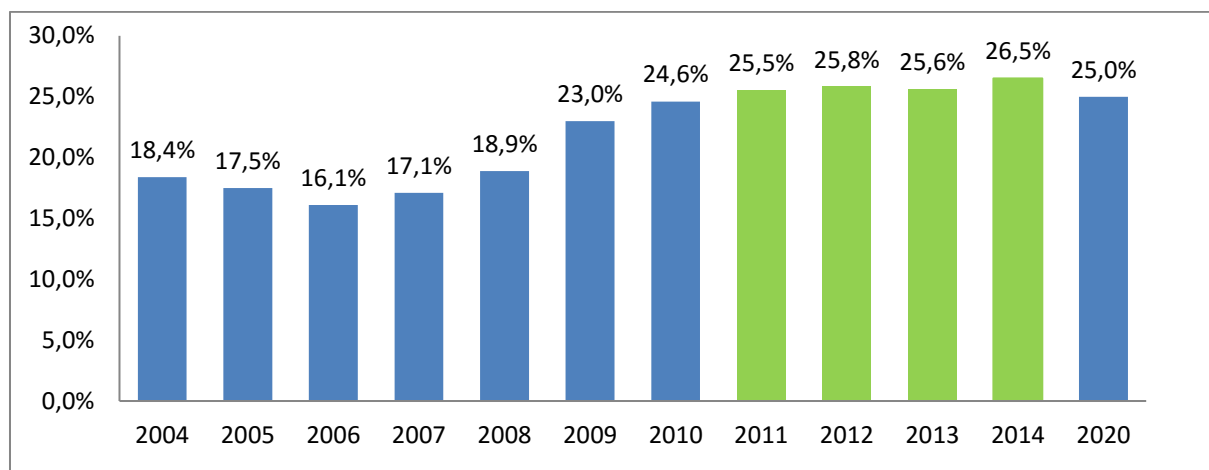
- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia;

- soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketist, mis esitati 23.01.2008 (koosneb neljast direktiivist ning ühest otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. Joonisel 20 on väljatoodud taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises.

Joonis 20. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

Jooniselt 20 selgub, et Eurostati andmetel moodustasid taastuvad energiaallikad primaarenergia lõpptarbimisest 2012. aastal 25,8%, 2013. aastal 25,6% ja 2014. aastal 26,5%. Elektrienergia tootmise maht siseriiklikult oli 9062 GWh, millest 1505 GWh (ehk 16,6%) toodeti taastuvatest allikatest.

2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 7. jaanuaril 2015. aastal 1 404 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 1 693 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja süsteemiavariide puhul (tabel 14). Elering AS on prognoosinud 2026. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1 639 MW ja installeeritud kasutatavaid netovõimsusi 1 117 MW. Elering AS poolt esitatud prognoosis on eeldatase tööstusheitmete direktiivi (IED) erandi alla kuuluvate Narva Elektriijaamade plokkide sulgemist aastal 2020. Reaalsuses on neid plokkide lubatud kasutada 17 500 töötundi ajavahemikus 2016.

aasta algusest kuni 2023. aasta lõpuni. Lisaks eeldatakse vävliipüüduritega varustatud Narva Elektriijaamade plokkide järk-järgulist sulgemist vahemikus 2020 kuni 2024. Tegemist on konservatiivse eeldusega, kuna antud plokid võivad keskkonnapiirangutest lähtudes ka kauem töös olla.

Tabel 14. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud kasutatav netovõimsus ning prognoosid kuni 2026. aastani. Allikas: Elering AS

Aasta	Elektrienergia tarbimine (koos kaoga), MWh	Tipukoormus, MW	Installeeritud võimsus, MW
2001	6 968	1 321	2 876
2002	6 944	1 336	2 726
2003	7 205	1 475	2 723
2004	7 438	1 318	2 675
2005	7 506	1 331	2 230
2006	7 978	1 555	2 059
2007	8 534	1 537	2 052
2008	8 557	1 525	1 960
2009	7 966	1 535	1 976
2010	8 478	1 587	1 871
2011	7 824	1 517	2 015
2012	8 139	1 572	2 278
2013	8 100	1 433	2 071
2014	8 400	1 505	2 049
2015	8 500	1 515	1 693
	Eeldatav kasv (koos kaoga), TWh	Eeldatav kasv, MW	Installeeritud netovõimsus, MW
2016	8,6	1 527	1 914
2017	8,7	1 539	2 064
2018	8,8	1 548	2 056
2019	8,9	1 560	2 047
2020	9,0	1 571	2 039
2021	9,1	1 582	2 030
2022	9,2	1 594	2 022
2023	9,3	1 605	2 014
2024	9,4	1 616	1 471
2025	9,5	1 628	1 117
2026	9,6	1 639	1 117

Eesti varustuskindlust on suurendanud avariireservi hoidmiseks uue Elering AS avariireservjaama valmimine Eesti territooriumil. Esimene etapp valmis 2013. aasta kevadel võimsusega 110 MW ja teine etapp võimsusega 140 MW valmis 2014. aasta septembrikuus.

Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2550 MW (Venemaaga 500-650 MW, Lätiga 500-900 MW ja Soomega 1 000 MW). Oluline on märkida, et olenevalt välisõhutemperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola, Leedu ja

Valgevene vahel ning 2015. aasta lõpus lisandunud alalisvooluühendus Leedu ja Rootsi vahel. Varasemalt toimus Läti ühenduse kaudu peamiselt elektrienergia eksport, siis Leedu-Rootsi uue ühenduse lisandumine on eksporti vähendanud.

Kokkuvõtvalt ületasid 2015. aastal Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aastani. Sealt edasi on varustuskindlus tagatud tootmis- ning ülekandevõimsuste koosmõjus.

2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)

Käesolevas peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2025 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande* tootmisvõimsuste analüüsi.

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse varustuskindlust Eestis ja Baltikumis aastani 2031, olemasolevaid tarnevõimalusi; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; olulisemaid investeeringuid Eesti põhivõrku ja eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ning Konkurentsiametile. Seeg on Elering AS poolt koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 15 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed seisuga märts 2016.

Tabel 15. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed. Allikas: Elering AS

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipuajal kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti elektrijaam	1 355	1 057
Balti elektrijaam	322	237
Iru elektrijaam	111	111
Auvere Elektrijaam	270	270
Kiisa avariireservielektrijaam I ja II	250	0
Põhja soojuselektrijaam	84	84
Lõuna soojuselektrijaam	7	7
Sillamäe soojuselektrijaam	16	10
Tallinna elektrijaam	21	21
Tartu elektrijaam	22	22

Pärnu elektrijaam	21	21
Enefit	18	18
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	62	49
Hüdroelektrijaamad	8	4
Tuuleelektrijaamad	375	0
Päikeseelektrijaamad	0,8	0
Mikrotootjad	4,4	0
Kokku	2 677	1 641

Märkus: Avariielektrijaama tootmisvõimsust kasutatakse ainult avariide korral elektrisüsteemis. Tavaolukorras elektrijaam elektriturul ei osale, mistõttu võimalik tootmisvõimsus ei ole arvesse võetud. Koos avariielektrijaama võimsusega oleks võimalik tootmisvõimsus 1891MW.

Alates 01.11.2015 on põhivõrguga ühendatud või prognoositakse ühendada 2016. aasta jooksul järgnevad tootmisjadmed

- 2016 Imavere Energia koostootmisjaam, 10 MW;
- 2016 Tooma tuulepark II etapi liitmine, 7,05 MW;
- 2016 Vao II elektri ja soojuste koostootmisjaam, 21 MW.

Võrreldes eelmise, 2015. aasta novembris avaldatud tootmispiisavuse aruandega, on elektritootjate esitatud andmetes toimunud suuremad muutused järgnevad:

Eesti Energia AS:

- Eesti Elektriijaama plaanilises remondis ja rekonstrueerimisel üks plokk võimsusega 173 MW suvisel ajal kuni aastani 2025;
- Balti Elektriijaama TG11 plokk võimsusega 192 MW suvisel ajal plaanilises remondis kuni aastani 2026;
- Avariirežiimis on keskmiselt 215 MW.

Tuuleelektrijaamad:

- Võimsuse suurenemine on 69,6 MW, mis tuleneb uute elektrijaamade liitumisest.

Põhivõrgule on praeguseks teada antud järgmistest tootmisvõimsuste sulgemistest, võimsuse vähenemistest ja tootmisjadmete konserveerimistest:

- 2016-2023 piirangud IED⁴ leevendusmeetme alusel töötavatele vanadele plokkidele 619 MW;
- 2024 Eesti elektriijaama plokkide sulgemine, 489 MW;
- 2024 Balti elektriijaama ploki sulgemine, 130 MW;
- 2016-2026 väikeste elektrijaamade võimsuse vähenemine 10 MW.

Suletav tootmisvõimsus kokku aastaks 2026: 629* MW.

*suletava võimsuse hulgas on piirangutega kasutatav võimsus

Eleringile on praeguseks teada antud järgmistest suurematest tootmisvõimsuste lisandumistest:

- 2016-2017 Püssi Aidu tuulepark, 100 MW;
- 2017 lõpp Ebavere Graanuli elektrijaam, 10 MW;

Elektritootmisjadmed, mille ehitamisest on süsteemihaldurit teavitatud, kuid mida ei saa arvesse võtta kui kindlaid projekte, on järgmised:

- 2016-2026 muud uued jaamad (valdav osa tuuleelektrijaamad) kuni 1426 MW.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Järgnevatel aastatel on Elering AS tähelepanu investeeringutel, mis keskendub sünkroniseerimisele Mandri-Euroopa sagedusalaga. Elering AS koostas 2014. aasta lõpuks Mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimise kava „Sünkroniseerimine 2025“, mis esitati Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile. Kava pidepunktiks on sünkroniseerimistegevuse ja sisemaiste elektrivõrgu arengute tihe põimumine. Energiavoogude ümber orienteerumine põhja-lõuna suunalisteks kujundavad oluliselt ümber elektrivõrgu koormatuse profiili ja muudavad seni vähemolulised piirkonnad tähtsamaks. 2016. aastal valmis esimene lõik olemasolevate Eesti-Läti suunaliste 330 kV õhuliinide rekonstrueerimis kavast (Tsirguliina-Valmiera liini rekonstrueerimine kuni Läti piirini). Euroopa Komisjoni initsiatiivil teostatakse täiendav uuring, milles võrreldakse kõiki erinevaid Baltimaade Venemaa elektrisüsteemist eraldumise stsenaariume, mille põhjal saab siis teha otsuse, missuguse stsenaariumi järgi oleks kõige mõistlikum edasi minna.

Siseriiklik ülekandevõrk

Elering AS on jaotanud investeeringud nelja piirkonna lõikes (Tallinn koos ümbrusega, Kirde-Eesti, Kesk- ja Lõuna-Eesti ning Lääne-Eesti ja saared) ning eraldi 330 kV võrgu kohta. Tallinna piirkonnas keskendub Elering AS elektrivõrgu uuendamisele ja ümberkujundamisele, eelkõige vananeva taristu asendamisele linnasiseselt ning elektrivõrgu ümberkujundamisele linna ümbruses. Tallinnas on planeeritud rekonstrueerida enamus linnasisestest õhuliinidest kaabelliinideks ja asendada olemasolevad õlitäitega kaabelliinid moodsate plastisolatsiooniga kaablite vastu. Plaanitakse rajada Kiisa-Topi-Kvartsi ühenduse ning muuta elektrivõrgu konfiguratsiooni Kiisa, Harku ja Järve alajaamade vahel. Samuti kujundada elektrivõrk ümber Aruküla-Tapa vahel. Kirde-Eestis asuvad Eesti kõige suuremad elektrijaamad ning Eesti suurima alalisvooluühenduse *Estlink 2* konverterjaam. Tarbimine on Kirde-Eestis koondunud põhiliselt tööstuspiirkondadesse ja läbilaskevõime piiratuse tõttu on vajalik tööstustarbijaid siduva 110 kV võrgu rekonstrueerimine. Seoses koormuse kasvuga Rakvere linnas ja selle lähistel, on kavas Rakvere-Põhja alajaama ja sellega seotud liinide suunal Rakvere-Rakvere-Põhja-Püssi rekonstrueerimine. Lõuna-Eesti piirkonnas on kõige suurema tarbimise kontsentratsiooniga Tartu ja selle lähiümbrus, kus nähakse ka koormuste jätkuvat kasvu. Sellega seoses tekivad piirangud elektri ülekandmisel 330 kV võrgust toitealajaamu siduvasse 110 kV elektrivõrku. Piirangute vältimiseks tuleb investeerida 330/110 kV läbilaskevõime suurendamisse ning 110 kV võrgu rekonstrueerimisse. Samuti on kavas Tartu linna viia olemasolevad õhuliinid tehnilise ressursi ammendumisel maakaablist. Probleemiks Lõuna piirkonnas on 110 kV õhuliinide pikkus, mis teatud N-1 olukordades võivad tekitada pingeprobleeme (Tsirguliina alajaam).

Lääne-Eesti ja saarte piirkond on seoses tuuleenergeetikaga kiiresti arenev piirkond. Ammendumine 110 kV võrgu läbilaskevõime ning tootmisseedmete toodangu suur kõikumine põhjustab pingeniivoode laiades piirides muutusi. Varustuskindlust ja läbilaskevõimet tõstab ehitatav Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV liin. Suurte saarte varustuskindluse parandamiseks on kavas ehitada aastaks 2020 110 kV merekaabel Suurde väina, Tusti-Rõuste alajaamade vahele. Varustuskindluse tõstmiseks saartel rajatakse Väikesesse väina merekaabel ja suunatakse see Muhu saarelt otse Orissaare alajaama. Tingituna

koormuse kasvust Pärnu linnas on kavas rekonstrueerida ka mitmeid liine Pärnu piirkonnas. Samuti teostada ümberehitusi Riisipere-Turba piirkonnas.

Eeldatav elektrivõrgu varustuskindluse tase 15 aasta perspektiivis saab olema hea ning elektrivõrgu areng toetab ka uute elektritootmisallikate lisandumist ning elektrituru üldist arengut ja integreerimist naabersüsteemidega.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Läti. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga seob kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealused alalisvoolu 350 MW ja 650 MW merekaablid. Viimane (*EstLink 2*) alustas tööd 2013. aasta detsembrikuus. Tabelis 15 on väljatoodud ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused.

Tabel 16. Elektrienergia ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused ja vaba läbilaskevõime****. Allikas: Elering AS

Aasta	tehniline läbilaskevõime MVA				tegelik tipuvõimsus MVA			
	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid**** **	Soome suunaline liin (detsembrist 2013 on 2 liini)	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid	Soome suunaline liin (detsembrist 2013 on 2 liini)
2001	1050/950*	500/400**	750	-	662	321	720	-
2002	1050/950*	500/400**	750	-	698	250	721	-
2003	1050/950*	500/400**	750	-	472	194	663	-
2004	1050/950*	500/400**	750	-	707	194	718	-
2005	1050/950*	500/400**	750	-	450	236	885	-
2006	1050/950*	500/400**	750	-	483	141	658	-
2007	1050/950*	500/400**	750	365	565	204	623	388
2008	1050/950*	500/400**	750	365	211	158	809	385
2009	1050/950*	500/400**	750	365	633	334	732	385
2010	1050/950*	500/400**	750	365	*630	190	811	384
2011	1050/950*	500/400**	750	365	584	176	679	386
2012	1050/950*	500/400**	750	365	683	213	740	385

2013	1050/950 *	500/400 **	750	1032	807	213	921	1029
2014	1050/950 *	500/400 **	750	1032	727	254	776	1018
2015	1050/950 *	500/400 **	750	1032	790	285	838	999

Märkused:

* - suunal Narva-Peterburg läbilaskevõime 1050 MVA; suunal Peterburg - Narva läbilaskevõime 950 MVA

** - suunal Tartu -Pihkva läbilaskevõime 500 MVA; suunal Pihkva-Tartu läbilaskevõime 400 MVA

*** - läbilaskevõime sõltub Venemaa, Läti, Leedu, Valgevene sisevõrgust - täpseid andmeid nendes riikides toimuva ülekandevõrgu

**** - antud on maksimaalsed normaalolukorras 20% varuteguriga.

***** - kaubanduslikult arvestatakse juurde liini võimsus Läti ja Venemaa vahel (hetkel maksimaalselt 1150 MVA)

EstLink 2 tulekuga on vähenenud ülekoormus Eesti ja Soome vahel, kuid Balti riikide suuremahulise impordi korral Põhjamaadest võivad ülekandepiirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel esineda ka pikemas perspektiivis.

Käesoleval hetkel toimub Eesti-Läti vahelise kolmanda liini ehitamise planeerimine. 2014. aasta oktoobris sai Eesti-Läti kolmas ühendus Euroopa Liidu fondidest 65% ulatuses toetust ning ühendus peaks valmis saama 2020. aastaks.

2013. aastal alustas Konkurentsiamet järelevalvemenetluse seoses Elering AS elektrienergia võrguteenuse osutamiseks kavandatavate investeeringute põhjendatuse osas. Konkurentsiamet leidis, et Elering AS võrguinvesteeringud tuleb teostada vastavalt tegelike seadmete tehnilisele seisukorrale. Elering AS peab suurendama koostööd Elektrilevi OÜ-ga selgitamiseks välja parimad ja optimaalsemad võrguinvesteeringute lahendused. Elering AS tuleb enne Tallinna piirkonnas õhuliinide maakaablitega asendamise osas investeerimisotsuse langetamist tellida ettevõttest sõltumatu eksperthinnang, mis teostaks ekspertiisi liinide tehnilise seisukorra kohta ning selgitaks välja, nende investeeringute hädavajalikkusse ning millisel ajaperioodil tuleb investeeringud teostada. Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisega seotud võrguinvesteeringute puhul tuleb investeerimisotsus teha pärast sünkroniseerimise projekti osas täieliku selguse saamist. Ühtlasi soovitab Konkurentsiamet Elering AS-i ja Elektrilevi OÜ omanikele, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Rahandusministeeriumile, selgitada välja, millised Elering AS seadmed, sh. alajaamad oleks põhjendatud üle anda Elektrilevi OÜ-le optimeerimaks elektri võrgusüsteeme. Kuna 2009. aastal toimus põhivõrgu eraldamine Eesti Energia AS kontsernist, siis moodustati põhivõrk olemasolevate varade baasil ning selletõttu jäi ka Elering AS omandusse vara, mis on vajalik jaotusteenuse osutamiseks. Seetõttu tuleb Elering AS varade seis põhjalikult läbi analüüsida ning vara mida kasutatakse jaotusteenuse osutamiseks, peaks ka kuuluma jaotusvõrguettevõtjale.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognoosist ei ole Eestil täna ja hinnanguliselt kuni 2025. aastani probleeme elektrienergia varustuskindluse osas (arvestatud on ka erakordselt külmade talvede 10%-list varu).

Alates 2024. aastast suletakse suur osa Narva Elektriijaamade olemasolevatest plokkidest, kuid arvestades investeeringutega ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega ja tootmisvõimsust regionaalsel elektriturul, on eeldatavasti tootmisvõimsusi piisavalt.

Lisaks elektriturul kasutatavale võimsusele on avariiolukordades võimalik kasutada ka Elering AS avariireservelektrijaamu võimsusega 250 MW.

3. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

Maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus taotles Eesti erandit ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte rakendamisel, lähtudes ühe gaasitarbijaga isoleeritud gaasiturust. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast seni, kui mistahes Balti riik või Soome ei ole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

08.07.2012. aastal jõustus maagaasiseaduse (MGS) muudatus, millega Riigikogu tegi otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ülekandesüsteemi omandilise eraldamise osas ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. MGS oli koostatud selliselt, et süsteemihalduri ja ülekandevõrgu omaniku õiguste riive oleks minimaalne. Süsteemihalduril oli aega kolm aastat, et viia end kooskõlla seaduse nõuetega.

31.12.2012 esitas süsteemihaldur, tolleaegse ärinimega EG Võrguteenus AS, Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt viidi hiljemalt 01.01.2015 süsteemihaldur vastavusse maagaasiseaduses toodud nõuetele, sh täieliku eraldamise ja Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3 sertifitseerimise osas.

Esimeseks sammuks kava elluviimisel oli, et süsteemihaldur omandas AS-lt Eesti Gaas ülekandevõrgu ja mõttesüsteemid riigipiiril. Selleks sõlmisid AS Eesti Gaas ja AS EG Võrguteenus 31.05.2013 mitterahalise sissemakse üleandmise lepingu, mille esemeks oli AS Eesti Gaas poolt gaasi ülekandetegevuses kasutatava vara üleandmine AS-le EG Võrguteenus. Leping ei sisaldanud 21,3 km pikkust Pihkva-Riia ja Izborsk-Riia transiiditorustiku osa (kaks paralleelortu) ja Misso gaasimõõtejaama, kuna maagaasiseadus ei käsitlenud transiidiks vajalikku vara ülekandevõrgu osana.

Alates 10.04.2014 jõustunud maagaasiseaduse täiendustega muudeti gaasi ülekandevõrgu definitsiooni. Nimetatud muudatuse kohaselt kuuluvad ka transiidiühendused gaasi ülekandevõrgu koosseisu. 42,6 km pikkune transiiditorustik ja Misso gaasimõõtejaam omandati süsteemihalduri poolt AS-ilt Eesti Gaas 19.12.2014. Teiseks sammuks oli AS-st EG Võrguteenus jaotusteenuse osutamise eraldamine uude äriühingusse AS Gaasivõrgud, mille tagajärjel alates 01.08.2013 osutas AS EG Võrguteenus ainult ülekandeteenust. Kolmandaks sammuks oli AS EG Võrguteenus valdusettevõtte AS Võrguteenus Valdus moodustamine, mille tulemusena alates 02.01.2014 on AS EG Võrguteenus aktsiate 100% omanik AS Võrguteenus Valdus.

10.11.2014 sõlmis Elering AS Fortum Heat and Gas Oy-ga kokkuleppe nende osaluse 51,38% AS-i Võrguteenus Valdus aktsiate omandamiseks. 02.01.2015 omandas riigile Elering AS Fortum Heat and Gas Oy 51,38% AS Võrguteenus Valdus aktsiatest.

Kooskõlas omanike ning põhikirja muudatustega AS-is Võrguteenus Valdus, millega Elering AS on omandanud gaasi süsteemihalduri üle ainuvalitseva mõju, väljastas Konkurentsiamet

30.01.2015 gaasi süsteemihaldurile ülekandeteenuse osutamiseks esialgse tegevusloa. Esialgne tegevusloa kehtib kuni põhitegevusloa väljastamiseni. Põhitegevusloa väljastamiseks on oluline saavutada olukord, kus ükski gaasi süsteemihalduri omanik ei tegeleks gaasi kaubandusega.

02.04.2015 nimetati AS EG Võrguteenus ümber Elering Gaas AS-iks. 22.06.2015 jõustunud tehinguga Elering AS ostis Gazpromi kontsernile kuuluva 37%-lise osaluse gaasi ülekandevõrgu omanikfirmas AS-is Võrguteenus Valdus. 24.09.2015 ostis Elering AS SIA-le ITERA Latvija kuulunud 10%-lise osaluse gaasi ülekandevõrgu omanikfirmas AS Võrguteenus Valdus. Koos varem Fortumilt, Gazpromilt ja väikeaktsionäridelt omandatud osalusega kuulus Elering AS-ile tehingu järel 99,14 protsenti AS Võrguteenus Valduse aktsiatest. 03.11.2015 Eesti gaasi ülekandevõrku haldava Elering Gaas AS-i emaettevõtte AS-i Võrguteenus Valdus aktsionäride üldkoosolek kinnitas väikeaktsionäridele kuuluvate aktsiate kohustusliku ülevõtmise. 15.12.2015 sõlmis Elering AS ühinemislepingu oma tütarfirmaga AS Võrguteenus Valdus ning sellele kuuluva Elering Gaas AS-iga. Ühinemine jõustus pärast ühinevate ettevõtete üldkoosolekute otsuseid ning vastavate kannete tegemist äriregistris 01.03.2016. Ühinemislepingu sõlmimisele eelnes 0,86 % AS Võrguteenus Valduse aktsiate ülevõtmine Elering AS-i poolt 11. detsembril, mille tulemusel kuuluvad kõik AS Võrguteenus Valduse aktsiad Elering AS-ile.

Seega on alates 01.03.2016 Eesti süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS. Aktsiaseltsi sertifitseerimismenetlus Konkurentsiametis on pooleli.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Süsteemihalduri Elering AS omanduses on Eesti ülekandevõrk 885 km (sisaldab 43 km transiitorusid), sh 36 gaasijaotusjaama (GJJ) ja 3 gaasimõõtejaama (GMJ) (joonis 21).

Eesti gaasi ülekandesüsteem on välja kasvanud endise Nõukogude Liidu gaasivõrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti ülekandevõrgu omapäraks on asjaolu, et Eestis kompressorjaamad puuduvad. Kogu süsteemi toimimiseks vajalik rõhk tekitatakse suvel Vene gaasisüsteemi kompressorjaamade poolt ja talvel Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla väljumisrõhu poolt (ka Läti ülekandesüsteemis puuduvad kompressorjaamad).

Joonis 21. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas: Elering AS

Ülevaade ülekandesüsteemi torustikest on toodud tabelis 17.

Tabel 17. Ülekandesüsteemi torustike andmed. Allikas: Elering AS

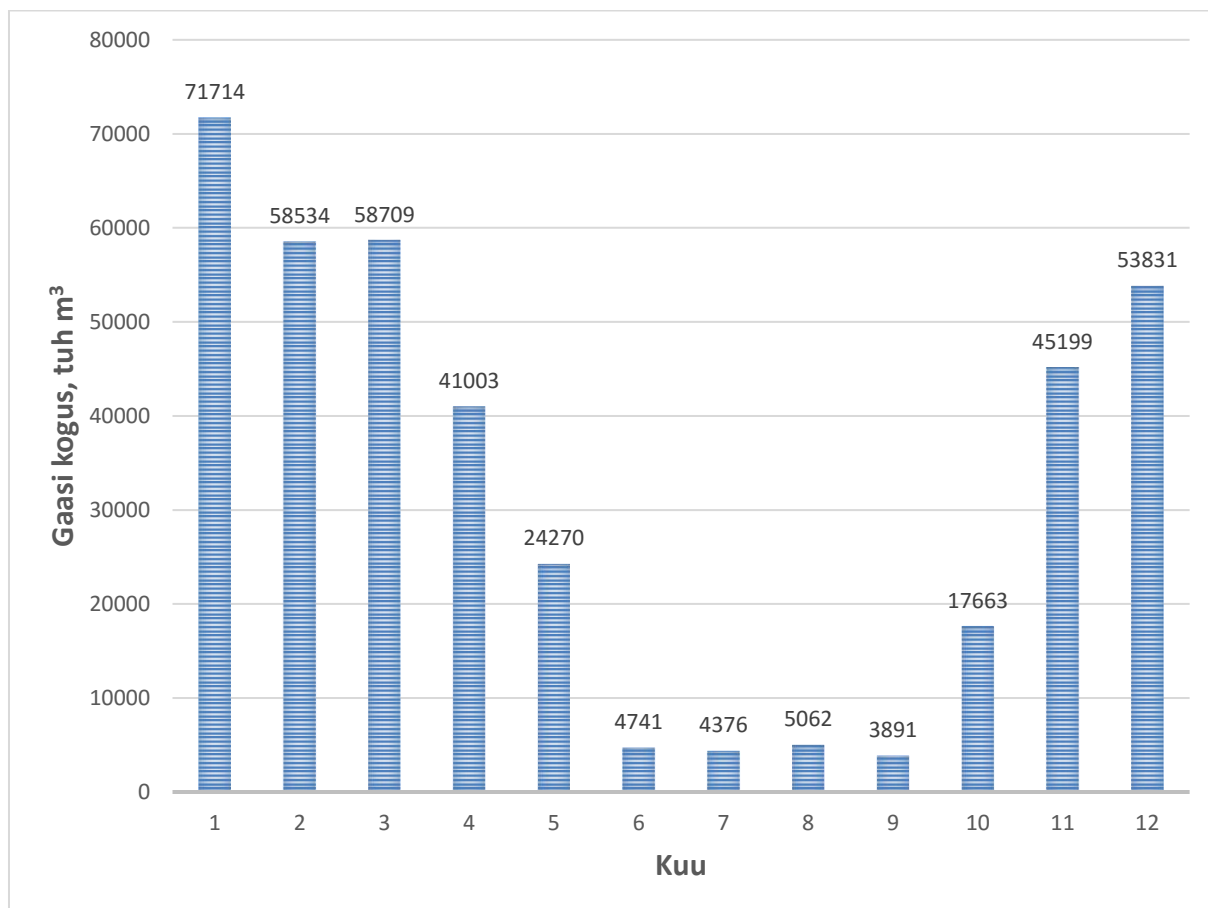
Nr	Gaasitorustik	Ehitusaasta	Pikkus	DN	Töörõhk (MOP)	Vanus
			km	mm	bar	aastat
1	Vireši - Tallinn	1991/92	202,4	700	55	25
2	Vändra - Pärnu	2005/06	50,2	250	55	11
3	Tallinn - Kohtla-Järve I	1951/53	97,5	200	38	65
4	Tallinn - Kohtla-Järve II	1962/68	149,1	500	38	54
5	Kohtla-Järve - Narva	1955	45,1	350/400	38	61
6	Tartu - Rakvere	1979	133,2	500	55	37
7	Izborsk - Tartu	1975	85,7	500	55	41
8	Pskov - Riia	1972	21,5	700	55	44
9	Izborsk - Inčukalns	1984	21,5	700	55	32
10	Harutorustikud	1951/2013	78,8	-	28/55	-
Kokku:			885			

Värskas GMJ-s, Karksi GMJ-s, Misso GMJ-s ja Ivangorodi GMJ-s (Venemaa) mõeldakse Eestisse tarnitava gaasi kogus ja määratakse selle omadused.

Elering AS omanduses oleva Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

□ Läti ülekandevõrguga:

1) Vireši - Tallinn (DN 700, MOP 55 bar)⁸ ülekandatorustiku ja Karksi GMJ (maksimaalne läbilaskevõime 7 mln m³/24h) kaudu, millega on tagatud pidev ühesuunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus Lätist Eestisse (gaasi edastamine Eestist Lätti on tehniliselt võimalik ilma mõõtmiseta).

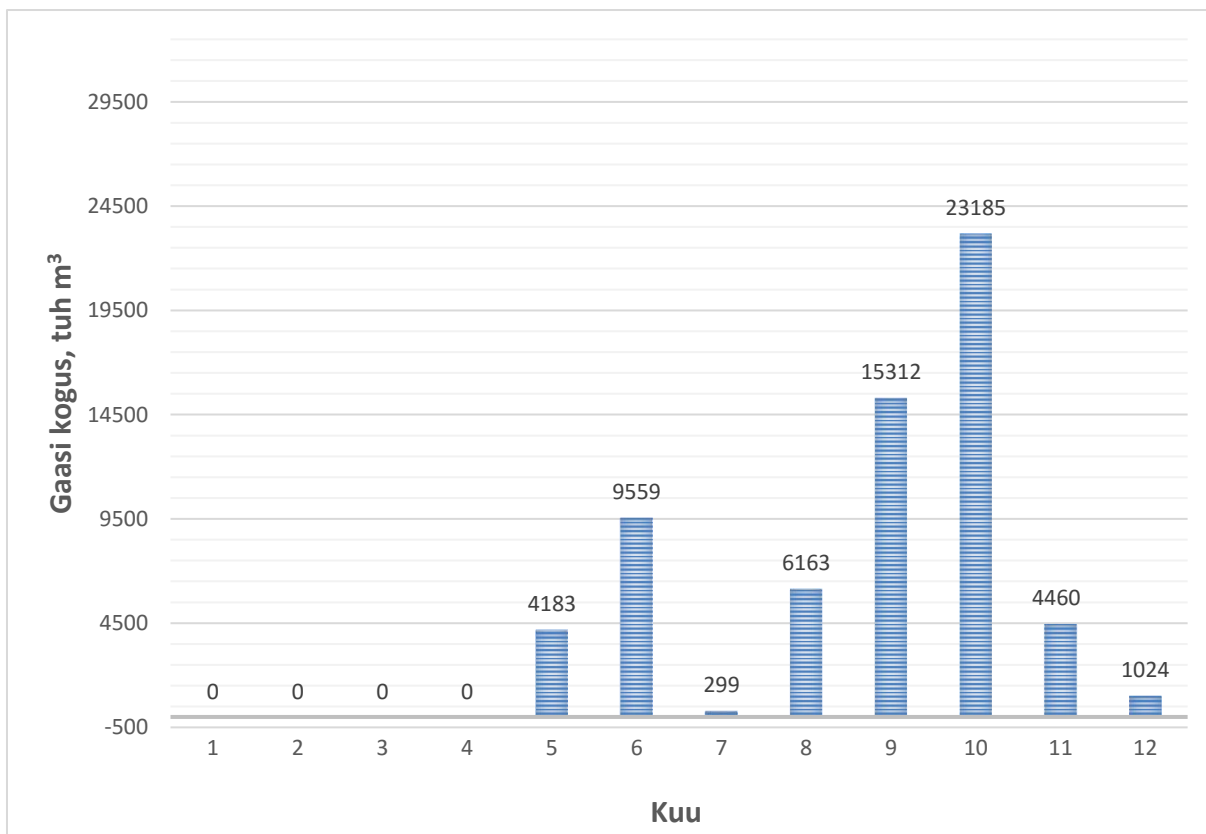

Joonis 22. Karksi GMJ läbinud gaasivood 2015. Allikas: Elering AS

□ Venemaa ülekandevõrguga:

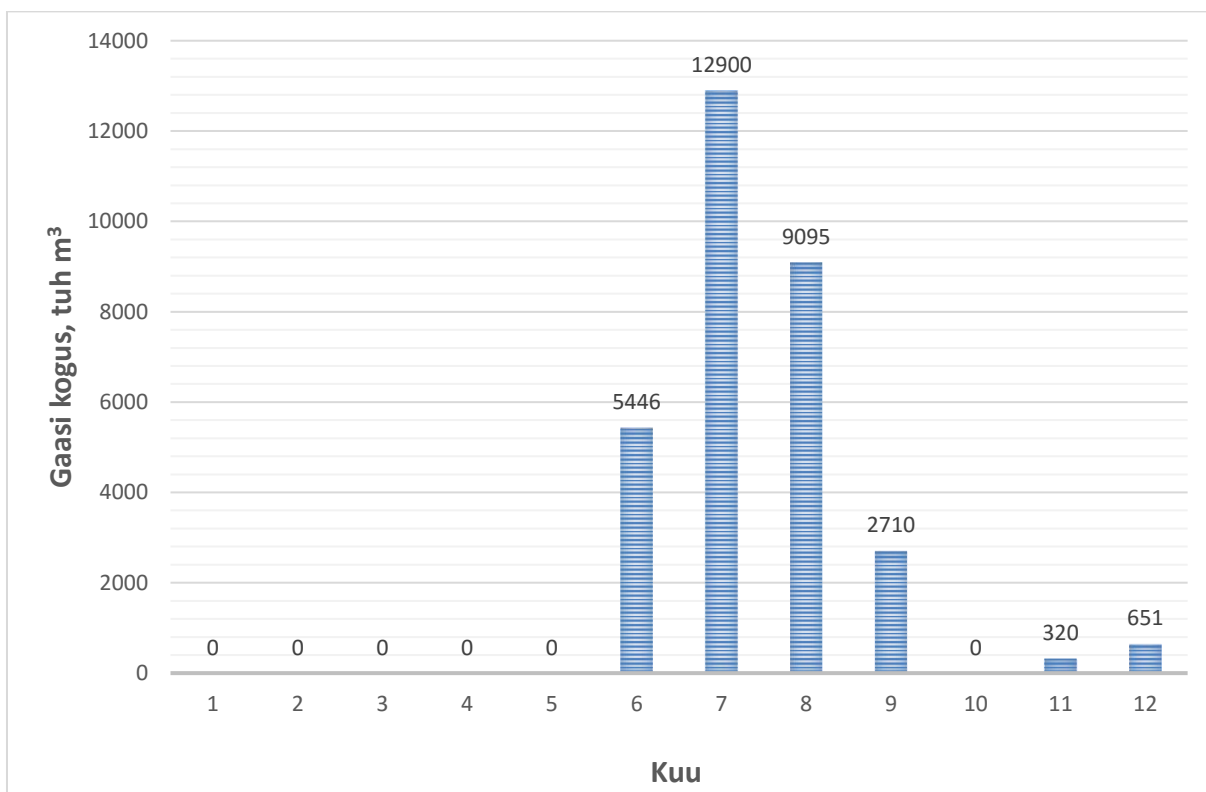
2) Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, MOP 55 bar) ülekandatorustiku ja Väraska GMJ (maksimaalne läbilaskevõimsus 4 mln m³/24h) kaudu;

⁸ DN – gaasitoru läbimõõt mm-tes;
MOP – maksimaalne töö rõhk.

Joonis 23. Värska GMJ läbinud gaasivood 2015. Allikas: Elering AS

3) Narva piiriületuspunkt: Kohtla-Järve-Narva 2.niidi ülekandetorustiku (DN 400, MOP 30 bar, maksimaalne läbilaskevõimsus 3 mln m³/24h) ja Ivangorodi GMJ kaudu.

Joonis 24. Narva piiriületuspunkti läbinud gaasivood 2015. Allikas: Elering AS

Eesti lõunaosa läbib veel kaks transiitorustikku [Izborsk - Inčukalns (DN 700, MOP 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, MOP 55 bar)], mille kaudu toimub gaasi transportimine suvel Venemaalt Läti ja talvel tagasi. Sellel sisendil puudub ühendus Eesti ülekandevõrguga. Nimetatud torustikust toimub ka Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMJ-s ning jaotus Misso GJJ kaudu, 110 klienti, jaotusvõrk 3,7 km, maksimaalne läbilaskevõime 0,024 mln m³/24h, tarbimine 2015. aastal oli 0,094 mln m³ aastas).

Jaotusteenuse osutamisel on suurim turu osa süsteemihaldurist eraldunud AS Gaasivõrgud, mis kasutab AS Eesti Gaas omanduses olevat 1475 km pikkust jaotusvõrku rendilepingu alusel. Lisaks AS-le Gaasivõrgud on Eestis veel 23 tegutsevat maagaasi jaotusvõrguettevõtet, millele kuulub ca 648 km maagaasi jaotusvõrke.

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsiooni, mille kohaselt iga turuosaline on vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on gaasimüüja. Süsteemihaldur (Elering AS) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

2014. aastal võeti vastu Komisjoni Määrus (EL) nr 312/2014, millega kehtestati ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri. Määrus jõustus valdavas osas 01.10.2015.

Määruse 312/2014 artikkel 2 (2) sätestab, et määrust ei kohaldata selliste liikmesriikide bilansipiirkondadele, kellele kehtib erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 selgitab, et direktiivi ei kohaldata Eesti, Läti ja/või Soome suhtes, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

Elering Gaas AS bilansigaasi hinna määramise meetodika kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal ning see oli kasutusel ka 2015. aastal.

15.01.2016. aasta otsusega kooskõlastas Konkurentsiamet uued Elering AS bilansilepingu tüüptingimused, mida süsteemihaldur hakkas rakendama 01.04.2016.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust täita, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul alates

taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses. Seaduse kohaselt rikest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja. 2015.aastal kaebusi kvaliteedinõuete rikkumiste kohta ei esitatud.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavast nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt seadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2015. aastal 24 tegutsevat jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja (ülekandevõrku opereeriv süsteemihaldur).

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamine võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest. Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumistingimused, mis peavad olema läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;

- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamine olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;

- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- ülekandeteenuse hind;
- jaotusteenuse hind;
- liitumistasu arvutamise meetodika,
- bilansigaasi hinna määramise meetodika.

Maagaasiseaduse järgi ei kuulu kooskõlastamisele tasu gaasi transiidi eest.

Maagaasi võrgutasud

MGS-i muudatused, mis jõustusid 08.07.2012, sätestavad juba seaduses hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Seaduse muudatus ei tähenda regulatsiooni printsiipide muutust, sest samu aluseid on Konkurentsiamet kasutanud järjepidevalt hinnaregulatsioonis ka seni ehk põhialused on peale seaduse jõustumist jäänud samaks. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata järgmisi kuluartikleid:
 - ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
 - sponsorlust, kingitusi ja annetusi;
 - põhitegevusega mitteseotud kulusid;
 - õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
 - finantskulusid;
 - dividendide tulumaksukulu;
 - muid kulusid, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
 - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
 - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas eksperthinnangud);
 - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvutatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
 - pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
 - immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
 - tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
 - liitumistasudest soetatud põhivara;
 - põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.
- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.

- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.
- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet töötas MGS §23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet välja töötanud ja avaldanud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad investeeringute plaani ning võrguteenuste varasemate aastate ja tariifiaastaks prognoositavad müügikogused. Andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist, sest ettevõtjad on maagaasiseadusest tulenevalt kohustatud eristama oma raamatupidamises võrguteenuse, gaasi müügi ja muu tegevuse tulud, kulud, kohustused ja varad.

27.05.2015. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti suurima gaasi jaotusvõrguettevõtja – AS Gaasivõrgud jaotusteenuse hinnaks 0,03941 €/m³ (3,75 €/MWh). Hinna muutumise põhjuseks oli peamiselt müügikoguse oluline langus suurte maagaasi tarbijate (kaugkütte ettevõtjate) alternatiivkütustele (peamiselt puiduhake) ülemineku tõttu.

14.12.2015. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet AS Gaasivõrgud jaotusteenuse hinnaks 0,04306 €/m³ (4,10 €/MWh, lisada kütteväärtus). Hinnatõusu põhjuseks oli võrgu toimimiseks vajaliku gaasi maksumuse lülitamine põhjendatud kulude hulka.

Muudest väikestest jaotusvõrkudest (23 ettevõtet) muutsid jaotusteenuse hinda 16 maagaasi jaotusvõrguettevõtjat. Nende ettevõtete uued hinnad jäid vahemikku 0,05983 €/m³ (5,70 €/MWh) kuni 0,13909 €/m³ (13,25 €/MWh).

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetodika ja lepingute tüüptingimused.

MGS näeb ette, et müüdava gaasi kogused väljendatakse paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides. Gaasikogused teisendatakse kilovatt-tunni energiaühikusse vastavalt meetodikale, mille kehtestas valdkonna eest vastutav minister oma määrusega.

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- investeeringud, sealhulgas mõttesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise metoodikast, mille võrguettevõtja peab kooskõlastama Konkurentsiametiga. Konkurentsiameti veebilehelt on võimalik leida rohkem infot liitumistasude kooskõlastamise kohta <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=25789>.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku ja transiitvood (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiitorustiku, millest varustatakse Eestis lokaalselt Misso alevikku (vt ka joonis 21. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk). Tulenevalt eeltoodust ja Direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 Eestile ja Lätile antud erandist, ei ole Eestis välja töötatud reeglistikku piiriüleste võimsuste jaotamiseks ja ülekoormuse juhtimiseks.

MGS muudatused, mis jõustusid 20.06.2012, teevad süsteemihaldurile kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid, sealhulgas võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite, tasakaalustuseeskirjade, võimsustega kauplemise, läbipaistvusnõuete ja andmete säilitamise kohta, ning kohustuse tagada ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele. Neid kohustusi saab süsteemihaldur täitma hakata peale erandi tingimuste täitmist (sisuliselt peale Leedu-Poola ühenduse GIPL käiku andmist). Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

Uus süsteemihaldur Elering AS kavandab enne määruse nr 715/2009 jõustumist välja töötada piiriülese võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise reegleid. 2016. aastal esitas Elering AS Konkurentsiametile heaks kiitmiseks piiriülese võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise metoodika. 22.06.2016 Konkurentsiamet nõustus Elering AS piiriülese võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise metoodikaga.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid, artiklis 6 lõikes 5 sätestatakse, et niipea kui võimalik ja hiljemalt 03.12.2013 tagavad ülekandesüsteemi haldurid kõigis piiriülestes ühendustes liikmesriikide vahel alalise kahesuunaliste voogude läbilaskevõimsuse, välja arvatud:

- tootmiskäitiste, maagaasi veeldamise jaamade ja jaotusvõrkude ühenduste korral;
- juhul, kui on tehtud erand vastavalt artiklile 7.

Hiljemalt 03.12.2013 kohandavad ülekandesüsteemi haldurid ülekandesüsteeme osaliselt või tervikuna, et võimaldada gaasi tegelikke vooge mõlemas suunas piiriülestes ühendustes. Süsteemihaldur esitas 18.01.2013. aastal Konkurentsiametile ja Majandus- ja

Kommunikatsiooniministeeriumile taotluse võrguteenus kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandit tegemiseks. Taotlust on põhjendatud asjaoluga, et vastassuunavoogude läbilaske võimsus ei suurendaks Läti gaasisüsteemi varustuskindlust enne Eesti ja Soome vahelise toruühenduse *Balticconnector* valmimist (ühishuviprojektide loendis planeeritud käiku andmine 2020) või enne Eestisse regionaalse veeldatud maagaasi (LNG) terminali valmimist (ühishuviprojektide loendis planeeritud käiku andmine 2019).

27.04.2015. aastal esitas Elering AS Konkurentsiametile kümne aastase arengukava 2015-2025. Lähtudes alates 10.04.2014. aastal jõustunud MGS-i muudatusest, millega kõrvaldati seadusest gaasivõrgu 10-aastase arengukava kooskõlastamise õigus ja kohustus Konkurentsiameti poolt, siis võeti arengukava regulaatori poolt teadmiseks. Kava kohaselt nähakse ette Karksi reversiivse gaasimõõdejaama ja Puiatu kompressorjaama käiku andmine 2019. aasta lõpuks. Need meetmed tagaksid kahesuunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel.

19.06.2015. aastal esitas Elering AS Eesti, Läti ja Soome regulaatoritele ühepoolselt (ilma Soome süsteemihalduri Gasum OY-ta) *Balticconnectori* investeerimistaotluse. Eesti ja Soome regulaatorid olid seisukohal, et taotlus ei ole kooskõlas Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) nr 347/2013. Projekti edendamiseks moodustas Soome riik uue ettevõtte Baltic Connector OY, kes asus *Balticconnectori* projektis Gasum OY asemele. 12.10.2015. aastal sõlmisid Konkurentsiamet ja Energiavirasto (Soome regulaator) *Balticconnectori* ja Eesti-Läti ühenduse tugevdamise projektide kohta piiriüleste kulude jaotamise kokkuleppe (CBCA⁹). 14.10.2015. aastal esitasid Elering AS ja Baltic Connector OY Euroopa Komisjonile taotluse Euroopa Liidu poolse kaasfinantseeringu saamiseks Eesti ja Soome gaasiühendusele *Balticconnector*. Lisaks taotles Elering Gaas Euroopa Komisjonilt kaasrahastust projektile, mille eesmärk on Eesti-Läti gaasiühenduse tugevdamine, et seda oleks võimalik kasutada gaasi transportimiseks mõlemas suunas. 02.12.2015. aastal võtsid projektiedendajad rahastamistaotluse tagasi, et seda täiendada ning esitada see uuesti 2016. aasta kevadel toimuva ühishuviprojektide rahastamise taotlusvooru. 15.07.2016 otsustas Euroopa Komisjon kaasrahastada Eesti-Soome gaasiühenduse *Balticconnectori* rajamist 75% ja *Balticconnectoriga* kaasnevat Eesti-Läti gaasiühenduse tugevdamist 50%, kokku üle 200 mln euro ulatuses.

19.05.2015. aastal esitas Balti Gaas OÜ (Alexela Group) Eesti, Läti ja Soome regulaatoritele Paldiski veeldatud maagaasi (LNG) terminali projekti uuendatud investeerimistaotluse. 29.10.2015. aastal kirjutasid Konkurentsiamet, Energiavirasto (Soome regulaatori ja Public Utilities Commission (Läti regulaator) ühise seisukoha, milles deklareeriti, et nimetatud riiklikud regulaatorid ei jõudnud kokkuleppele Paldiski LNG terminali projekti piiriüleste kulude jaotuse (CBCA) osas. Lähtudes Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) nr 347/2013 sätestatust, toimus 08.12.2015. aastal investeerimistaotluse ACER¹⁰-ile ülemineku koosolek. 11.01.2016. aastal võttis Balti Gaas OÜ ACER-ilt investeerimistaotluse tagasi.

⁹ Cross Border Cost Allocation

¹⁰ Agency for the Cooperation of Energy Regulators - energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööamet

3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

MGS-i kohaselt on Konkurentsiameti ülesandeks täita ja rakendada ACER-i ja Euroopa Komisjoni kõiki asjakohaseid õiguslikult siduvaid otsuseid (sama sätestab ka direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 (1)(d)).

2014. aastal tegi ACER ühe ka Eestit puudutava otsuse – ACER 11.08.2014 otsus nr 01/2014 Poola-Leedu gaasitorustiku investeerimise taotluse kohta koos ülepiiriliste kulude jaotusega. Otsuse kohaselt tuleb Eesti süsteemihalduril hüvitada Poola süsteemihaldurile peale nimetatud projekti käiku andmist 1,5 mln eurot. Konkurentsiametil tuleb hüvitussumma võtta arvesse ülekandehindade kooskõlastamisel põhjendatud kuluna.

Konkurentsiamet teostab turuosaliste suhtes maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- Kontrollib kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahe kompenseerimist kodutarbijatele;
- Kontrollib bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- Kooskõlastab liitumistasu arvestamise meetodika;
- Kooskõlastab võrguteenuse hinnad;
- Annab ja tunnistab kehtetuks tegevuslubasid, kehtestab ja muudab tegevuslubade tingimusi ning kontrollib nende täitmist;
- Menetleb taotlusi kolmanda osapoole juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teeb vastava otsuse ja edastab selle Euroopa Komisjonile;
- Koostab, avaldab ja esitab Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- Kontrollib riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;
- Kontrollib, kas turuosalised järgivad maagaasiseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- Koostab ja avaldab igal aastal aruande järelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- Teostab järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- Täidab muid temale maagaasiseaduses ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- Kontrollib, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- Hindab ja jälgib võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning annab vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks;
- Täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi;

- Edastab nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel. Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiameti sõltumatust on põhjalikumalt käsitletud punktis 3.1.5.

2015. aastal ei teinud Konkurentsiamet ühtegi ettekirjutust gaasi turuosalistele.

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

3.2.1 Maagaasi hulgiturg

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

Gaasituru arenguid viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab tabel 18. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi, sest Eestis biometaani, mida saaks suunata gaasivõrku, ei toodeta.

Tabel 18. Gaasi import Eestisse

Periood	Gaasi import			
	Eesti Gaas AS	AS Nitrofert	Muud importijad	Kokku
	mln m ³	mln m ³	mln m ³	mln m ³
2005	780	216	0	996
2006	793	215	0	1008
2007	801	208	0	1009
2008	750	215	0	965
2009	631	24	0	655
2010	702	0	0	702
2011	633	0	0	633
2012	661	21	0	682
2013	566	124	0	690
2014	538	0	0,4	538
2015	382	0	97	479

2015. aastal Eestisse imporditud maagaasi üldkogus oli 479,47 mln kuupmeetrit ja vähenes aastases võrdluses 11% (2014 aastal 538 mln kuupmeetrit). Languse taga on üsna soojad talvekuud nii aasta alguses kui aasta lõpus. Imporditud maagaasi kogusest müüdi tarbijatele

478,20 mln kuupmeetrit, vahe 1,27 mln kuupmeetrit oli kadu süsteemis ja mahuvaru muutus. Varasemalt suurim tarbija Nitrofert AS 2015. aastal gaasi ei tarbinud.

AS Tallinna Küte investeerib ca 100 mln eurot uue elektriijaama ehitusse, mille tulemusena ei sõltu Tallinna kütmine enam gaasist.¹¹ Tallinna Kütte eesmärgiks on viia gaasi osatähtsus 2017. aastaks alla 20% (2013 oli see 65%). Hinnanguliselt toob see kaasa ca 60 mln m³ gaasivajaduse vähenemise.

Gaasi impordi aastatel 2014-2015 piiripunktide lõikes iseloomustab tabel 19.

Tabel 19. Gaasi import Eesti gaasisüsteemi piiripunktides 2014-2015. Allikas: Elering AS

Aasta	Import Karksi, m ³	Import Värskas, m ³	Import Narva, m ³	Import Misso, m ³
2014	406 959 113	87 661 271	43 797 074	108 965
2015	388 992 725	64 185 618	26 200 186	94 451

Maagaasi hulgihinnad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulгимүүгил ja мүүгил mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita ning importijad-hulгимүүгид мүүвд гааси kokkuleppehinnaga nii võrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimүүгикс teistele gaasi võrguettevõtjatele.

Suurimal hulгимүүгил Eesti Gaas AS-il oli kuni 31.12.2015. aastani kehtiv pikaajaline gaasi impordileping Venemaa gaasiettevõtjaga OAO Gazprom. Lepingu kohaselt gaasi impordihind Eesti Gaas AS-le kujuneb üldjuhul arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel. 2016. aasta märtsi alguses sõlmisid OAO Gazprom ja Eesti Gaas AS kolmeaastase gaasitarne lepingu aastateks 2016-2018. Lepingu üksikasjad on konfidentsiaalsed.

Teiste gaasi hulгимүүгид impordilepingud on lühiajalised (kestusega aasta või vähem). Gaasi hulгимүүгид tegutsemise eelduseks on, et nad peavad suutma pakkuda paremat hinda kui Eesti Gaas AS.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid tagamaks turuosaliste tegevuse vastavuse seadusele. Kuna Eesti Gaas AS on turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja, siis on hulгимүүгид on tema tegevus reguleeritud nii maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel.

Maagaasiseadus annab võimaluse teostada vajadusel turuosalise üle järelevalvet maagaasiseaduses sätestatud reeglistiku täitmise osas. Lisaks on Konkurentsiametil võimalik teostada järelevalvet turumanipulatsiooni ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise osas konkurentsiseaduse alusel.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele

¹¹ <http://www.aripaev.ee/uudised/2014/05/27/tallinna-kute-investeerib-100-miljonit-eurot>

reeglina hinnavalemi alusel. 2015. aasta hinnavalemi kujundamisel lähtuti tarbijale perioodis müüdavast gaasi kogusest, tarne liigist, tarbimise ühtlusest, tarnekindlusest ja maksetingimustest. Lisaks on võimalik Eesti Gaas AS-ga sõlmida bilansivastutuse leping, millega delegeeritakse bilansivastutus müüjale. Gaasi hinnavalemi muutuvate komponentidena kasutatakse gaasiga konkureerivate kütuste (raske ja kerge kütteõli) maailmaturu hindu, valuuta kurssi ja gaasi tegelikku ülemist kütteväärtust.

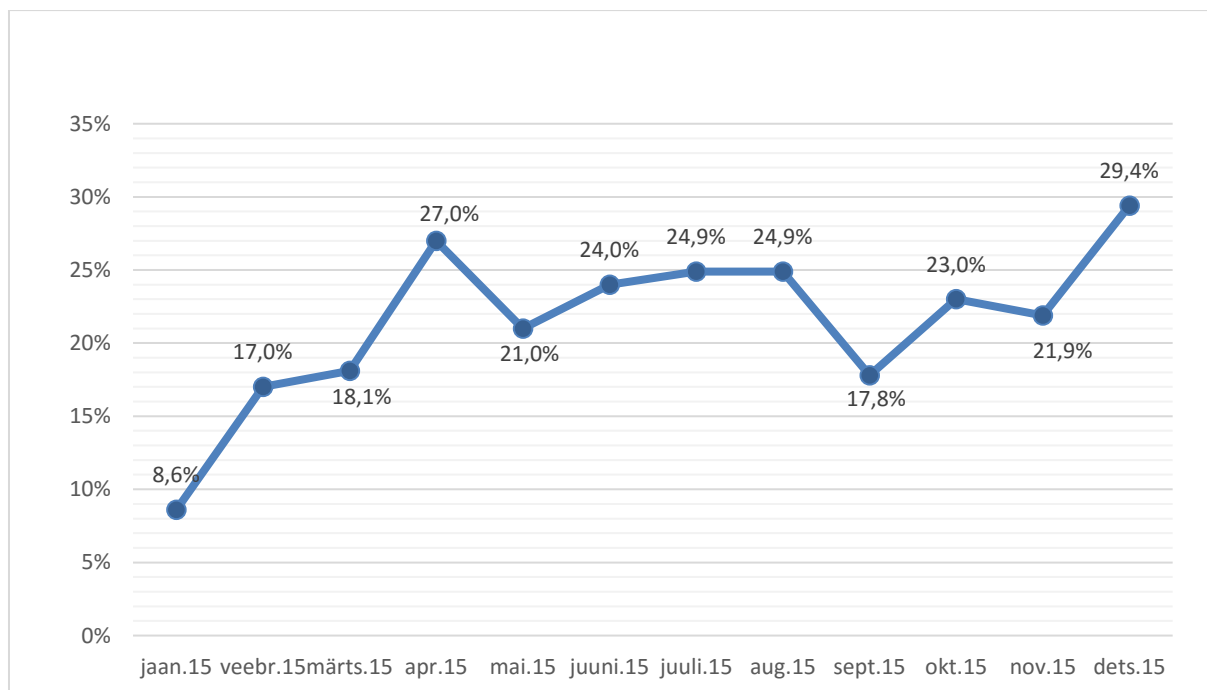
Konkurentsiamet ei saa mõjutada Eesti Gaas AS ja OAO Gazpromi vahelise lepingu alusel kujunevat impordihinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel. Hinnavalemite abil hinnakujundamise protsess (arvutamine üheksa kuu kütteõlide hindade keskmise alusel) on läbipaistev ja prognoositav.

Efektiivne konkurents maagaasi hulgiturul

2015. aastal muutus Eesti gaasi hulgituru olukord, kui Eesti Gaas AS kõrval hakkasid gaasi importima ja pakkuma kolm uut turuosalist. Teisteks maagaasi maaletoojateks 2015. aastal olid Baltic Energy Partners OÜ, Eesti Energia AS ja Reola Gaas AS (alates 21.12.2015 Alexela Energia AS). Nimetatud ettevõtjad tarnisid 2015. aastal 20% tarbitud gaasist (vt tabel 16).

Seega 2015. aastal tekkis esimest korda Eesti hulgiturul reaalne konkurents. Konkurentsivõimelise gaasi allikaks oli Leedust GET Baltic börsilt ostetav torugaas (OAO Gazprom gaas) ja Klaipeda veeldatud maagaasi (LNG) terminalist võrku juhitud regasifitseeritud gaas.

Joonisel 25 on toodud Leedust tarnitud gaasi osakaal koguimpordis.

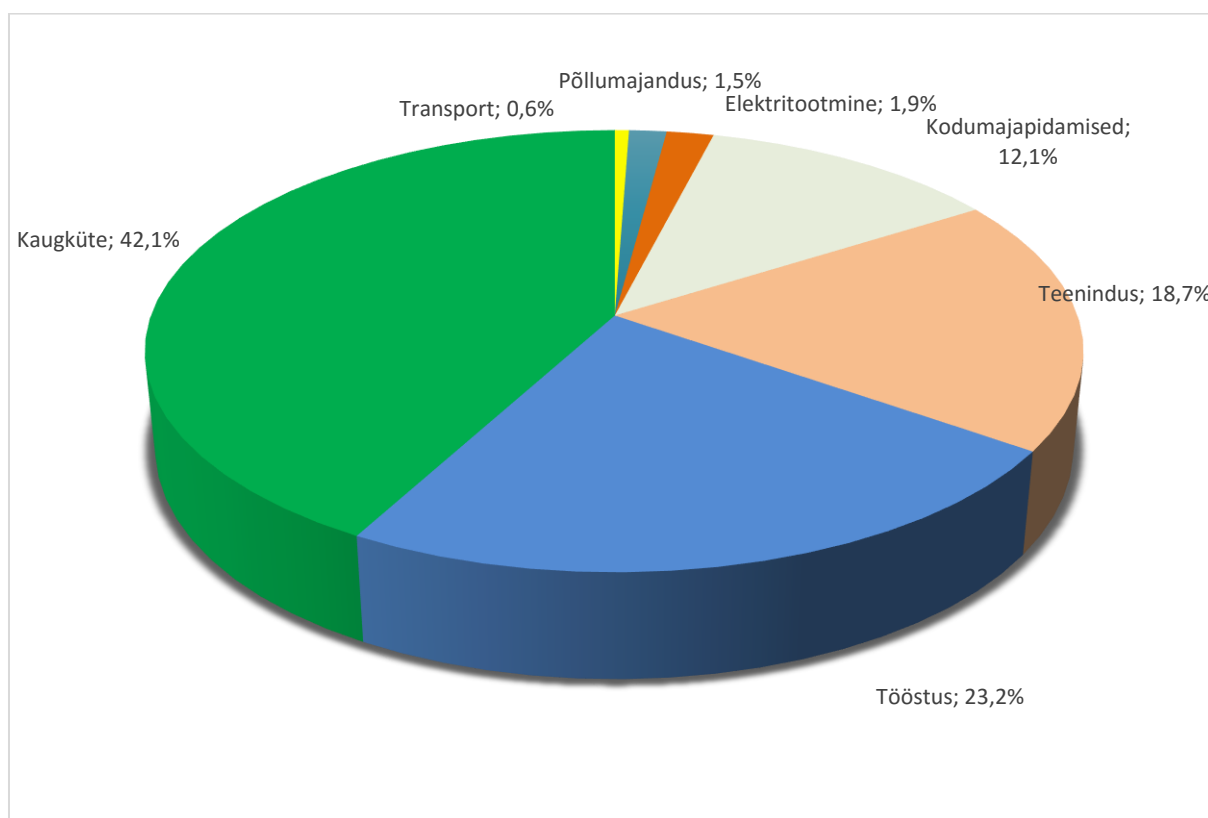
Joonis 25. Leedust tarnitud gaasi osakaal koguimpordis 2015. aastal kuude kaupa.

Kahjuks hinnaerinevuste vähenemise tõttu on 2016. aastal Leedust gaasi tarnimise osakaal langenud.

Turu väiksus ja tarbimise kahanev trend võib pärssida uute gaasimüüjate (importijate) pikemaajalist edu. Toimiva hulgituru kinnistamiseks on alatatud projektid TEN-E raames (ühishuviprojektid) uute impordivõimaluste loomiseks (regionaalne Balti LNG terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega).

3.2.2 Maagaasi jaeturg

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 26 (2015. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2016. aasta suve lõpus). Toodetud biogaasi kasutatakse lokaalselt elektri ja soojustootmiseks.

Joonis 26. Maagaasi kasutamine 2014. aastal. Allikas: Statistikaamet KE061

Jooniselt 26 selgub, et 2014. aastal kasutati maagaasi kõige rohkem kaugküttes 42,1%, järgnes tööstus 23,2%, teenindus sektor 18,7%, kodumajapidamised 12,1%, elektritootmiseks kasutati maagaasi ainult 1,9%.

Maagaasi jaehinnad

2015. aastal vähenes Eesti Gaas AS osakaal jaeturul 77,7%-ni (2014 – 93,4%). Vastavalt maagaasiseadusel on Eesti Gaas AS kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müügitargimarginaali kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügitargimarginaali liidab ettevõtja gaasi impordihinnale.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2015. aastal võrrelduna 2014. aastaga on toodud alljärgnevas tabelis 20.

Tabel 20. Gaasi lõpptarbija keskmised hinnad. Allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32

Tarbijagrupp	Hind 2014,	Hind 2015,	Muutus
	€/GJ	€/GJ	%
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	13,15	9,59	-27,1
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	11,40	8,90	-21,9
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	10,63	7,99	-24,8
Vabatarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	11,15	8,59	-23,0
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	10,74	8,00	-25,5
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	10,03	7,54	-24,8
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	9,80	7,24	-26,1
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	9,78	7,21	-26,3

Tarbijate kulutustele maagaasi ostmisel avaldab mõju ka aktsiisi kasv, mis on toodud tabelis 21 (sh prognoos 2016 ja 2017 aastateks).

Tabel 21. Seadusega kavandatud maagaasi aktsiisi kasv.

Aasta	Maagaasi aktsiis €/1000m ³	Muutus võrreldes eelneva aastaga, %	Muutus võrreldes 2014. aastaga, %
2014	23,45	x	0,0
2015	28,14	20,0	20,0
2016	33,77	20,0	44,0
2017	40,52	20,0	72,8

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja oma müügi marginaalile. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügi marginaal.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada, lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Andmed kodutarbija poolt makstava maagaasi (võrguteenus + maagaas) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 22.

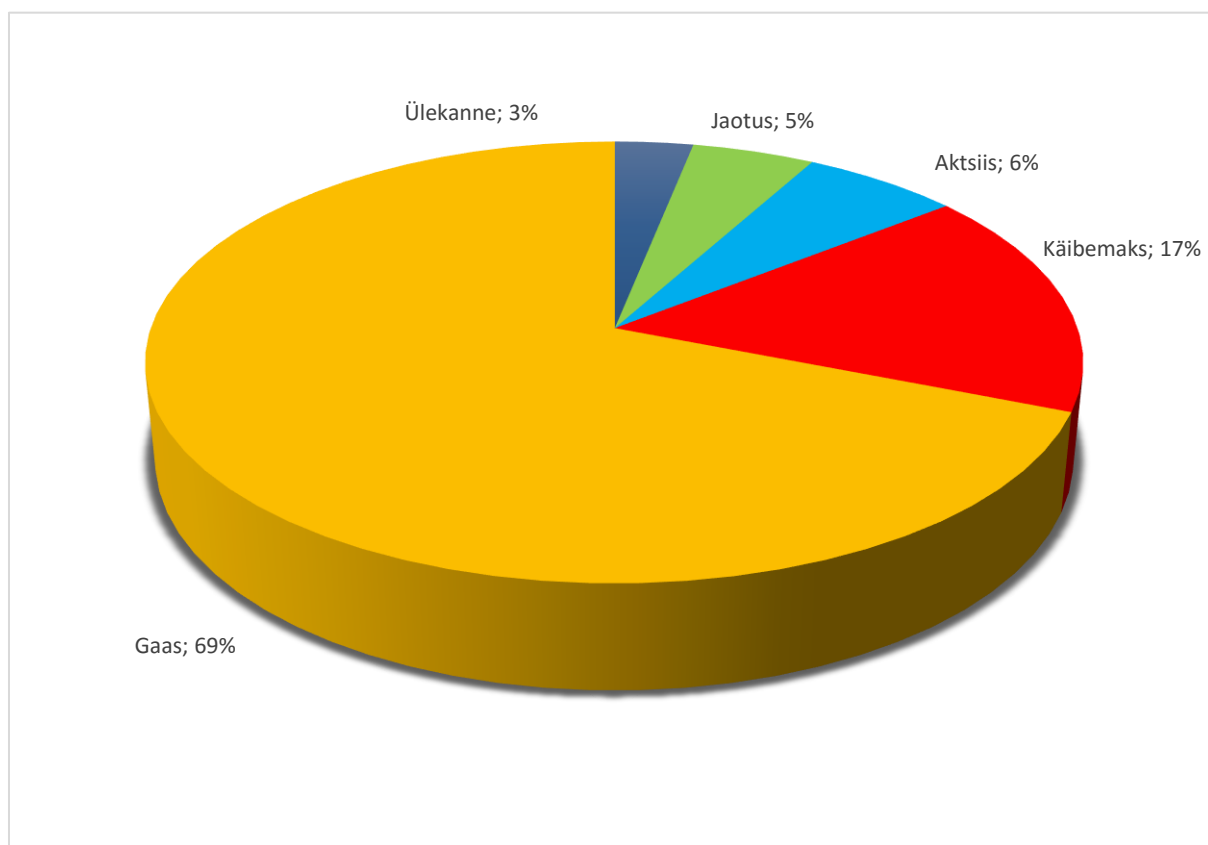
Tabel 22. Maagaasi keskmised hinnad lõpptarbijale 2015. aastal. Allikas: Eesti Gaas AS

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (ülekanne + jaotus)	€/m ³	0,04
Maagaasi hind ilma võrguteenuseta	€/m ³	0,37

Maagaasiaktsiis	€/m ³	0,03
Käibemaks 20%	€/m ³	0,09
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€/m³	0,54

Märkus: võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elering AS ülekande teenuse hind ja AS Gaasivõrgud jaotusteenuse hind

Maagaasi hind moodustab lõpptarbija hinnast 69% (joonis 27).

Joonis 27. Lõpptarbija hinnakomponendid. Allikas: Eesti Gaas AS

Efektiivne konkurents maagaasi jaeturul

Seoses impordiallikate ja importijate mitmekesisumisega on 2015. aastal konkurents olukord jaeturul paranenud. Paranenud on see eelkõige suurte vabatarbijate jaoks, kes saavad osta Leedust tarnitud gaasi (2015. aastal keskmiselt 20% kogutarbimisest). Väikestele vabatarbijatele ja kodutarbijatele olid sellised võimalused 2015. aastal piiratud.

Tarbijate arv gaasi jaeturul on ca 47 tuhat tarbijat, kellest ligi 45 tuhat on kodutarbijad. 2014. aastal vahetas gaasimüüjat 8381 tarbijat (neist 4729 kodutarbijat) ja 2015. aastal vahetas gaasimüüjat 2883 tarbijat (neist 2706 kodutarbijat). Seega 2015. aastal vahetas gaasi tarnijat 6,1% tarbijatest.

Klientide liikumise peamine suund oli vabatarbijatel uute gaasi maaletoojate juurde ning kodutarbijatel väikeste võrguettevõtjate-gaasimüüjate juurest suurima turuosaga ettevõtja Eesti Gaas AS juurde.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturude toimimist ja otsustada, milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada.

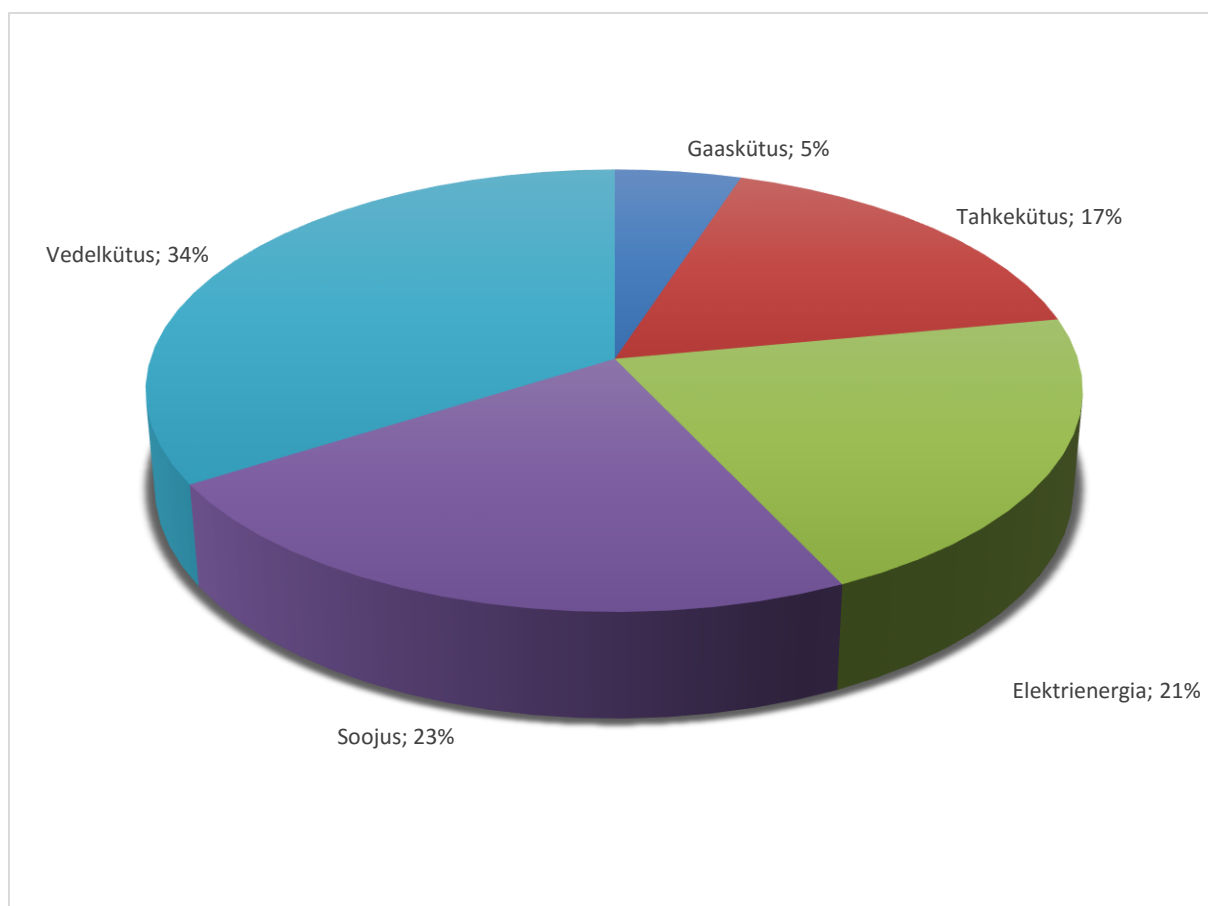
Maagaasiseadusega pole reguleerivale asutusele (Konkurentsiametile) antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid Konkurentsiametil on siinkohal võimalik rakendada konkurentsiseadust. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga olulises ulatuses ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, ei ole võimalik nii hulgituru kui ka jaeturu normaalne ja efektiivne toimimine, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

2015. aastal oli turul näha tarbijate aktiivsust vahetada gaasimüüjat soodsama pakkuja vastu, mille tulemusena 20% kogu maaletoodud gaasist osteti alternatiivsetest allikates (Leedust), mitte turgu valitsevalt ettevõtjalt AS Eesti Gaas.

Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt ühest turgu valitsevast maagaasi tarnijast, kes oli 2015. aastal samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei olnud 2015. aastal Eestis veel likviidset gaasi jaeturgu. Seoses tarneallikate ja tarnijate mitmekesisumisega oli konkurentsiolukord jaeturul 2015. aastal oluliselt paranenud, kuid kahjuks sai tagasilöögi 2016. aasta algul.

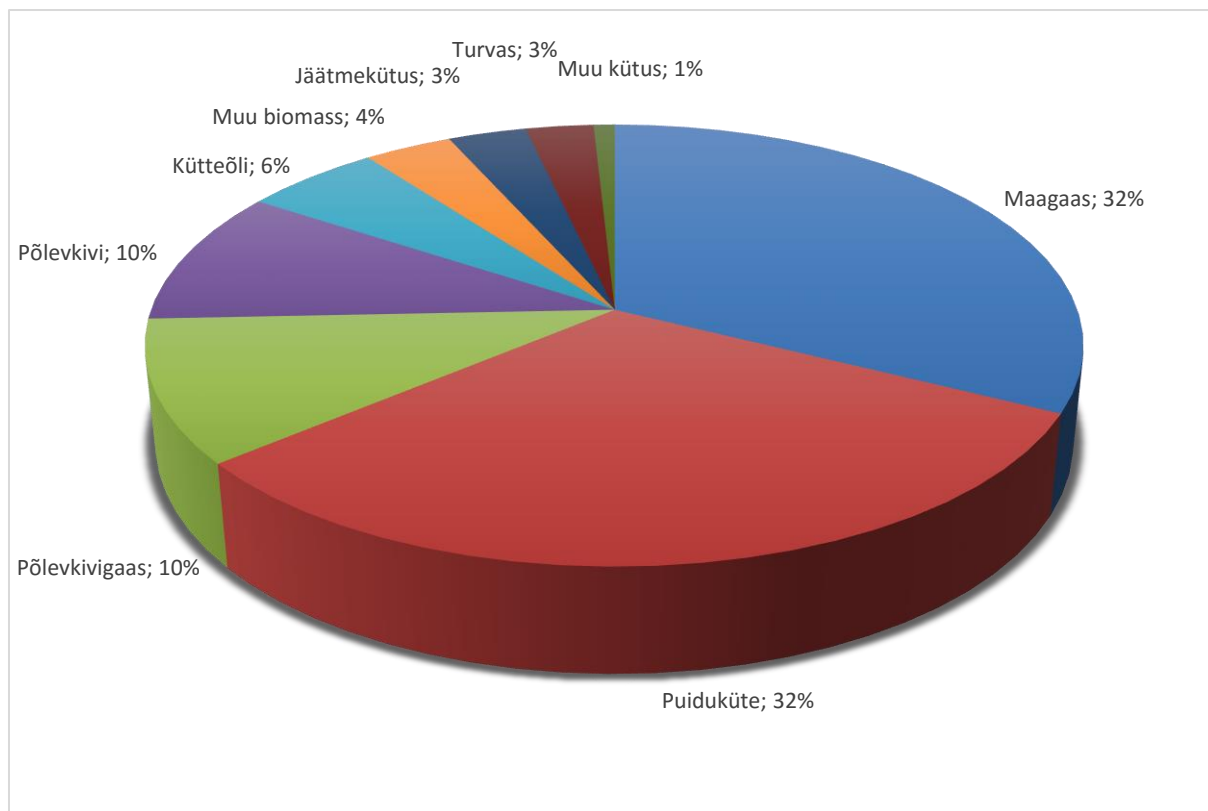
3.3 Maagaasi varustuskindlus

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa maagaas moodustab riigi energia lõpptarbimisest. Gaaskütuse (maagaas, veeldatud naftagaas (LPG), põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises on 5% (joonis 28), millest suurima osa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja naftagaasi ei saa varustusallikana vaadelda, sest nad ei asenda maagaasi.

Joonis 28. Energia lõpptarbimine 2014. aastal. Allikas: Statistikaamet KE05

Jooniselt 28 nähtub, et soojuse tootmiseks kasutati 2014. aastal (Statistikaamet avaldab 2015. aasta andmeid 2016. aasta suve lõpus) peamiselt maagaasi ja puidukütet (mõlema osakaal 32%). Oluline osa soojuse tootmises on ka põlevkivil (koos põlevkivigaasiga 20%).

Joonis 29. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused 2014. aastal. Allikas: Statistikaamet KE024

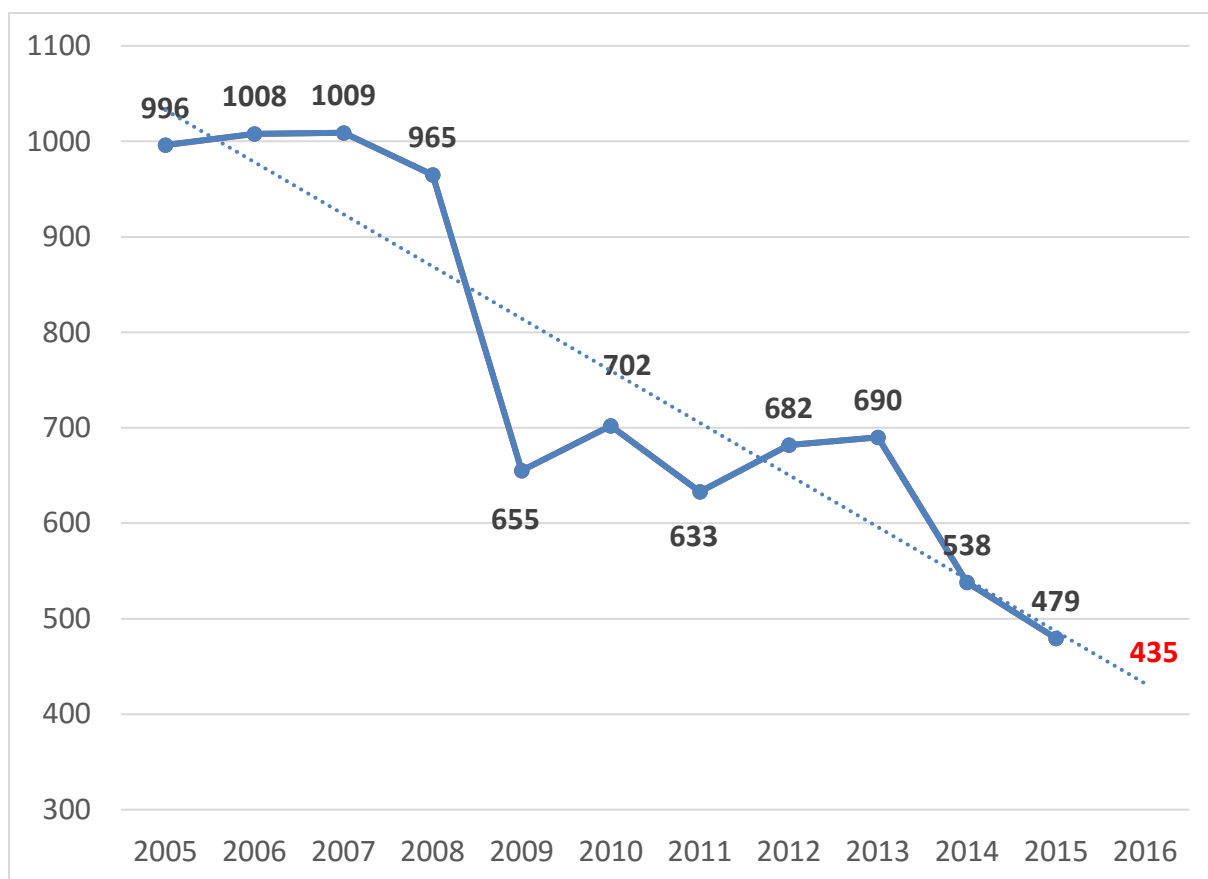
3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reservide kasutusele võtmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimaneutraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiapoliitika ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud viimastel aastatel gaasi laialdasemat kasutamist toetada. Monopoolse gaasituru tingimustes pole mõeldav liigne energeetiline sõltuvus Euroopa Liidu välise riigi ühe tarnija poolt müüdavast kütusest. Eesti gaasi turul on tekkinud olukord, kus ühelt poolt on gaasituru väiksuse tõttu vähe huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarnija domineerimise tõttu gaasi laiem kasutamine piiratud. See on viinud Eesti gaasi tarbimise langustrendi. Gaasi nõudluse ajalugu ning lähiaasta prognoos on toodud joonisel 30.

Prognoosi järgi kahaneb 2016. aastal gaasi tarbimine eelkõige järjest enam suuremate soojusettevõtete üleminekuga alternatiivsetele kohalikele kütustele.

Joonis 30. Maagaasi tarbimine Eestis ja Konkurentsiameti prognoos, mln m³.

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ja tarnimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime on sisendrõhul 40 bar kuni 14,0 mln m³ ööpäevas. Ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 40 bar);
- Värskas ühendus Venemaaga 4 mln m³ (sisendrõhul 40 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 3 mln m³/ööpäevas (sisendrõhul 22 bar).

Perioodil mai kuni oktoober toimub Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värskas ja Narva ühenduste. Selline töökorraldus, mil Eesti võtab mittekütteperioodil vähem gaasi läbi Värskas või Karksi ühenduste, võimaldab OOO-l „Gazprom transgaz Sankt-Peterburg“ efektiivsemalt pumbata gaasi Inčukalnsi maagaasihoidlasse ja sellega parendada gaasitarnekindlust tarbimise tipphooajal (perioodil november-aprill).

Perioodil novembrist kuni aprillini toimub gaasivarustus ka Läti Inčukalnsi gaasihoidlast läbi Karksi GMJ ja Värskas GMJ. Tegelik ühenduste võimsus viimase 5 aasta jooksul on toodud tabelis 23.

Tabel 23. Maagaasi piiriüleste ühenduste võimsused. Allikas: Elering AS

Aasta	Tehniline läbilaskevõimsus, mln m ³			Tegelik tipuvõimsus, mln m ³ /päev		
	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksist Lätiga ühendus	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksist Lätiga ühendus
2010	0,5	4,0	7,0	0,3	2,6	4,5
2011	0,5	4,0	7,0	0,4	1,7	4,0
2012	3,0	4,0	7,0	0,3	2,6	5,0
2013	3,0	4,0	7,0	1,8	2,8	4,2
2014	3,0	4,0	7,0	0,6	2,1	4,2
2015	3,0	4,0	7,0	0,6	1,7	3,2

Konkurentsiametile teadaolevalt ei ole seni esinenud probleeme maagaasi tarnimisel Eesti Gaas AS ja OAO Gazprom importlepingu alusel Eestile vajaliku gaasinõudluse rahuldamiseks.

Kokkuvõte: Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet, on võimalik gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt gaasikütuse konkurentsiolekorrast prognoositakse 2016. aastaks tarbimise vähenemist.

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saadaolev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 1009 mln m³ gaasi aastas (vt joonis 30). 2006. aastaga võrreldes oli 2015. aasta tarbimine 47,5% väiksem.

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamise ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Edasist müügi vähenemist nähakse ette ka lähiaastatel, mis on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele ja soojustarbijate tõhusama energiakasutusega.

2013. aastal käivitati Eesti Energia AS Iru Elektri jaamas prügipõletuse koostootmisüksus, mis täisvõimsuse saavutamisel vähendas hinnanguliselt gaasitarbimist ca 35 mln m³ aastas. 2014. aastal läksid olulises osas üle biokütustele Põlva Soojus AS, Eraküte AS Jõgeva piirkond ja Rapla Küte AS. Oluliselt on vähendanud gaasitarbimist Kiviõli Soojus AS ja Kuusalu Soojus OÜ. Hinnanguline gaasitarbimise vähenemine on ca 10 mln m³. Tallinna Küte investeerib 100 mln eurot uue elektri jaama ehitusse (valmimine 2016. aastal), mille tulemusena ei sõltu Tallinna kütmine enam gaasist.¹² Tallinna Kütte eesmärgiks on viia gaasi osatähtsus 2017. aastaks alla 20% (2013. aastal oli see 65%). Hinnanguliselt toob see kaasa ca 60 mln m³ gaasivajaduse vähenemise.

¹² <http://www.soojus.ee/uudised/utilitas-on-alustanud-vao-teise-jaama-ehituse-ettevalmistustoodega/>

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib Konkurentsiamet impordi ja tarnete jätkuvat langust, mistõttu jääb Eesti lähiaastate gaasi impordi mahuks alla 450 mln m³ aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute tarnijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii gaasile uute kasutusvalade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks. Konkurentsiamet näeb võimalust maagaasi ulatuslikumas kasutamises transpordikütusena ja lokaalses soojatootmises.

Maagaasi mootorikütusena kasutatavate sõidukite tarbeks on AS-il Eesti Gaas viis autotanklat, neist Tallinnas kaks, Tartus, Pärnus ja Narvas igas üks tankla. Surugaasi tootmiseks kasutati 2015. aastal 3,4 mln m³ maagaasi (2014. aastal 1,9 mln m³).

Gaasiturul areng saab toimuda vaid läbi uute tarbijate turule tulemisega ja turgude ühendamise, sest pidevalt kahanev Eesti turg eraldivõetuna on arvestatavate investorite huvi pälvimiseks väike. Lahenduseks võiks olla Soome ja teiste Balti riikide turgude ühendamine üheks *entry-exit* piirkonnaks. Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel arendada võimalusi uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Gaasiturule on positiivset arenguna mõjunud veeldatud gaasi (LNG) Leedus. Edasised arengud on uute ühenduste loomine teiste Euroopa riikidega (Leedu – Poola ühendus *GIPL*, Eesti – Soome ühendus *Balticconnector*).

Järeldus: Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturul arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeringute tegemisega uute tarnijate turule tulek ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

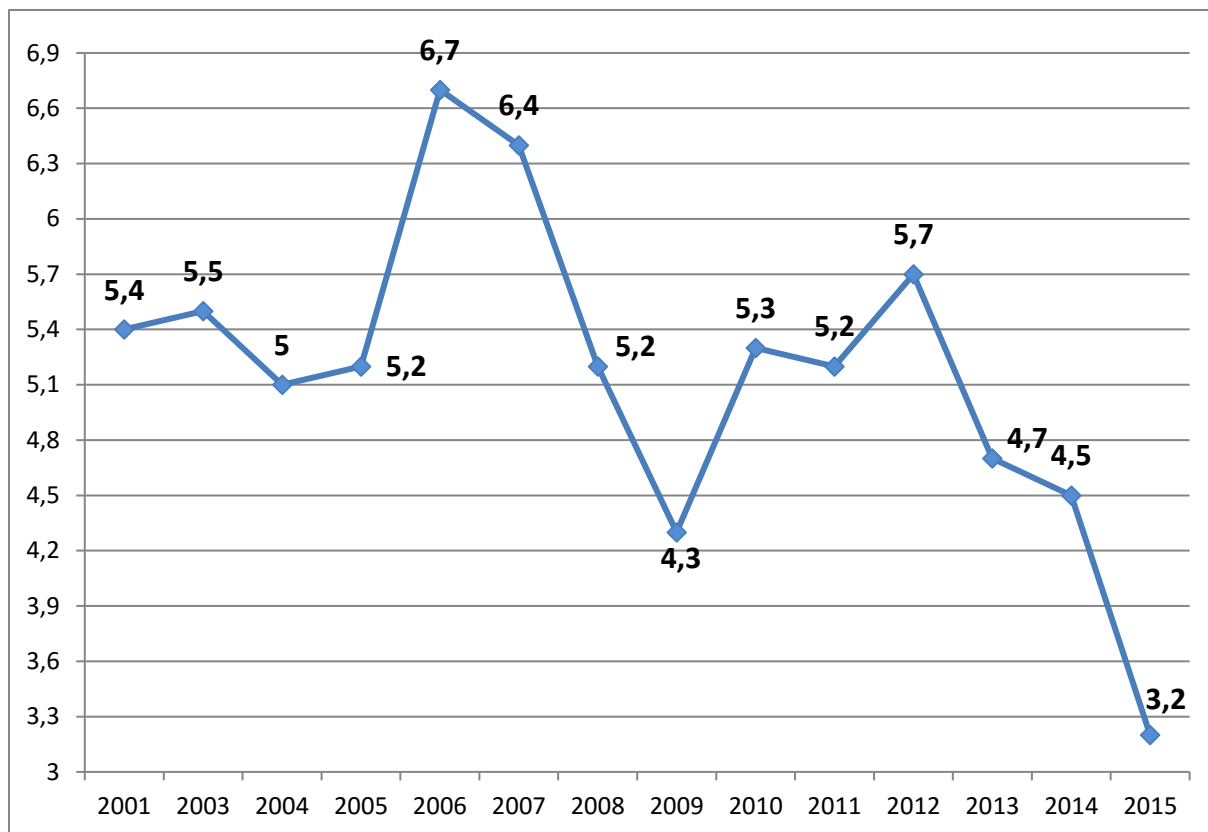
Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla maagaasist lokaalsel gaasikütisel põhineva soojuse tootmine. Teiseks pakub gaas võimalust tuulegeneraatorite kõikuva võimsuse tasakaalustamiseks elektrienergia tootmist kaasaegsete kombineeritud gaasiturbiini seadmetega. Kolmandaks tuleks arendada maagaasi kasutamist transpordikütusena.

3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 31. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 14,0 mln m³/päev.

Joonis 31. Gaasi tiputarbimine 2001-2015. aastal, mln m³/24h. Allikas: Elering AS

Gaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 994/2010 nõuab gaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul, kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tärned ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

N-1 kriteerium väljendatuna %-des peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

Määruse 994/2010 artikkel 9 lõige 1 punkt e selgitab, et gaasivarustuse kindluse hindamisel võetakse arvesse iga piiripunkti maksimaalset sisend- ja väljundvõimsust.

Seega on Eesti infrastruktuurinorm N-1 leitav alljärgneva arvutuse (Määrus 994/2010 Lisa I punktide 2 ja 3) alusel:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 = \frac{14 + 0 + 0 + 0 - 7}{6,7} \times 100 = 104,5 \%$$

kus

EP_m - Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³/24h + Väraska ühendus Venemaaga 4 mln m³/24h + Narva ühendus Venemaaga 3 mln m³/24h = 14 mln m³/24h ;

P_m - 0 mln m³/24h;

- S_m - Kuna gaasihoidla asub väljaspool Eesti territooriumi ja limiteerivaks saab ühendustorustike võimsus, siis N-1 kriteeriumi puhul Läti mahutist gaasi või reserveeritud gaasi ei saa arvestada: 0 mln m³/24h;
- LNG_m - 0 milj m³/24h;
- I_m - Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³/24h;
- D_{max} - Maagaasi maksimaalne tarbimine viimase 20 aastal: 6,7 mln m³/24h (19.01.2006.a).

Määruse (EÜ) 994/2010 artikkel 6 lõige 1 sätestab, et liikmesriigid või, kui liikmesriik nii ette näeb, pädevad asutused tagavad vajalike meetmete vastu võtmise, et hiljemalt 03.12.2014 oleks allesjäänud infrastruktuuri võimsus, mis on kindlaks määratud N – 1 valemil kohaselt, võimeline üksiku suurima gaasi-infrastruktuuri häire korral, rahuldama arvestuspiirkonnas gaasi kogunõudluse erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, nagu juhtub statistiliste andmete kohaselt üks kord iga 20 aasta jooksul.

Järeldus: kuna Eesti N-1 on suurem 100%-st, siis on infrastruktuuriline tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmine tagatud.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga peamiselt üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle täielikuks kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

Sellisel juhul käivitub maagaasiseaduse regulatsioon. MGS § 26² lõige 1 sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Kehtiv seadusandlus ja AS Eesti Gaas lepingute süsteem ei võimalda praktiliselt gaasimüüjal tarbijatele pakkuda turumeetmeid tarnehäirete korral gaasitarbimise vähendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduse §26² lõikes 3 nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada seaduse nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavast nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

MGS kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Järeldus: senikaua kui puuduvad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saab Eestis kasutada tarnehäirete korral ainult tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid.

3.4 Regionaalne koostöö

Vastavalt Balti riikide ning Soome peaministrite kokkuleppele, alustas 2015 aasta algusest tööga Regionaalne Gaasituru Koordinaatsiooni Grupp (Regional Gas Market Coordination Group – RGMCG).

Moodustatud töögrupp kuuluvad igast riigist vastavate ministriumide, energiaturu regulaatorite ning süsteemihaldurite esindajad. Arvestades Balti gaasituru väikese suurusega, on oluline, et Balti riikide ning Soome seadusandjad, tururegulaatorid ning süsteemihaldurid lähtuksid võimalike investeeringute teostamiseks ning turu arenguks võimalikult sarnastest lähtekohtadest.

Töögrupi peamised eesmärgid on järgmised:

- Aidata kaasa rahvuslike turgude avanemisele
- Ette valmistada tegevuskava regionaalse gaasituru arengu kohta
- Arendada välja efektiivselt toimiv ühtne gaasiturg Balti riikides
- Välja töötada meetmed Balti ja Soome gaasiturgude ühendamiseks
- Panustada gaasitarnete varustuskindluse näitajate arengusse, arvestades väljatöötatud meetmeid turu arenguks

Töögrupi konkreetsemad eesmärgid on seotud järgmiste küsimuste lahendamisega:

- Ühtse gaasituru mudeli väljatöötamine Balti regioonis
- Ühendatud Balti ja Soome gaasiturud
- Läbipaistvate ning mittediskrimineerivate tingimuste loomine juurdepääsul gaasi taristule
- Ühtse gaasimüügi ja andmete vahetuse platvormi loomine regiooni turu jaoks
- Gaasi võrgueeskirjade vastuvõtmine ning nende harmoniseerimine siseriiklikesse õigusaktidesse sarnastel alustel
- Ühtse *entry-exit* tsooni loomine ja vastava tariifimetoodika väljatöötamine
- Muude õiguslike ja tehniliste meetmete väljatöötamine Balti riikides ning Soomes sarnastel alustel

2015. aastal on töögrupis jõutud järgmiste kokkulepeteni:

17.07.2015 esitasid Balti riikide süsteemihaldurid ettepanekud riikidele ühtsete gaasi kvaliteedinõuete kohaldamiseks. Põhimõtteliselt jõuti kokkuleppele, et riigid hakkavad kasutama ühesuguseid gaasi kvaliteedi näitajaid ning need kajastatakse siseriiklikes õigusaktides.

10.09.2015. aastal lõpetas Läti regulaator konsultatsiooni Läti gaasimahuti juurdepääsu küsimustes. Konsultatsioonide tulemusena jõuti ühtsetele arusaamadele kolmanda osapoole juurdepääsu mittediskrimineerivates küsimustes. Vastavalt kokkulepetele rakendatakse uusi juurdepääsutingimusi 2016. aasta algusest.

2015. aasta augustis alustati ettevalmistustega uuringu teostamiseks, mis on seotud ühtse gaasituru loomise küsimustega. Uuring telliti konsultatsioonifirmalt Frontier Economics ning lõplik aruanne valmis 2016. aasta esimeses kvartalis.

Töögrupis vaadati samuti läbi ja kuulati ära edasised tegevused seoses Eesti ja Soome vahelise gaasitoru *Balticconnector* ehituseks vajaliku rahastustaotluse esitamise. Rahastamistaotlus rahuldati ning loodetakse, et 2019. aastaks suudetakse gaasitoru rajada, mis ühendaks

tugevamalt Balti riikide ning Soome gaasiturge. Novembris 2015 lepidi kokku edasistes, ühtsetel alustel põhinevates tegevustes, EL gaasi võrgueeskirja harmoneerimiseks siseriiklikesse dokumentidesse.

4. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasi sektoris

4.1 Tarbijate kaitse

4.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt n sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed (kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud) oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Elektriturseaduse kohaselt on kodutarbijate õiguste kaitse pädevus jaotatud Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Seaduses on sätestatud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebusi teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektriturseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektriturseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt, kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilineamise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;

- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilineamise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tüüptingimusi vaid juhul, kui selline muutmine on lubatud seadusega, muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolusid arvesse võttes ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud. Samuti, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud, siis ka seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmärgiseid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt p sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine

ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetele Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt. Direktiivist tulenev nõue on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Seoses 2013. aasta elektrituru avanemisega loodi 2012. aastal Eestis andmevahetusplatvorm (Andmeladu), mis oli oluliseks eelduseks, et Eesti elektritarbijad saavad alates 2013. aastast valida ja muuta elektri tarnijaid. Süsteemihaldur Elering AS arendas välja digitaalse keskkonna, mille üldeesmärk on efektiivne turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestavate ning elektrituruseadusest tulenevatele nõuetele vastavate andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- saada võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- saada tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- saada nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha aadressile või lepingus nimetatud aadressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ning vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtajaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele elektritarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõteseadmetele ning sätestab, et alates **01.01.2017** peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

2015. aasta lõpuks oli Elektrilevi OÜ paigaldanud kauglugemisseadmed 82,5%-le kodutarbijatest, Imatra Elekter AS 95,8%-le kodutarbijatest ja VKG Elektrivõrgud 96%-le kodutarbijatest.

Arukate arvestisüsteemide rakendamise kasutusvõimaluste laiendamist on kavas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil käsitleda järgmises energiamajanduse arengukavas aastani 2030.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1, „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Kokkuvõtteks on Konkurentsiamet arvamusel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebileheküljed.

4.1.2 Maagaasi sektoris (direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt o sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Kirjalikus või elektroonilises vormis või kirjalikku taasedastamist võimaldavas vormis või mõnes muus rangemas vorminõudes sõlmitud liitumislepingus, võrgulepingus ja müügilepingus või nende tüüptingimustes esitatakse järgmised andmed:

- võrgulepingu ja liitumislepingu puhul võrguettevõtja nimi, müügilepingu puhul võrguettevõtja või müüja nimi ja äriregistrikood, samuti võrguettevõtja või müüja aadress ja muud kontaktandmed;
- võrgulepingu ja liitumislepingu alusel osutatava teenuse kirjeldus ja teenuse osutamise algusaeg või müügilepingu alusel müüdava maagaasi põhinäitajad;
- võrgulepingu või liitumislepingu alusel osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordse ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude ja hooldusteenuste tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise, sealhulgas lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teave tingimuste kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine, kui võrgulepingu, müügilepingu või liitumislepingu alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei vasta lepingus sätestatud tingimustele;
- teave kaebuste käsitlemise korra kohta;
- võrgulepingu ja müügilepingu puhul lepingu kestus koos lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimustega;
- tarbimismahu mitteteatamisel võrguettevõtjapoolne tarbimismahu prognoosimise kord;
- teenuse eest tasumise võimalused.

Gaasi müügilepingu tüüptingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi, äriregistri kood ja aadress ning muud kontaktandmed;
- osutatava teenuse kirjeldus;
- osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- kohaldatavatest tasudest tarbija teavitamise kord;
- lepingu kestus, lepingu pikendamise, muutmise ja lõpetamise tingimused;
- lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teenuse eest tasumise võimalused;

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Gaasi müüja peab võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega kolme nädala jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetoodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka

vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebileheküljel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 lõige 1 punkt q sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamise ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääsu sellistele andmetele Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt.

Osad võrguettevõtjad on loonud oma veebipõhise keskkonna, kus tarbija saab ise vaadata oma lepingulisi andmeid ja mõõteandmeid (ka ajalooliselt).

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Alates 10.04.2014 on maagaasiseaduses sätestatud, et *kaitsetu tarbija* on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapagaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapagaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müüгимarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüdud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüja suhtes. Kui kalendriaastal müüdud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduvat müüгимarginaali.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I. Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele gaasitarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Konkurentsiamet on seisukohal, et enne maagaasi importijate ja tarnijate mitmekesistumist, kes tagaksid turu toimimise, ei ole Eestis otstarbekas alustada maagaasi mõõteseadmete massilist vahetust arukate arvestisüsteemide vastu. Mõõteseadmete massilise vahetuse kulud tõstaksid võrguteenuse hinda märkimisväärselt.

Kokkuvõtteks on Konkurentsiamet arvamusel, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

4.2 Vaidluste lahendamine

4.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lõige 11 sätestab, et mistahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtja suhtes kaebusi seoses antud direktiivist kõnealusele võrguettevõtjale tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab täiendavat teavet. Eelnimetatud ajavahemikku võib pikendada kaebuse esitaja nõusolekul. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, välja arvatud edasikaebamise tõttu tühistamise korral või kuni selleni.

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus teostada asjakohaseid uurimisõigusi ja uurimisvolitusi vaidluste lahendamiseks.

Eesti seadusandliku baasi võib pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2015. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 66 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid lepingute sõlmimisel ja muutmisel ning liitumisel (hind ja tingimused). Samuti pöördui Konkurentsiameti poole seoses võrguühenduse katkestamistega tarbijatest tulenevatel põhjustel, arvetega, rikkis arvestitega, pingeprobleemidega ning kauglugemisele ülemineku temaatikaga.

4.2.2 Maagaasi sektoris **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)**

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 11 sätestab, et iga turuosaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses antud direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab lisateavet. Pikendatud tähtaega võib kaebuse esitaja nõusolekul veelgi pikendada. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, kui ja kuni see ei kaota kehtivust seoses edasikaebamisega.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus nõuda maagaasiettevõtjatelt mistahes andmeid, mis on talle tema ülesannete täitmiseks vajalikud, kaasa arvatud põhjendust kolmandale osapoolle juurdepääsu andmata jätmise kohta ning teavet võrgu tugevdamiseks vajalike meetmete kohta.

Eesti seadusandlikku baasi võib pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2015. aastal oli maagaasi-alaseid järelepärimisi kokku 16. Peamised teemad, millega pöörduiti, olid lepingulised ja mõõtmisega seotud küsimused. 2015. aastal ei esitatud Konkurentsiametile ühtki kaebust süsteemihalduri tegevuse kohta.